

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA**

Zinaida GOLIKOVA

**VEIKSNIŲ, LEMIANČIŲ TIESIOGINES UŽSIENIO
INVESTICIJAS Į LIETUVĄ, REGIONINIŲ SKIRTUMŲ ANALIZĖ
IR MODELIAVIMAS**

Magistro darbas

Šiauliai, 2010

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA

Zinaida GOLIKOVA

VEIKSNIŲ, LEMIANČIŲ TIESIOGINES UŽSIENIO
INVESTICIJAS Į LIETUVĄ, REGIONINIŲ SKIRTUMŲ ANALIZĖ
IR MODELIAVIMAS

Magistro darbas
Socialiniai mokslai, ekonomika (04 S)

Aš, teigiu, kad magistro
studijų baigiamasis darbas, kurį teikiu Ekonomikos studijų programos magistro
kvalifikaciniam laipsniui įgyti, yra originalus autorinis darbas
.....
(parašas)

Magistro darbo autorius

(vardas, pavardė, parašas)

Vadovas

(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

Recenzentas

(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

ANOTACIJA

Zinaida Golikova

Veiksnių, lemiančių tiesiogines užsienio investicijas į Lietuvą, regioninių skirtumų analizė ir modeliavimas. Magistro darbas.

Magistro darbe nagrinėjama veiksnių, lemiančių tiesiogines užsienio investicijas į Lietuvą, regioninių skirtumų analizė ir modeliavimas. Remiantis Lietuvos ir užsienio autorių darbais, apibrėžiama TUI sąvoka, nagrinėjama TUI ir jas sąlygojančių veiksnių įtaka šalies ekonomikai, išskiriami esminiai TUI lemiantys veiksniai, tiriami TUI pasiskirstymo netolygumai Lietuvos apskrityse ir ieškoma būdų, galinčių padėti sumažinti ryškią regionų diferenciaciją. Patvirtinama autorės suformuluota mokslinio tyrimo hipotezė, kad regionų stambinimas ženkliai sumažina TUI pasiskirstymo netolygumus. Siekiant sumažinti regioninius skirtumus, būtinas valstybės įsikišimas, skatinant TUI ir įgyvendinant Apskričių panaikinimo reformą. Analizuojant veiksnius, lemiančius TUI į Lietuvą, tiriamas ryšys tarp nacionalinių pajamų rodiklių ir TUI, eksporto ir TUI, nedarbo, užimtumo lygio ir TUI, vidutinio darbo užmokesčio ir TUI, veikiančių įmonių skaičiaus ir TUI.

ABSTRACT

Zinaida Golikova

Master's work

Factors, influencing Foreign Direct Investments to Lithuania, regional differences analysis and modelling.

This master's final paper analyses factors, influencing Foreign Direct Investments to Lithuania, regional differences analysis and modelling. On the basis of Lithuania and foreign authors it is define concept of FDI, also it is analyzed FDI and and them influencing factors impact on Lithuania's economic, it is excepted main factors, influencing FDI and analyzed uneven distribution of FDI in Lithuanian regions, so it is searched for means, permitting decrease the distinct differentiation between regions. The hypothesis formulation, that integration of regions signally decrease the uneven distribution of FDI in Lithuanian regionsis confirmed, so political intervation stimulating FDI and realizing the reform, which are liquidated districts. In order to analyze factors, which have an impact on FDI, it is explored the relationship between national income index and FDI, export and FDI, unemployment rates and FDI, a number of enterprises and FDI.

LENTELIŲ SĄRAŠAS

- 1.3.1.1 lentelė.** Lietuvos teisinės - administracinės verslo aplinkos vertinimas
- 1.4.1 lentelė.** Nedarbo padariniai
- 1.6.1 lentelė.** Pramoninių parkų ir Laisvųjų ekonominių zonų patrauklumo rodikliai
- 2.1.1 lentelė.** Tiesioginių užsienio investicijų vienam apskrities gyventojui kitimas 2005–2009 m.
- 2.2.1.1 lentelė.** Tiesioginių užsienio investicijų kitimas Lietuvos apskrityse 2005 – 2009 m.
- 2.2.1.2 lentelė.** TUI pasiskirstymo Gini ir Lorencio koncentracijos koeficientai
- 2.3.1.1 lentelė.** Tiesioginių užsienio investicijų įtaka nacionaliniams pajamų rodikliams
- 2.3.2.1 lentelė.** Ryšys tarp BVP ir TUI Lietuvos apskrityse
- 2.3.3.1 lentelė.** Eksporto ir TUI koreliacijos koeficientai, faktinės ir kritinės reikšmės
- 2.3.4.1 lentelė.** Ryšys tarp nedarbo lygio ir TUI
- 2.3.5.1 lentelė.** Vidutinio darbo užmokesčio kitimas Lietuvos apskrityse 2005 – 2009 m.
- 2.3.5.2 lentelė.** Vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio ir TUI tarpusavio ryšiai
- 2.3.7.1 lentelė.** Pramoninių teritorijų pasiūla Lietuvos apskrityse
- 2.3.7.2 lentelė.** Kauno laisvosios ekonominės zonos investuotojai
- 3.1.1 lentelė.** Gini ir Lorencio koncentracijos koeficientai Lietuvos apskrityse
- 3.1.2 lentelė.** Gini ir Lorencio koncentracijos koeficientų reikšmės pagal galimus Lietuvos regionų modelius

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

- 1.3.1.1 pav. Investicinio klimato struktūra ir veiksniai
- 1.3.1.2 pav. Motyvai, skatinantys tiesiogines užsienio investicijas į Lietuvą
- 1.4.1 pav. Ekonominiai veiksniai, turintys ryšį su TUI
- 1.7.1 pav. Nacionalinės regioninės politikos įgyvendinimo priemonių veiksniai
- 2.1.1 pav. Tiesioginės užsienio investicijos vienam gyventojui, Lt.
- 2.2.1.1 pav. Tiesioginės užsienio investicijos Lietuvos apskrityse, mln. Lt.
- 2.3.2.1 pav. Bendrojo vidaus produkto ir tiesioginių užsienio investicijų 2005 - 2009 m. dinamika Lietuvoje
- 2.3.2.2 pav. BVP dinamika Lietuvos apskrityse 2005–2009 m. laikotarpiu, mln. Lt.
- 2.3.2.3 pav. TUI priklausomybė nuo BVP
- 2.3.3.1 pav. Tiesioginių užsienio investicijų ir eksporto dinamika Lietuvoje 2005 – 2009 m.
- 2.3.3.2 pav. 2005 – 2009 m. laikotarpio eksportas Lietuvos apskrityse
- 2.3.3.3 pav. Eksporto ir tiesioginių užsienio investicijų 2005 – 2009 m. dinamika Kauno apskrityje
- 2.3.4.1 pav. Vidutinio metinio bedarbių ir užimtųjų skaičiaus bei tiesioginių užsienio investicijų Lietuvoje kitimas 2005 – 2009 m.
- 2.3.4.2 pav. Nedarbo lygio kitimas Lietuvos apskrityse 2005 – 2009 m.
- 2.3.5.1 pav. Vidutinio darbo užmokesčio dinamika Lietuvos apskrityse
- 2.3.6.1 pav. Vidutinis įmonių skaičius Lietuvos apskrityse 2005 – 2009 m.
- 2.3.6.2 pav. Vidutinio įmonių skaičiaus ir tiesioginių užsienio investicijų dinamika Lietuvos apskrityse 2005 – 2009 m.
- 2.3.7.1 pav. Klaipėdos ir Kauno laisvųjų ekonominių zonų pritrauktos tiesioginės užsienio investicijos 2005 - 2009 m. laikotarpiu
- 2.3.7.2 pav. Klaipėdos ir Liepojos laisvųjų ekonominių zonų tiesioginių užsienio investicijų dinamika 2005 – 2009 m. laikotarpiu
- 3.1.1 pav. Galimi Lietuvos regionų administracinio - teritorinio suskirstymo būdai
- 3.1.2 pav. Tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymas pagal 3 Lietuvos regionų modelį, mln.Lt.
- 3.1.3 pav. Tiesioginės užsienio investicijos pagal 4 Lietuvos regionų modelį, mln. Lt.
- 3.1.4 pav. Tiesioginės užsienio investicijos pagal 5 Lietuvos regionų modelį, mln. Lt.
- 3.2.1 pav. Bendrojo vidaus produkto dinamika 2005-2009 m. pagal 4 Lietuvos regionų modelį, mln. Lt.
- 3.2.2 pav. Eksporto dinamika 2005 - 2009 m. pagal 4 Lietuvos regionų modelį, mln. Lt.
- 3.2.3 pav. Nedarbo lygio dinamika 2005 - 2009 m. pagal 4 Lietuvos regionų modelį, mln. Lt.
- 3.2.4 pav. Vidutinio darbo užmokesčio kitimas 2005 - 2009 m. pagal 4 Lietuvos regionų modelį, mln. Lt.
- 3.2.5 pav. 2005 - 2009 m. vidutinio įmonių skaičiaus ir tiesioginių užsienio investicijų kitimas
- 3.3.1 pav. Lietuvos regionų stambinimo nauda

TURINYS

IVADAS	7
1. TIESIOGINĖS UŽSIENIO INVESTICIJOS REGIONALIZACIJOS ASPEKTU	11
1.1. Tiesioginės užsienio investicijos regioninės politikos aspektu.....	11
1.2. Tiesioginių užsienio investicijų įtaka šalies ekonomikai.....	13
1.3. Veiksniai, lemiantys tiesiogines užsienio investicijas.....	16
1.3.1. <i>Tiesiogines užsienio investicijas skatinantys veiksniai</i>	17
1.3.2. <i>Tiesiogines užsienio investicijas ribojantys veiksniai</i>	24
1.4. Veiksnių reikšmingumo kokybinis ir kiekybinis vertinimas.....	27
1.5. Tiesioginių užsienio investicijų teisinis reglamentavimas Lietuvoje.....	32
1.6. Tiesioginių užsienio investicijų regionalizacijos specifika.....	34
1.7. Lietuvos regioninė politika 1994-2009 m. situacija.....	37
1.8. Veiksnių, lemiančių tiesiogines užsienio investicijas į Lietuvą, analizės metodologija.....	41
2. VEIKSNIŲ, LEMIANČIŲ TIESIOGINES UŽSIENIO INVESTICIJAS Į LIETUVĄ, REGIONINIŲ SKIRTUMŲ 2005-2009 M. ANALIZĖ PRAKTINIŲ ASPEKTU	43
2.1. Tiesioginių užsienio investicijų, tenkančių vienam gyventojui, analizė.....	43
2.2. Tiesioginių užsienio investicijų dinaminė analizė.....	49
2.2.1. <i>Tiesioginių užsienio investicijų Lietuvos apskrityse dinaminė analizė</i>	49
2.3. Tiesiogines užsienio investicijas lemiančių veiksnių analizė.....	55
2.3.1. <i>Ryšio tarp nacionalinių pajamų rodiklių ir tiesioginių užsienio investicijų nustatymas</i>	55
2.3.2. <i>Ryšio tarp bendrojo vidaus produkto ir tiesioginių užsienio investicijų nustatymas</i>	58
2.3.3. <i>Ryšio tarp eksporto ir tiesioginių užsienio investicijų nustatymas</i>	63
2.3.4. <i>Nedarbo ir užimtumo lygio bei tiesioginių užsienio investicijų ryšys</i>	71
2.3.5. <i>Vidutinio darbo užmokesčio ir tiesioginių užsienio investicijų ryšys</i>	75
2.3.6. <i>Įmonių skaičiaus ir tiesioginių užsienio investicijų ryšys</i>	79
2.3.7. <i>Laisvųjų ekonominių zonų ir pramoninių parkų reikšmė, pritraukiant tiesiogines užsienio investicijas</i>	82
3. NAUJŲ LIETUVOS REGIONŲ MODELIAVIMAS PAGAL TIESIOGINES UŽSIENIO INVESTICIJAS	89
3.1. Lietuvos apskričių stambinimo modeliai pagal tiesiogines užsienio investicijas.....	90
3.2. Veiksnių, lemiančių tiesiogines užsienio investicijas į Lietuvą, pasiskirstymas pagal naująjį Lietuvos regionų modelį.....	99
3.3. Lietuvos apskričių stambinimo vertinimas tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymo požiūriu.....	106
IŠVADOS	109
REKOMENDACIJOS	112
LITERATŪRA	114
PAGRINDINIŲ SĄVOKŲ ANALIZĖ	120
1 priedas.....	122
2 priedas.....	124
3 priedas.....	125
4 priedas.....	126
5 priedas.....	127

IVADAS

Lietuva šiuo metu išgyvena rimtų iššūkių etapą. 2008 m. rudenį kilusi pasaulinė finansų krizė nutraukė pigių kreditinių išteklių srautą į Lietuvą. Keletą metų iš eilės skolintais iš komercinių bankų pinigais finansuota sparti ekonominė plėtra baigėsi giliu ekonominiu nuosmukiu. Tiesioginės užsienio investicijos (toliau vadinama – TUI) lieka viena iš nedaugelio alternatyvų finansuoti šalies ekonomikos atsigavimą. Tiesioginės užsienio investicijos besąlygiškai yra laikomos teigiamu reiškiniu, tikslingai naudojamos jos yra vienas iš efektyviausių būdų ekonomikos augimui skatinti.

Tiesioginių užsienio investicijų nukreipimas į konkrečią sritį priklauso ne tik nuo laukiamo pelno dydžio, bet ir nuo politinių sprendimų, todėl vystydamos ekonominę politiką šalis turi įvertinti tai, jog TUI srautus lemia daug skirtingų veiksnių, kurių įtaka šalies ekonominiam augimui gali būti lemtinga. Todėl Vyriausybės politikos vienas iš svarbiausių uždavinių turėtų būti kryptingas siekimas užtikrinti Lietuvos tarptautinį konkurencingumą ir nuoseklus gyvenimo lygio kilimas. Lietuva, siekdama vykdyti efektyvią ir fokusuotą TUI pritraukimo politiką, turi mokėti konkuruoti, išryškinti privalumus. Investicijų pritraukimo politika turi prasidėti nuo šalies marketingo pasaulinėse rinkose suintensyvavimo ir lanksčių, kuo įvairesnių paskatų, skirtų pritraukti potencialiems investuotojams, naudojimui.

Ūkio augimas ilguoju laikotarpiu įmanomas tik kuriant, stiprinant ir išlaikant mūsų ekonomikos tarptautinį konkurencingumą, nes Lietuva, būdama mažos ir atviros ekonomikos šalimi, yra priklausoma nuo sėkmingų ekonominių santykių su kitomis bendrosios Europos Sąjungos rinkomis ir trečiosiomis šalimis. Ypač Lietuvai išitraukus į ES ekonominę erdvę, ryškėja įmonių darbo našumo bei konkurencingumo svarba, o šiam procesui įgyvendinti reikalingos tiesioginės užsienio investicijos, todėl Vyriausybė, siekdama spartinti Lietuvos ekonominę raidą, turi telkti pastangas pritraukti TUI, todėl ateities regioninė politika Lietuvoje – labai aktuali, kadangi nuo 2010 m. liepos 1 d. planuojama panaikinti apskritis, sudarant naujus regionus, siekiant gauti daugiau ES paramos lėšų.

Problema. Kokių priemonių reikia imtis, kad būtų sumažinta ryški regioninė diferenciacija tarp Lietuvos apskričių? Kokia palankios investicinės aplinkos kūrimo reikšmė Lietuvos ekonomikos plėtrai ir kokie veiksniai stabdo užsienio kapitalo tekėjimą į šalį? Kokių priemonių privalo imtis LR Vyriausybė, siekdama panaikinti teisinių nuostatų ir sąlygų organizuojant ūkinę veiklą nestabilumo, siekiant paskatinti TUI srautus į Lietuvą? Kokius naujosios Lietuvos regioninės politikos taikymo akcentus galima išskirti būsimiesiems Lietuvos regionams?

Aktualumas. Tiesioginėms užsienio investicijoms skiriamas ypatingas dėmesys, nes, esant ribotiems kapitalo ištekliams, TUI skatina BVP augimą, eksportą, kuria papildomas darbo vietas, padeda normalizuoti mokėjimų balansą, gerina einamosios sąskaitos balansą, didina valstybės pozicijas tarptautinėse kapitalo rinkose, ypač pasaulinės ekonominės krizės metu TUI viena iš alternatyvų Lietuvos ekonomikai skatinti. Tiesioginių užsienio investicijų teikiama nauda skatina atidžiau atsižvelgti į veiksnius, turinčius įtakos TUI srautų didėjimui bei mažėjimui. Ypatingą prasmę regioninė politika Lietuvoje įgyja pastaruoju metu, kai dabartinė šalies valdžia pradėjo įgyvendinti naująją šalies regioninę politiką, pagal kurią 10 Lietuvos apskričių iki 2010 m. liepos 1 d. bus panaikintos, o jų funkcijos perduotos savivaldybėms ir ministerijoms.

Darbo objektas – veiksniai, lemiantys tiesiogines užsienio investicijas.

Darbo tikslas – išanalizuoti veiksnių, lemiančių tiesiogines užsienio investicijas į Lietuvą, regioninius skirtumus, siekiant įvertinti jų reikšmingumą ekonomikai.

Darbo uždaviniai:

1. Išanalizuoti investicinės aplinkos ir veiksnių, lemiančių tiesiogines užsienio investicijas, reikšmingumą, įvertinant jų sampratą ir reikšmę.
2. Atlikti veiksnių, lemiančių tiesiogines užsienio investicijas į Lietuvą, regioninių skirtumų 2005 – 2009 metų analizę, siekiant išsiaiškinti kitimo tendencijas, atskleidžiant tiesiogines užsienio investicijas nulemiančius esminius veiksnius.
3. Atskleisti pasaulinės ekonominės krizės poveikį veiksniams, lemiantiems tiesiogines užsienio investicijas į Lietuvą, nustatant šios krizės padarinius tiesioginėms užsienio investicijoms.
4. Išanalizuoti tiesioginių užsienio investicijų ir jas lemiančių veiksnių tarpusavio ryšius, atskleidžiant susiformavusias tendencijas.
5. Įvertinti Lietuvos regionų stambinimo modeliavimą pagal tiesiogines užsienio investicijas ir veiksnius, sąlygojančius TUI.
6. Moksliniais metodais ištirti Lietuvos Respublikos būsimųjų regionų situaciją, pagrįsti regioninio vystymosi socialinės ir ekonominės plėtros galimybes, adaptuoti ES ir kitų šalių pažangią patirtį.

Hipotezė. Regionų stambinimas ženkliai sumažina tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymo netolygumus Lietuvoje.

Raktiniai žodžiai: Tiesioginės užsienio investicijos, bendrasis vidaus produktas, eksportas, nedarbo lygis, vidutinis darbo užmokestis, nedarbo lygis, regioninė politika, Lietuvos Respublikos regionai, ekonominis modelis.

Metodai: Magistro darbe remtasi ekonominės tematikos knygomis, monografijomis, moksliniais straipsniais, konferencijų medžiaga bei statistinių duomenų prie LR Vyriausybės duomenų analize.

Užsienio bei lietuvių autorių darbų analizė atlikta remiantis citavimo, referavimo, perfrazavimo, interpretavimo, polemizavimo, abstrahavimo, indukcijos bei dedukcijos metodais.

Iškeltą darbo hipotezę bandyta patvirtinti taikant ekonominį modeliavimą, taip pat skirtingus, daugiausia kiekybinės analizės, metodus. Atliekant analizuojamų veiksnių makroekonominių rodiklių tyrimą remtasi Lietuvos statistikos departamento prie LR Vyriausybės pateikiamais statistiniais duomenimis. Surinkus ir susisteminus duomenis buvo atlikta dinaminė ir lyginamoji rodiklių analizė, skaičiuoti absoliutūs bei vidutiniai rodiklių padidėjimai bei sumažėjimai.

Siekiant išskirti pagrindinius veiksnius, turėjusius įtakos makroekonominių rodiklių kitimui ir tų veiksnių įtakos kiekybiniam išmatavimui, darbe naudota tiesinė koreliacinė regresinė analizė, gautų rezultatų reikšmingumas patikrintas Stjudento kriterijumi. Visi darbe atliktų skaičiavimų duomenys apibendrinti, naudotas jų abstrahavimas, konkretizavimas, atlikta grafinė bei žodinė analizė. Siekiant įvertinti Lietuvos regionų stambinimo pagal tiesiogines užsienio investicijas teikiamą naudą šalies ekonomikai, darbe panaudotas modeliavimas. Norint kuo tiksliau atvaizduoti Lietuvos regionų skirtumus, darbe naudota klasterinė analizė.

Gautų rezultatų reikšmingumas. Didėjantis tiesioginių užsienio investicijų srautas lemia spartų ekonomikos augimą, kas teigiamai veikia darbo rinką bei gyventojų pajamas. TUI yra svarbi priemonė, skatinanti šalies pramonės konkurencingumą ir ekonomikos augimą, todėl tikslinga įvertinti veiksnius, sąlygojančius tiesioginių užsienio investicijų apimtį į Lietuvą. Keičiantis Lietuvos regionų situacijai, tikslinga numatyti naujų regioninių pokyčių (projektuojamų Lietuvos regionų) naudą šalies ekonomikai, modeliuojant Lietuvos apskritis pagal įvairius mokslininkų siūlomus projektus, gaunamas efektyvus Lietuvos Respublikos ateities regionų modelis, padedantis įvertinti apskričių stambinimo naudą šalies ekonomikai.

Darbo struktūrinės dalys. Darbą sudaro trys dalys: teorinė, empirinė ir rezultatus apibendrinančioji dalys. Teorinėje dalyje apibrėžta tiesioginių užsienio investicijų, Lietuvos regioninės politikos ir regionų samprata, klasifikacija bei esmė, taip pat išskirti veiksniai, lemiantys tiesiogines užsienio investicijas Lietuvoje, išanalizuota TUI reikšmė ekonomikai, atskleisti esminiai Lietuvos apskričių regioniniai skirtumai, apibrėžtas TUI teisinis reglamentavimas.

Praktinėje darbo dalyje analizuojami veiksnių, lemiančių TUI į Lietuvą, dinaminė analizė retrospertyviniu požiūriu, veiksnių tarpusavio ryšiai. Trečiojoje darbo dalyje pateikiami tyrimo rezultatai, atskleistų problemų sprendimo būdai, Lietuvos regionų stambinimo pagal TUI ir jas lemiančių veiksnių vertinimas, modeliavimas bei rekomendacijos.

Darbo apribojimai. Šiame darbe analizuojami veiksniai, skatinantys ir ribojantys tiesiogines užsienio investicijas tik Lietuvoje, siekiant atskleisti būtent mūsų šalyje susidariusią investicinę aplinką. Dėl darbo apimties apribojimų bei norint išsamiau pateikti tiesioginių užsienio investicijų dinamiką ir diferenciaciją Lietuvos apskrityse, nenagrinėjami veiksniai, veikiantys ne Lietuvoje, tad pagrindinis dėmesys ir ekonominės analizės tikslas – išanalizuoti tiesioginių užsienio investicijų ir jas lemiančių veiksnių pasiskirstymo netolygumus Lietuvos regionuose.

1. TIESIOGINĖS UŽSIENIO INVESTICIJOS REGIONALIZACIJOS ASPEKTU

Tiesioginės užsienio investicijos yra viena svarbiausių priemonių stabiliam ekonomikos augimui užtikrinti. Atėjusios į šalį tiesioginės užsienio investicijos gali stipriai prisidėti prie ekonominių procesų gerėjimo. Svarbu, jog TUI su savimi dažnai atsineša ne tik pinigines lėšas, bet ir daugybę naujų tokių kaip pažangios technologijos, naujesni darbo įgūdžiai, inovatyvūs valdymo metodai bei kita. Visi šie dalykai sukuria geras galimybes vietos įmonėms tobulėti, atsiranda galimybių konkuruoti ne tik vietos rinkoje, bet ir užsienyje. Darbo rinka taip pat pajaučia atitinkamus pokyčius – ženkliai keliama darbuotojų kvalifikacija, formuojami nauji įgūdžiai, keliami atlyginimai, tuo tarpu vartotojai laimi dėl atsiradusių pigesnių produktų ir paslaugų. Deja, neišvengiamai susiduriama ir su neigiamais tiesioginių užsienio investicijų atėjimo padariniais, bet jie kur kas mažesni, nei gaunama nauda.

Kiekvienos valstybės, tame tarpe ir Lietuvos ir ypač esamos ekonominės krizės metu, viena svarbiausių LR Vyriausybės prioritetinių užduočių turėtų būti nukreipta į tiesioginių užsienio investicijų skatinimą. Svarbią vietą TUI pasiskirstymo spektre užima regioninė politika, kuria siekiama sumažinti socialinius ir ekonominius skirtumus tarp regionų. Vykdam regioninę politiką, labiau išsivystę regionai pasidalija dalimi savo išteklių su skurdesniais [74].

1.1. Tiesioginės užsienio investicijos regioninės politikos aspektu

Šiuolaikinėje literatūroje investicijų apibrėžimo spektras platus. Remiantis Valančiaus (2005), pats žodis „investicijos“ yra kilęs iš lotynų kalbos (lot. investio – aprenģiu), ir reiškia ilgalaikius kapitalo įdėjimus į ūkio šakas arba vertybiniams popieriams pirkti, siekiant pelno. Iš to seka, kad sąvokos „investicijos“, „kapitaliniai įdėjimai“ arba „lėšų įdėjimai“, „įdėtos lėšos“ yra sinonimai.

Butkus, Cibulskienė (2007) teigia, jog investicija reiškia kapitalo įdėjimą, siekiant jo padidėjimo taip pat bet kurios rūšies turta, investuotą vieno investuotojo tam tikroje teritorijoje su sąlyga, jog investicija atliekama pagal teritorijos įstatymus.

Remiantis LR investicijų įstatymu, investicijos klasifikuojamos pagal tokius požymius: investuotojo statusą, investuotojo įtaką ūkio subjektui, investuotojo nuolatinę buveinę, pagal investavimo objektą, taip pat išskiriamos ir tarptautinių organizacijų investicijos [69].

Pagal dalyvavimą investavimo procese, investicijos būna tiesioginės ir netiesioginės. Tiesioginės investicijos – paties investuotojo dalyvavimas investuojant lėšas bei pasirenkant

investavimo objektą, o netiesioginės – tai investavimas, atliekamas per įgaliotus asmenis ar tam tikslui skirtas finansines institucijas (Ginevičius ir kt., 2005).

Pasak Navicko (2005), užsienio investicijos skirstomos į tiesiogines, porfelines bei kitas investicijas. Svarbu pabrėžti, jog būtent tiesioginių užsienio investicijų įtaka, lyginant su kitomis užsienio investicijų rūšimis, bet kurios šalies ekonomikai yra reikšmingiausia, kadangi TUI ženkliai prisideda prie bendro gyvenimo lygio kilimo bei nacionalinių pajamų augimo.

Samuolis (2001), teigia, jog tiesioginės užsienio investicijos leidžia diegti modernias technologijas, įgyvendinti naujas ir progresyvias vadybos idėjas, o kartu su tiesioginėmis užsienio investicijomis atsiranda nauji ryšiai su užsienio bankais ir tarptautinėmis verslo bei finansų institucijomis.

Cirulytė (2004) pabrėžia, jog TUI yra vienas iš pranašumo įgijimo būdų, padedantis užsienio kompanijoms kontroliuoti vietinių įmonių sprendimų priėmimo procesą, kurio pagrindu susiformuoja ilgalaikiai ekonominiai santykiai bei interesai tarp tiesioginio užsienio investuotojo ir tiesioginio investavimo įmonės.

Pasak Navicko (2005), tiesioginės užsienio investicijos yra tarptautinė investicijų kategorija, rodanti vienos šalies rezidentų norą įgyti kitos šalies ūkio subjekto nuosavybės dalį. Todėl tiesioginio užsienio investuotojo tikslas – turėti didelę įtaką užsienio šalyje esančiai įmonei valdyti.

Ginevičiaus ir kt. (2005) teigimu, dar tiesioginės užsienio investicijos skirstomos į horizontaliąsias ir vertikaląsias. Horizontaliosios tiesioginės užsienio investicijos tokios, kai investuojama į firmą, kuri yra toje pačioje pramonės šakoje, o vertikaliosios TUI pasireiškia, kai investuojama į įmonę, kuri teikia žaliavas ar tarpininkauja.

Analizuojant tiesiogines užsienio investicijas, organizuojant efektyvų TUI pritraukimą, jų pasiskirstymą Lietuvos regionuose, itin svarbi tampa šalies regioninė politika. Remiantis Lietuvos regioninės politikos strategija, šiandien Lietuvoje yra vykdomos dvi regioninės politikos:

- Europos Sąjungos regioninė politika, kurios priemonėmis siekiama sumažinti gerovės lygio (vertinant BVP vienam gyventojui) skirtumus tarp labiausiai ir mažiausiai išsivysčiusių ES regionų. ES regioninės politikos įgyvendinimo instrumentas – struktūriniai fondai.
- Nacionalinė regioninė politika. Pagal Regioninės plėtros įstatymą, nacionalinė politika yra valstybės institucijų ir kitų subjektų tikslinė veikla, kuria daromas diferencijuotas poveikis valstybės regionų socialinei ir ekonominei plėtrai, siekiant sumažinti regionų socialinius ir ekonominius skirtumus bei išsivystymo netolygumus pačiuose regionuose, skatinti visoje valstybės teritorijoje tolygią ir tvarią plėtrą [106].

Pagal LR Regionų plėtros įstatymą, Lietuvos regioninės politikos prioritetinė iki 2013 m. kryptis yra tolygi Lietuvos teritorinė ekonominė plėtra, t.y. kryptingas ir koordinuotas ilgalaikės ekonominės plėtros skatinimas ir konkurencingumo didinimas žemo gyvenimo lygio teritorijų apsuptuose regioniniuose centruose, kurie turėdami ekonominį potencialą ir infrastruktūrą, gali atlikti regioninių augimo centrų funkcijas ir jų plėtra gali užtikrinti didesnę teritorinę sanglaudą regione, o kartu ir Lietuvoje. Nacionalinė regioninė politika įgyvendinama ir regioninės plėtros planavimas atliekamas apskrityse [73].

Analizuojant veiksnių, lemiančių TUI į Lietuvos apskritis, svarbą bei atskleidžiant susidariusius regioninius skirtumus, svarbu paminėti, jog nacionalinė regioninė politika Lietuvoje vykdoma dviem kryptimis: skatinant ekonominę plėtrą ir didinant konkurencingumą regioniniuose centruose (ilgalaikės plėtros kryptis) bei gerinant gyvenimo kokybę probleminėse savivaldybėse [74].

Apibendrinant galima teigti, kad užsienio investicijos gali būti klasifikuojamos pagal įvairius požymius: investavimo objektą, trukmę, pelningumą, investuotojo įtaką ūkio subjektui ir daugybę kitų požymių. Svarbu, kad tiesioginės užsienio investicijos yra tik sudedamoji užsienio investicijų dalis, kuria remiantis susidaro ilgalaikiai tiesioginio užsienio investuotojo ir tiesioginės investavimo įmonės santykiai bei interesai. Iš ateinančių tiesioginių užsienio investicijų naudos turi ne tik priimanči šalis, bet ir pats investuotojas, patirdamas naudą dėl mažesnių mokesčių, pigesnių išteklių, geros geografinės padėties ir susisiekimo, rinkos dydžio ir jos potencialo bei kitų niuansų. Taigi ne tik valstybė suinteresuota tiesioginių užsienio investicijų pritraukimu, bet ir patys investuotojai intensyviai domisi geresnėmis verslo galimybėmis bei palankesne investicine aplinka. Regioninė šalies politika turi lemiamą reikšmę paskirstant šalies gyventojams tenkančią gerovę ir svarbu sumažinti Lietuvos regionuose susidariusius ekonominius - socialinius skirtumus, todėl empirinėje ir konceptualiojoje magistro darbo dalyje įrodoma išsikelta hipotezė, jog planuojams Lietuvos regionų stambinimas įgalins sumažinti TUI pasiskirstymo netolygumus.

1.2. Tiesioginių užsienio investicijų įtaka šalies ekonomikai

Tiesioginės užsienio investicijos teikia įvairiapusę naudą. Visų pirma, įmonės lygmeniu padidėja finansavimas, kuris leidžia atnaujinti gamybą, diegti naujas ir pažangias technologijas, naudoti inovatyvius valdymo būdus, kelti darbuotojų kvalifikaciją, - dėl šių veiksnių sąveikos didėja produktyvumas, gamybos apimtys, paslaugų kokybė. Tiesioginės užsienio investicijos patekusios į

šali, kuria naujas darbo vietas, siūlo rinkai pažangesnius gaminius ar paslaugas, o dėl masto ekonomijos ir pigesnių išteklių, mažėja jų kainos, dėl ko laimi paprasti vartotojai. Darbo jėgai atsiranda didesnės galimybės susirasti geriau apmokamą darbą, dėlto investuojamoje šalyje gerėja ekonominė situacija.

Lietuvos bei užsienio autorių moksliniuose straipsniuose (Darškuvienė, 2004, Kačergevičiūtė, 2004, Aniedu, 2004, Ginevičius ir kt., 2005) akcentuojama tiesioginių užsienio investicijų nauda, kuri siejama su integracija tarptautinėse rinkose, naujų technologijų perkėlimu, vadybinių žinių bei įgūdžių plėtra. Ekonomistai tiesioginių užsienio investicijų daromą įtaką šalies ekonomikai vertina itin prieštarinčiai. Vieni autoriai TUI antplūdį į šalis vertina teigiamai, kiti – neigiamai, todėl nagrinėjant tiesioginių užsienio investicijų įtaką šalies ekonomikai, būtina žinoti, kokį poveikį jos gali turėti šalies ūkiui.

Piggott (2006), Veitas (2007), McGrathas (1999) teigia, jog tiesioginės užsienio investicijos teigiamai veikia darbo rinką priimančioje šalyje. Tokie teigiami TUI aspektai yra sukuriama naujos darbo vietos, tarptautinės kompanijos sukuria perteklius ir padidėja bendros vietinių darbuotojų žinios, o tai padidina darbo jėgos produktyvumą, investicijų atitekėjimas į šalį įtakoja darbo našumą. Taip pat teigiama, jog priimančios šalies vyriausybės ir investuotojų santykiai nevienareikšmiški. Iš vienos pusės, šalies pripažįsta ir vertina užsienio investicijų įtaką šalies ekonomikai, iš kitos pusės, baiminasi užsienio investuotojų dominavimo. Taigi vertinant TUI poveikį vietos šalies ekonomikos augimui, yra išskiriami prieštarinčiai požiūriai: teigiamas ir neigiamas.

Teigiamas požiūris į TUI poveikį šalies raidai dažniausiai remiasi Dunningo (1996) teorija, kuria teigiama, kad tiesioginės užsienio investicijos, kaip ūkio plėtros veiksnys, augančiu produktyvumu gali paspartinti pramonės plėtrą.

Pasak Kvainauskaitės (2004), TUI teigiamas poveikis – ekonominis pasaulio vystymasis, kadangi TUI traukia kapitalą į projektus, kurių vietinis kapitalas negali patenkinti ir šis procesas panaudojamas technologijų pritaikymui. Besivystančiose valstybėse TUI yra vienintelis būdas vystyti ūkį nepatraukliuose projektuose, diversifikuojant industrinę bazę ir mažinant šalies priklausomybę nuo vieno iki kelių ūkio sektorių. Įmonės lygyje šios investicijos suintensyvina konkurenciją ir ekonominę naudą, didina produktyvumą ir mažina kainas, o intensyvesnė konkurencija apima naujas technologijas, produktus, paslaugas ir idėjas.

McGratho (1999) teigimu, šeimininko šalies gaunama nauda yra didelė. Pirma, pakyla šalies realusis produktas ir pajamos. Antra, vietiniai darbo ir valdymo įgūdžiai gali būti sustiprinti, nes investuojanti firma samdo ir moko darbo jėgą. Trečia, esančios ar naujos vietos firmos, kurios

gamina išteklius ar vykdo mažmeninio pardavimo operacijos naujai įkurtai veikiančiai įmonei, taip pat gali pasipelnėti iš padidėjusio verslo.

Tiesioginės užsienio investicijos padeda sukurti naujas darbo vietas, padeda tobulinti vadybinius standartus, transformuoja technologijas ir vadybines žinias, formuoja kapitalą bei vykdo tarptautinę konkurenciją (Amdam, Lunnan, Ramanauskas, 2007).

Pasak Kvainauskaitės (2004), TUI teigiamai veikia šalies mokėjimų balansą ilgu laikotarpiu. Nors viena svarbiausių tiesioginių užsienio investicijų priėmimo priežasčių yra naujos darbo vietos, mokami atlyginimai tarptautinėse firmose yra didesni nei vidaus įmonėse, taip pat tobulėja darbo jėga, gerėja jos kokybė. TUI teigiamų poveikių kombinacija leidžia pasiekti bendro gyvenimo lygio kilimą, šalies įtakos stiprėjimą pasaulinėje rinkoje ir tarptautinėje konkurencijoje.

Ginevičius ir kt. (2005) teigia, jog neigiamas požiūris TUI poveikiui šalies ekonomikai galėtų būti pagrįstas tokia logika, jog užsienio kapitalo kompanijos dažnai veikia ypač dideliais įėjimo barjeriais pasižyminčiose ūkio šakose. Įėjimo barjerus TUI gali net padidinti, kas leistų užsienio kapitalo įmonėms gauti papildomą ekonominę rentą bei ją nukreipti į kapitalo kilmės šalį, o tai lemtų šalies ekonomikos plėtros tempų sulėtėjimą. Užuoat sumažinusi investicijų ir užsienio mainų atotrūkį, TUI iš rinkos gali išstumti vietos gamintojus, pasitelkiant užsienio tiekėjų ar gamintojų.

Ir atvirkščiai, Shatzas, Venables (2000) teigimu, galima atskleisti paramą vietos oligarchinėms kompanijoms naudoti susitelkusį kapitalą efektyvesnėmis technologijomis, bet dėl to imtų mažėti darbuotojų užimtumas.

Pasak Kvainauskaitės (2004), neigiamas tiesioginių užsienio investicijų poveikis pastebimas atsiradus stipriai valdžios priklausomybei nuo užsienio investuotojų, ne visada yra dalijamasi gaunama nauda su šalimi, priėmusia investicijas. Šalies ūkis įgyja technologinę priklausomybę nuo užsienio investicijas suteikusių subjekto. Be to, tarptautinės įmonės, atlikdamos bendrus mokslinius tyrimus, panaudoja investicijas priėmusios šalies žmonių idėjas ir žinias, sukeldami „protų nutekėjimą“. TUI veikia šalies kultūrą, todėl šalis, priėmusi TUI, nesulaukia teigiamo efekto, užsienio investicijos sukeldami šalies ūkio ekonomikos sumaištį bei nestabilumą. Kyla nesutarimų dėl darbo užmokesčio, tiekėjų sistemoje dėl žaliavų kainų, užsienio investuotojai ima kištis į vyriausybės veiklą, nes užsienio įmonės siekia ekonominės ir politinės galios.

Veito (2007) teigimu, dažnai pastebima abejonė dėl tiesioginių užsienio investicijų yra ta, kad TUI gali priversti bankrotuoti vietos įmones, arba taip sunkiai išsilaikančioms vietos įmonėms teks didinti darbuotojų atlyginimus, dėl konkurencijos, geriausi darbuotojai išeis į geriau apmokamas vietas, ir t.t. Žodžiu, vietos verslui TUI yra tarsi šaltas dušas, kadangi naujoms produktyvioms

įmonėms nenaudinga kurtis regione, nes jame nėra kvalifikuotų darbuotojų, galinčių dirbti tokiose įmonėse, nėra potencialių tiekėjų ir pirkėjų.

Evans (2002) teigia, jog tiesioginės užsienio investicijos gali paskatinti pramonės plėtrą, ekonomikos augimą, teikdamos ekonomikai didelę naudą, sustiprindamos ekonominį šalies potencialą, didindamos vietos įmonių veiklos efektyvumą ir produktyvumą.

Remiantis daugelio ekspertų bei politikų tvirtinimu, nuo 2010 m. liepos 1 d. planuojamas Lietuvos regionų stambinimas, padėtų sumažinti šiandien susidariusius ryškius Lietuvos apskričių ekonominius - socialinius skirtumus, taupant šalies biudžeto lėšas bei pritraukiant daugiau tiesioginės Europos Sąjungos paramos lėšų, - visa tai paskatintų užsienio investuotojų pasitikėjimą Lietuvos, kaip patikimos užsienio investicijoms, rinka [102,103,104].

Apibendrintai galima teigti, jog išryškėję teigiami tiesioginių užsienio investicijų aspektai ženkliai lenkia neigiamus. Dauguma autorių pripažįsta, jog tiesioginės užsienio investicijos yra stiprus veiksnys, įtakojantis šalies ekonomikos augimą, įmonių produktyvumo ir pelno augimą, konkurencingumo gerinimą, gerą ir efektyvų išteklių paskirstymą bei panaudojimą, darbo rinkos tobulėjimą, pažangių technologijų atėjimą į šalį ir daugelį kitų veiksnių, prisidedančių prie bendros šalies ekonominės gerovės. Užsienio kapitalo perkėlimas iš vienos šalies į kitą vienu metu gali daryti prieštaringą įtaką šalies ekonomikos augimui. Vienose ūkio šakose tiesioginės užsienio investicijos gali prisidėti prie ekonominio augimo ir plėtros, papildant ir suaktyvinant vietos įmonių veiklą bei rezultatyvumą, tačiau kitose, susidarius tam tikroms aplinkybėms, gali ir sutrikdyti.

1.3. Veiksniai, lemiantys tiesiogines užsienio investicijas

Analizuojant veiksnis, lemiančius tiesiogines užsienio investicijas į Lietuvą, svarbu atskleisti Lietuvoje susidariusią investicinę aplinką, kurioje veikia magistro darbe analizuojami ekonominiai veiksniai. Taip pat svarbu atskleisti tiesiogines užsienio investicijas skatinančius ir ribojančius veiksnis, kadangi šiandien, ekonominio nuosmukio metu, ekonomistai ieškodami išeities iš ūkio depresijos, kaip ilgalaikę ekonomikos gaivinimo priemonę, pateikia būtent tiesioginių užsienio investicijų naudą. Plačiai diskutuojama apie Apskričių panaikinimo reformą, siekiant papildyti LR biudžetą regionų stambinimo nauda.

Daugelio ekspertų teigimu, tik tiesioginės užsienio investicijos ilgalaikėje perspektyvoje gali tapti stipriu stimulu didinant naujų darbo vietų kūrimą, statant naujus objektus, diegiant naujas technologijas, todėl magistro darbe analizuojamos tiesioginės užsienio investicijos privalomos būti

skatinamos, o ne ribojamos, nes tik jos gali užvesti ekonomikos spartinimo spiralę, kuri duos ilgalaikę naudą Lietuvos ekonomikai.

1.3.1. Tiesiogines užsienio investicijas skatinantys veiksniai

Evans (2002) teigia, jog tiesioginės užsienio investicijos gali paskatinti pramonės plėtrą, ekonomikos augimą, teikdamos šalies ekonomikai didelę naudą, sustiprindamos ekonominį šalies potencialą. TUI didina vietos įmonių veiklos efektyvumą bei produktyvumą. Investuotojų pasirinkimą investuoti į šalį lemia daugelis veiksnių, iš kurių svarbiausias ilgalaikėje perspektyvoje yra pelnas. TUI yra svarbi priemonė, skatinanti šalies pramonės konkurencingumą ir ekonomikos augimą, todėl yra tikslinga išanalizuoti tiesiogines užsienio investicijas skatinančius veiksnius ir įvertinti jų reikšmingumą šalies ekonomikai.

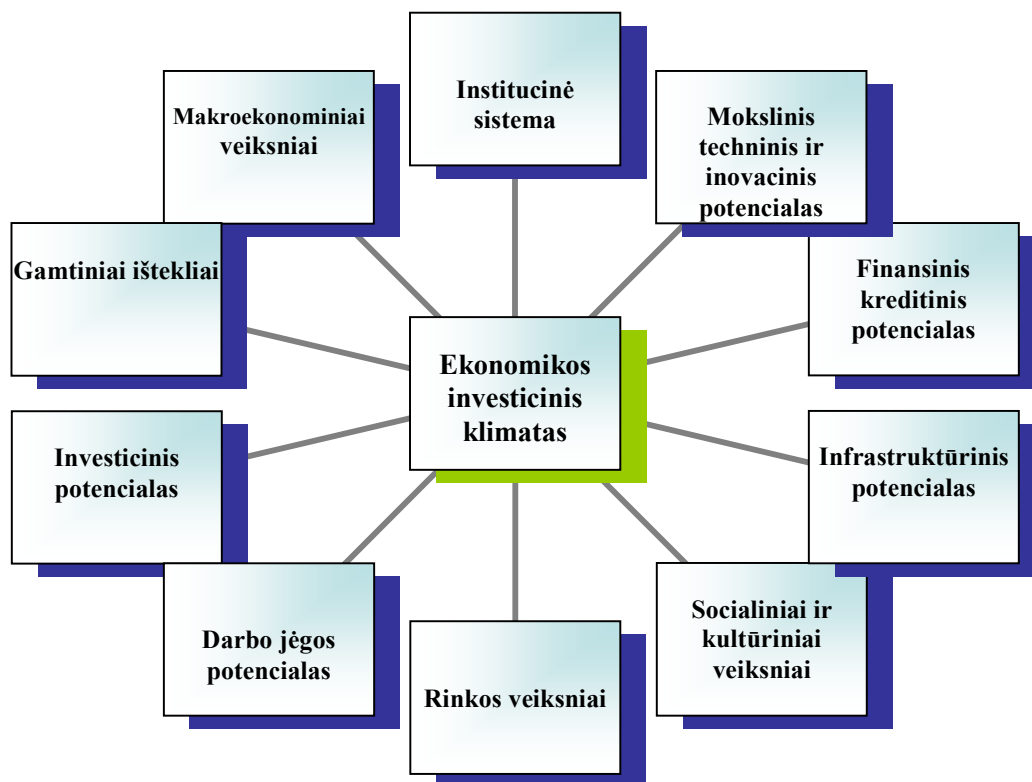
Pasak Ginevičiaus ir kt. (2005), investuojama į tas šalis, kuriose visos kartu veikia šios veiksnių grupės: *specifiniai šalies padėties privalumai*. Istoriskai įrodyta, jog vienas iš reikšmingiausių veiksnių, darančių įtaką šaliai, kurioje bus kuriama transnacionalinė įmonė, yra gamtinių išteklių, pavyzdžiui, žemės ūkio produktų bei reikalingų žaliavų prieinamumas.

Tumėno (2000) teigimu, tiesioginės užsienio investicijos yra itin glaudžiai susijusios su bendru nagrinėjamos šalies išsivystymo lygiu, ekonomikos augimo koeficientais, pramonės išsivystymo laipsniu, infrastruktūros kokybe ir politiniais veiksniais, tokiais kaip rinkos atvirumas, skaidrumas, mokesčių lengvatos ir pan. Kuo aukštesnis šalies ekonomikos išsivystymo laipsnis, išreikštas BVP vienam gyventojui, kuo didesni jo augimo tempai, geresni kiti šalies makroekonomikos rodikliai bei liberalesnė ekonomika, tuo tiesioginės užsienio investicijos į šalį didesnės.

Asiedu (2004) ir Sass (2003) nurodo, jog TUI daro teigiamą poveikį darbo jėgos veiksniams, skatindamos užimtumą, kadangi tarptautinės kompanijos pasižymi aukštu darbo užmokesčiu, darbuotojų poreikio didėjimu bei naujomis technologijomis, kurios skatina darbo našumą.

Analizuojant tiesiogines užsienio investicijas sąlygojančius veiksnius, būtina atlikti investicinio klimato analizę.

Tai reikštų įvairių veiksnių – socialinių, ekonominių, organizacinių, teisinių, politinių, kultūrinių – tyrimą ir įvertinimą, toks investicinio klimato vertinimas pateikiamas 1.3.1.1 paveiksle.

1.3.1.1 pav. *Investicinio klimato struktūra ir veiksniai*
Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal Navicką (2005)

1.3.1.1 paveiksle pateikti ekonomikos investicinį klimatą įtakojantys veiksniai, tačiau magistro darbe analizuojami ne visi, tik esminiai Lietuvos ekonomikai reikšmingi veiksniai, kurie nulemia tiesioginių užsienio investicijų apimtį į Lietuvą.

Remiantis Ruplienės, Montvilaitės, Grigaliūnienės (2008) teigimu, Lietuvoje geriausia situacija yra nuosavybės registravimo srityje, kur ji užima pirmąją vietą tarp ES šalių, tačiau darbo rinkos reguliavimo ir mokesčių sritys vertinamos kaip pakankamai nepalankios verslui. Tuo tarpu stipriausiai TUI veikia šalies ekonominis atvirumas, todėl jos turi būti skatinamos, o ne ribojamos, nemažai lemia ir ekonominės šalies sąlygos. Ypač daug dėmesio reikėtų skirti laisvai prekybai ir mokėjimų režimui.

Ginevičiaus ir kt. teigimu (2005), paradokslus dalykas – jei šalis bando pagerinti savo ekonominę padėtį ribodama ar kitaip reguliuodama tiesiogines užsienio investicijas, efektyvumas paprastai būna priešingas, tad didžiausia nauda iš TUI sulaukiama tik liberalioje aplinkoje.

Navickas (2005) teigia, jog alternatyvos potencialiems užsienio investuotojams praktiškai yra neribotos. Patirtis rodo, jog daugiausiai užsienio investicijų sulaukia tos šalys, kuriose stabili politinė ir ekonominė padėtis, tvirta nacionalinė valiuta ir palanki investicijoms aplinka.

Pasak Cibulskienės, Butkaus (2007), yra išskiriami *svarbiausi tiesiogines užsienio investicijas nulemiantys veiksniai*: politinis šalies stabilumas, Lietuvos teisinė sistema, monetarinė ir fiskalinė politika, bankininkystės sektorius, gamtiniai šalies išteklių, tarptautinių kelių susisiekimo centras, infrastruktūros išvystymas, pramonės ir žemės ūkio sektorius, privatizavimas bei kaimyniniai ryšiai. Visi šie veiksniai tarpusavyje sąveikaudami sukuria tam tikrą bendrą Lietuvos foną, kurio pagalba yra skatinamos tiesioginės užsienio investicijos.

Politisinis šalies stabilumas visuose Lietuvos regionuose yra vienodai svarbus ir priklauso tik nuo centrinės valdžios. Kuo geriau įvairių tarptautinių organizacijų ir ekspertų vertinamas šalies politinis stabilumas, tuo didesnė tikimybė, kad šalis sulauks pajėgių investuotojų (Ginevičius ir kt., 2005).

Žukauskas, Stanioytė (2000), pabrėžia, kad makroekonominė aplinka lemia daugelį investuotojams aktualių veiksnių. Monetarinė ir fiskalinė politika užtikrina šalies ekonominio stabilumo laipsnį. Šalies monetarinė politika nulemia šalies valiutos kainą ir kurso stabilumą, nuo kurio priklauso šalyje sukaupto turto kaina, repatrijuojamo pelno vertė ir užsienio filialų eksporto konkurencingumas. Kuo pigesnė šalies valiuta kitų šalių atžvilgiu, tuo pigiau investuotojas gali įsigyti turtą. Valiutos kurso svyravimai sąlygoja investicijų riziką. Didelė infliacija daro neigiamą įtaką šalies prekių konkurencingumui, mažina įmonių pelningumą.

Butkus, Cibulskienė (2007), teigia, jog įstatyminė bazė stipriai veikia užsienio investicijų kiekį ir pasiskirstymą šalyje. Laisvųjų ekonominių zonų nustatymas ir skirtingų sąlygų investuotojams miesto ir kaimo vietovėse sudarymas daro įtaką šalies investicijų geografiniam pasiskirstymui. Ypač svarbu ir tai, jog pati Lietuvos teisinė sistema susideda iš daugiau kaip 50 įstatymų ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių investicinę veiklą. Jie sukuria investicinės veiklos teisinio reguliavimo pagrindą. Monetarinė politika nuo nacionalinės valiutos įvedimo iki šiol sėkmingai atlaikė smulkias spekuliacines atakas ir tai buvo teigiamas veiksnys pritraukiant investicijas, o ypač po lito susiejimo su euru 2002 metais, investavimo galimybės pagerėjo.

Valančius (2005) tvirtina, jog Lietuvos bankininkystės sektoriaus sparti plėtra ir darnus jungimasis veikia kaip TUI skatinantis veiksnys, kadangi užsienio investuotojams svarbus bankininkystės sektoriaus stabilumas ir patikimumas.

Pasak Štreimikienės (2000), kvalifikuotos *darbo jėgos pasiūla* yra investicijas pritraukiantis veiksnys. Šiuo požiūriu dideli miestai turi pranašumą. Labiausiai užsienio investuotojus vilioja

mažos eksploatacijos sąnaudos ir palyginti aukšta gaminių kokybė. Lietuvoje aukštąjį mokslą baigusiujų skaičius, tenkantis tūkstančiui gyventojų, yra vienas aukščiausių Europoje, o darbo jėgos kaina yra viena iš mažiausių.

Taip pat vienas iš būdų skatinant tiesiogines užsienio investicijas į Lietuvą yra *privatizavimas*. Anksčiau sukurta materialinė bazė regionuose labai svarbi pritraukiant užsienio investicijas, nes geriau apsimoka investuoti į jau egzistuojančią įmonę nei statyti naują. Todėl daugelis investicijų orientuojamos į tas vietas, kur jau yra suformuota materialinė bazė, egzistuoja kvalifikuotos darbo jėgos pasiūla. Užsienio investuotojai yra svarbiausi privatizuojamo turto pirkėjai. Ypač tai būdinga stambioms privatizuojamoms valstybinėms įmonėms, tokioms kaip telekomunikacijų, naftos sektorius, dujų, energetikos pramonė (Cibulskienė, Butkus, 2007).

Tiesiogines užsienio investicijas skatina ir tai, jog Lietuva yra svarbus tarptautinių kelių susikirtimo centras. Čia yra keturi tarptautiniai oro uostai, vienintelis Baltijos jūros rytuose neužšalantis uostas, gerai išvystytas geležinkelio tinklas. Pagrindiniai industriniai centrai Lietuvoje yra sujungti Europos standartus atitinkančiais keturių juostų greitkeliais. Lietuva yra tarsi koridorius tarp Rytų ir Vakarų (Štreimikienė, 2000).

Remiantis Cibulskienės, Butkaus (2007) teigimu, kitas svarbus užsienio investicijų pritraukimo veiksnys yra *infrastruktūros išvystymas*. Ypač tai yra susiję su susisiekimo priemonių šalyje gausa bei kokybe. TUI dažniausiai koncentruojasi netoli didžiausių greitkelių, jūros ir oro uostų, geležinkelio mazgų. Teikiamų komunikacijų paslaugų kokybė regionuose laikomas svarbiu TUI pasiskirstymo veiksniu.

Kaimyniniai ryšiai taip pat turi įtakos šalių prekybiniam santykiams ir tiesioginių užsienio investicijų srautams. Šalys kaimynės yra vienos iš pagrindinių Baltijos šalių prekybos partnerių ir aktyviausių užsienio investuotojų. Lietuvos aktyviausi užsienio investuotojai yra artimiausios šalys: NVS, Skandinavijos šalys, Vokietija, Latvija bei kitos Europos Sąjungos valstybės (Ginevičius ir kt., 2005).

Gerai išvystytas žemės ūkis taip pat gali būti priskirtas prie veiksnių, skatinančių tiesiogines užsienio investicijas į Lietuvą. Iš trijų Baltijos šalių, Lietuvoje žemės ūkio dalis BVP ir gyventojų užimtumas žemės ūkyje yra didžiausi (Cibulskienė, Butkus, 2007).

Viena iš tiesioginių užsienio investicijų pritraukimo formų yra *laisvųjų ekonominių zonų (LEZ), pramoninių parkų steigimas*. LEZ – ūkinės – komercinės ir finansinės veiklos teritorija, kurioje yra įstatymo nustatytos ūkio subjektams specialios ekonominės ir teisinės funkcionavimo sąlygos [71].

Sberegaevas (2005) teigia, kad laisvųjų ekonominių zonų įkūrimas padeda užtikrinti ekonominę šalies plėtrą, efektyvumo bei konkurencingumo augimą ir padidina galimybes spręsti regionų ekonomines ir socialines problemas.

Remiantis Pramoninių parkų ir LEZ strategija, bet kokia valstybė, norėdama būti tarptautiniu mastu konkurencinga pritraukiant TUI, aktyvi politika pramoninių zonų plėtros srityje yra tiesiog būtina. Kitos šalys yra sukūrusios investicijų aplinkos gerinimo programas, pagal kurias valstybiniu mastu remiamas pramoninių parkų kūrimas. Pramoniniuose parkuose investuotojams (tiek užsienio, tiek vietiniams) suteikiama galimybė išsinuomoti žemės sklypą su jau įrengta infrastruktūra investiciniam projektui įgyvendinti; tai gerokai sutrumpina investicinio projekto įgyvendinimo laiką.

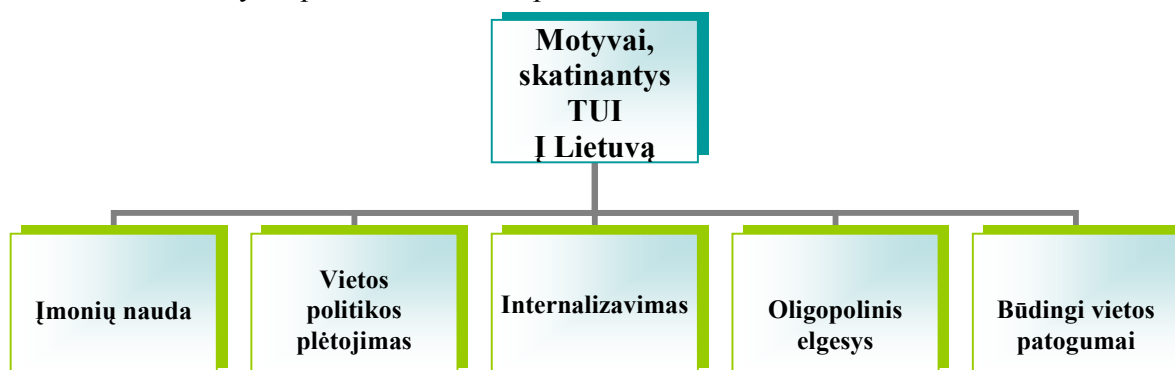
Šiuo metu kuriamų pramoninių parkų ir veikiančių laisvųjų ekonominių zonų sąrašas:

1. Alytaus Šiaurinio pramonės rajono pramonės parkas.
2. Kauno laisvoji ekonominė zona (toliau – Kauno LEZ).
3. Kėdainių pramonės parkas.
4. Klaipėdos laisvoji ekonominė zona (toliau – Klaipėdos LEZ).
5. Marijampolės pramoninė zona.
6. Naujosios Akmenės pramonės parkas.
7. Pagėgių miesto pramonės zona.
8. Panevėžio miesto Pažalvaičių pramonės ir logistikos parkas.
9. Radviliškio pramonės parkas.
10. Šiaulių miesto (Zoknių) pramonės parkas.

Galutinis kuriamų pramoninių parkų sąrašas buvo suderintas su Ūkio ministerija. Pagrindinis taikytas kriterijus – pramoninio parko plėtrai jau skirta valstybės parama (daroma prielaida, kad pramoninės zonos, kurioms buvo skirta valstybės parama, jau kartą buvo įvertintos lyginant jas su kitomis alternatyviomis teritorijomis). Svarbu, jog užsienio investuotojus investuototi į Lietuvos PP parkus ir Laisvasias ekonomines zonas traukia įvairios mokesstinės lengvatos ir maži mokesčiai, lyginant su kitomis naujosiomis ES šalimis [114].

Pasak Navicko (2005), yra išskiriami penki pagrindiniai motyvai, kodėl yra verta skatinti naudingas užsienio investicijas ir jas tokiu būdu pritraukti.

Visi šie motyvai pateikiami 1.3.1.2 paveiksle.

1.3.1.2 pav. *Motyvai, skatinantys tiesiogines užsienio investicijas į Lietuvą*
Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal Navicką (2005)

Remiantis aukščiau pateikto 1.3.1.2 paveikslo duomenimis, prie motyvų, skatinančių tiesiogines užsienio investicijas į Lietuvą, pirmausia išskiriama įmonių nauda, kadangi užsienio įmonių investicijos verčia vietos rinkos veikėjus konkuruoti ir kartu plėtoti valstybės vietos verslą, tuo tarpu internalizavimas siejamas su investuotojų pasirinkimu investuoti į tam tikrą šalį, kurioje yra mažesnės sąnaudos, mokesčiai, tokiu būdu jie stengiasi mažinti gamybos sąnaudas. Taip pat yra išskiriamas oligopolinis elgesys, būdingi vietos patogumai bei vietos politikos plėtojimas.

Makutėno (2000) teigimu, Lietuva yra itin patraukli užsienio investuotojams dėl šių pagrindinių priežasčių:

- Lietuvoje yra daug investicijoms patrauklių ir perspektyvių įvairios gamybinės paskirties ir paslaugų sferos objektų;
- Gausu neprabangios kvalifikacijos darbo jėgos, gebančios įvaldyti naujus gamybos organizavimo ir valdymo metodus, priimti Vakarų įmonių kultūrą;
- Lietuvoje, palyginti su Rytai, itin gerai išplėtotą paslaugų sferos infrastruktūrą, pajėgi garantuoti aukštą investuotojų aptarnavimo kultūrą;
- Geopolitinė Lietuvos padėtis leidžia investuotojams priartėti prie politiškai ir ekonomiškai kol kas nestabilios, bet eksportui potencialios Rytų rinkos.

Apžvelgiant Lietuvos investicinę aplinką, būtina išskirti pagrindines teises administracines priemones, gerinančias investicinę aplinką. Šalies patrauklumą investicine prasme nulemia teisinė administracinė aplinka bei struktūriniai konkurencingumo rodikliai. Efektyvios teisinės procedūros sudaro tik prielaidas investicijų atėjimui, tačiau šalies patrauklumas investicine prasme didžiąja dalimi priklauso nuo struktūrinių konkurencingumo rodiklių.

Pagal konkurencingumo rodiklius (ypač technologinį pasirengimą) Lietuvai tenka viena paskutinių vietų tarp naujų ES šalių. Analizuodami ir lygindami teisinę administracinę aplinką tarp

pasirinktų Baltijos šalių, remtasi Pasaulio banko atliktų tyrimų išvadomis. Vertinant teisinę administracinę verslo aplinką, atsižvelgta į tokius rodiklius kaip: sąlygos verslo pradėjimui, leidimų gavimui, darbuotojų įdarbinimui ir atleidimui, turto registravimo procedūros, sąlygos kredito gavimui, investuotojų apsaugai, mokesčių administravimo procedūros [127].

Remiantis „Doing Business“ programa (2009) šalies patrauklumą investicine prasme nulemia teisinė administracinė aplinka ir struktūriniai konkurencingumo rodikliai, taigi teisinės administracinės verslo aplinkos vertinimo rezultatai pateikiami 1.3.1.1 lentelėje.

1.3.1.1 lentelė

Lietuvos teisinės - administracinės verslo aplinkos vertinimas

Lietuva			
Verslo paprastumas	2010	2009	Pokytis
Verslo aplinkos paprastumas	26	25	-1
Verslo pradėjimas	99	77	-22
Statybos leidimų gavimas	64	64	0
Įdarbinimas ir atleidimas	119	115	-4
Turto registravimas	4	4	0
Kredito gavimas	43	41	-2
Investuotojų apsauga	93	88	-5
Mokesčių mokėjimas	51	59	8
Užsienio prekyba	28	29	1
Sutarties sąlygų užtikrinimas	17	17	0
Verslo nutraukimas	36	36	0

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Pasaulio banko, „Doing Business“ programa, 2009, skaičiai lentelėje parodo šalies vietą pasaulyje [126]

Remiantis 1.3.1.1 lentele, akivaizdu, kad, pagal verslo vystymo paprastumą, teisine administracine prasme, Lietuvai atitenka 26 vieta pasaulyje, t.y. aukščiausias įvertinimas tarp naujų Europos Sąjungos šalių. Išryškėja pagrindiniai Lietuvos teisinės administracinės aplinkos privalumai – efektyvios turto registravimo procedūros (net 4 vieta pasaulyje), puikiai veikiančios sutarties sąlygų užtikrinimo procedūros (17 vieta pasaulyje) ir efektyvios statybos leidimų išdavimo procedūros (64 vieta pasaulyje).

Iš 1.3.1.1 lentelės duomenų matyti, jog esminiai Lietuvos teisinės administracinės aplinkos trūkumai – nelanksčios sąlygos, reglamentuojančios darbo santykius (Lietuvai tenka 119 vieta pasaulyje), sąlyginai silpna investuotojų apsauga (61 vieta pasaulyje).

Apibendrintai galima teigti, jog, siekiant aktyvinti tiesiogines užsienio investicijas į Lietuvą, būtina atsižvelgti į veiksniai, skatinančius TUI srautus. Tikslinga paminėti, kad valstybė privalo užsienio kapitalo atėjimą skatinti įvairiomis ekonominėmis priemonėmis (pvz.: mokesčių lengvatomis, tinkamų sąlygų sudarymu). Būtina išskirti, jog tiesioginių užsienio investicijų srauto į Lietuvą sąlygas sudaro: gerėjanti bendra Lietuvos ūkio būklė ir integracijos į Europos Sąjungos

plėtra, politinis Lietuvos stabilumas, geri santykiai su kaimyninėmis šalimis, atviros ir liberalios ekonominės politikos tęstinumas, telekomunikacijų, transporto, naftos gamybos, perdirbimo ir paskirstymo įmonių privatizavimas, gerai užsienio investuotojų vetinami Lietuvos privalumai: itin aukšta darbo jėgos kvalifikacija bei maža jos kaina.

1.3.2. Tiesiogines užsienio investicijas ribojantys veiksniai

Analizuojant veiksnių, lemiančių tiesiogines užsienio investicijas į Lietuvą, regioninius ypatumus, yra tikslinga išskirti ne tik tuos veiksnius, kurie skatina tiesiogines užsienio investicijas, bet ir tuos, kurie jas riboja. Pradėjus stipriau veikti ribojantiems TUI veiksniams, mažėja tiesioginių užsienio investicijų srautai. Tai mažina užsienio investuotojų susidomėjimą ir pasitikėjimą šalimi ir atitinkamai sukelia neigiamus padarinius, problemas šaliai. Todėl būtina kurti kuo geresnę investicinę aplinką bei įvairiomis priemonėmis didinti investuotojų pasitikėjimą.

Tiesiogines užsienio investicijas pirmiausia riboja informacijos trūkumas, kadangi Lietuvoje yra mažai institucijų, suteikiančių investuotojui išsamią informaciją apie įmones, specialistus, investavimo galimybes, verslo partnerius (Dubauskas, 2001).

Lietuva, vykdydama ekonomines reformas, padarė nemažą pažangą pritraukdama tiesiogines užsienio investicijas, tačiau taip pat yra daug dalykų, kuriuos reikėtų koreguoti. Visų pirma, būtina koreguoti žemės nuosavybės, imigruoti įstatymą, taip pat panaikinti kitas kliūtis tiesioginėms užsienio investicijoms pritraukti į Lietuvą. Investuotojams Lietuva yra gana patraukli valstybė, tačiau juos neretai sustabdo Lietuvos Respublikos Seimo priimti įstatymai bei administracinis – biurokratinis aparatas (Ginevičius ir kt., 2005).

Kitas tiesiogines užsienio investicijas ribojantis veiksnys – tai senoviškai, tiesiog archajiški Lietuvos finansinės apskaitos standartai ir visa tai verslui, laisvoms rinkoms ir kapitalizmui daro milžinišką žalą. Dėl to stabdomas ekonomikos augimas ir kenkiama piliečių gerovei (Norvaišienė, Stankevičienė, 2007).

Makutėno (2000) teigimu, yra šie *pagrindiniai Lietuvos investicinės aplinkos trūkumai*:

1. nepakankamas įstatymų stabilumas (dažni pasikeitimai, aiškumo bei teisinės sistemos pasikeitimai);
2. didėjančios teisėsaugos problemos (korupcija, muitinių darbo trūkumai, mokesčių vengimas, organizuotas nusikalstamumas);

3. nepakankamai stabili ir patikima finansų sistema ir nepakankamai operatyvus investuotojų problemų sprendimas.

Esminė problema investuotojams iškyla dėl mokesčių. Lietuvoje mokesčiai palyginti yra dideli, todėl investuotojams tai aktuali problema, suskaičiavus visus mokesčius, grynasis pelnas lieka labai mažas.

Pasaulio Banko grupė, tirianti administracines investicijų pritraukimo problemas, nustatė tokias pagrindines kliūtis: atvykimo, registracijos, vietos radimo, licencijų bei leidimų gavimo, operacijų, į kurias įeina mokesčiai, muitinės procedūros, pelno repatriacijos, darbo ir kitos inspekcijos (Ginevičius ir kt., 2005).

Butkus, Cibulskienė (2007) teigia, jog fiskalinės politikos lyginant su Latvija ir Estija Lietuvoje įgyvendinimas ir jos kokybiškumas yra prasčiausias. Prastas mokesčių administravimas, didelis biudžeto deficitas nepalankiai nuteikia užsienio investuotojus. Esminė problema – ne dideli mokesčių tarifai, bet *mokesčių administravimo procesas* ir pačios mokėjimo procedūros.

Kitas svarbus TUI ribojantis veiksnys – *žemė*. Pagal LR įstatymus užsieniečiams pirkti LR žemę draudžiama. ES teisė nustato, jog Bendrijos valstybių narių piliečiai gali pirkti žemę visose ES valstybėse. Žemės mokestis dabar taip pat pristabdo teisoginių užsienio investicijų skverbimąsi, tačiau siekiama jau artimiausiu metu jį panaikinti, tai leistų ne tik pritraukti užsienio investicijų, bet ir gerinti vietos verslo padėti [76].

Ginevičius ir kt. (2005) teigia, kad Lietuvoje yra skiriamas antraeilis dėmesys, todėl TUI pritraukimą stabdo ne tik administracinės, biurokratinės ar teisinės, bet ir politinės kliūtys. Kol valdžioje esantys pareigūnai nesuvoks, jog verta dirbti ir dėl valstybės, tol Lietuva nepakils nei ekonominiu, nei socialiniu lygiu.

Štreimikienė (2000) teigia, kad Lietuvoje daugiausia *verslo įmonių* yra susibūrusių penkiuose didžiuosiuose Lietuvos miestuose, investicijų pritraukimas yra skatinamas į šiuos miestus, tuo tarpu žemės ūkio sektorius TUI beveik negauna, todėl žemės ūkio produkcija yra nekonkurencinga, - tai užsienio investicijas ribojantis veiksnys, - regionų netolygus išsivystymas.

Sveikatos apsauga yra dažnai neįvertinamas veiksnys. Sveikatos apsaugos srities problemos bei stringanti sveikatos apsaugos reforma, nesuderinta teisinė bazė dėl kompensuojamų vaistų neigiamai veikia šalies investicinę aplinką (Ginevičius ir kt., 2005).

Dar vienas iš veiksnių, ribojančių TUI yra *nusikalstamumas* ir *korupcija* Lietuvoje. Dėl korupcijos ir nusikalstamumo šalis pritraukia mažiau užsienio investicijų.

Remiantis nusikaltimų Lietuvoje prevencijos centro duomenimis, nusikalstamumas Lietuvoje sparčiai didėja, susidariusią kriminogeninę situaciją nesėkmingai stengiamasi sukontroliuoti

administracinėmis priemonėmis, taigi Lietuva užsienio investuotojai vargiai atrodo rami ir saugi šalis investuoti. Ypač ekonominės krizės metu vagysčių daugėja, o sugrįžtantys emigrantai didina potencialių vagių skaičių. Nustatyta, jog mažesni Lietuvos miestai nusikalstamumo lygio atžvilgiu pranašesni, nes juos nusikalstamumas mažesnis [109].

Grižas (2003) teigia, jog Vidurio ir ypač Rytų Europoje dar yra nemažai kliūčių, stabdančių užsienio investuotojų veiklą. Minėtasis autorius išskiria šiuos TUI ribojančius veiksnius: teisinių nuostatų ir sąlygų organizuojant ūkinę veiklą nestabilumas, sunkumai gauti informaciją, valiutiniai apribojimai, administraciniai formalumai, neišspręsti nuosavybės teisių klausimai, dideli mokesčiai, palyginti silpna infrastruktūra (bankai, telekomunikacijos). Galima teigti, jog ne visi autoriaus pateikti veiksniai yra reikšmingi būtent Lietuvos tiesioginėms užsienio investicijoms, nes valiutinių apribojimų nėra Lietuvoje jau daugelį metų, kur kas svarbesni yra neišspręsti nuosavybės teisių klausimai, administraciniai formalumai ir teisinių nuostatų ir sąlygų vykdant ūkinę veiklą nestabilumas.

Ginevičius ir kt. (2005) tvirtina, jog prie tiesiogines užsienio investicijas ribojančių veiksnių galima priskirti *valiutos ir politinę riziką*. Svarbu tai, jog tarptautinės investicijos yra gerokai rizikingesnės už vidines investicijas, tačiau daugiau rizikos atsiperka dėl aukštesnių uždarbių iš užsienio investicijų nei iš vidinių. Valiutos rizika susijusi su tuo, kad laikui bėgant kinta užsienio valiutos kursas ir kinta ne visada investuotojui palankia linkme. Politinė rizika yra galimybė, kad valstybę, į kurią investuojama, ištiks politiniai sukrėtimai, politinis nestabilumas, valdžios kaita. Tokiu atveju mažėja šalies ekonomikos stabilumas, o tai neigiamai veikia ir tiesiogines užsienio investicijas.

Remiantis specialistų paruošta 2008 – 2013 metų investicijų skatinimo programa, galima išskirti ir nemažai trūkumų, užkertančių kelią į Lietuvą pritraukti dar daugiau tiesioginių užsienio investicijų:

- Lietuvoje *maža vietinės produkcijos ir darbo rinka*, menkesnė gyventojų perkamoji galia, mažai vietinių tiekėjų, toliau nuo jos ir didžiosios ES rinkos.
- Lietuvoje – palankios sąlygos investuoti į įvairias pramonės ir verslo šakas, tačiau *stokojama motyvacijos veiksniai* – papildomo patrauklumo investuotojams.
- *Sudėtingos ir ilgos*, nes nesilaikoma teisės aktų nustatytų terminų, žemės įsigijimo ir teritorijų planavimo dokumentų rengimo bei derinimo *procedūros*.
- *Nėra bendros informacinės duomenų bazės*, kurioje investuotojas galėtų rasti reikiamos patikimos bei išsamios informacijos apie įmones, organizacijas, specialistus, galimus verslo partnerius, parduodamos žemės sklypus ir nekilnojamąjį turtą, infrastruktūrą, leidimus,

mokymo institucijas ir naudingas sutartis, regione esančios darbo jėgos kvalifikaciją Lietuvos regionuose.

- *Ekonominė gyventojų migracija, darbo jėgos stoka*, ir taip nedidelio vartotojų skaičiaus mažėjimas, menkas gamybos produktyvumas mažina šalies investicinį patrauklumą.
- *Lietuva nepakankamai aktyviai kuria savo įvaizdį* – verslui ir investicijoms patrauklios valstybės, turinčios nemažai pranašumų (konkurencingą pelno mokestį, didžiausią Baltijos vakstybėse vidaus rinką, daug kvalifikuotų darbuotojų ir kt.), todėl investuotojai pasirenka kitas valstybes.
- *Didelis biurokratizmas*, daugybė įvairių licencijų ir leidimų, dėl to yra sunku greitai pradėti verslą [93].

Apibendrinant galima teigti, kad yra nemažai TUI ribojančių veiksnių, kurie gali būti eliminuoti iš Lietuvos gyvenimo tik darniai veikiant valdžios pareigūnams, kurie turėtų imtis prevencijos priemonių ne tik stabdant progresuojantį nusikalstamumą bei korupciją, bet ir reguliuojant Lietuvos biurokratinį - administracinį aparatą bei teisinę sistemą, kryptingai siekiant sulaukti gausesnių tiesioginių užsienio investicijų apimčių. Remiantis teorija, TUI sukuria didesnes galimybes darbuotojų tobulėjimui, našumo didinimui, ekonomikos augimui, tačiau netinkamai paruošta teisinė bazinė trukdo Lietuvai pritraukiant užsienio investuotojų dėmesį. Ypač ekonominės krizės metu yra tikslinga atsižvelgti į investicinės aplinkos gerinimo galimybes Lietuvoje, stengiantis panaikinti TUI ribojančius veiksnius, nes TUI srautų didėjimas gali būti veiksminga parama šalies ekonomikos skatinimui, mažinant didėjančią nedarbo lygį, didinant eksporto ir tuo pačiu bendrojo vidaus produkto apimtį.

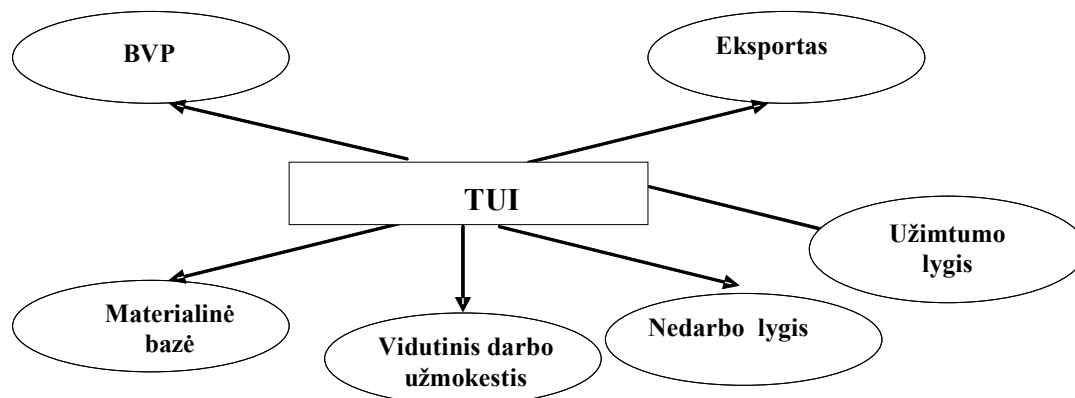
1.4. Veiksnių reikšmingumo kokybinis ir kiekybinis vertinimas

Tiesioginės užsienio investicijos yra tiek didelių, tiek mažų, tiek išsivysčiusių, tiek besivystančių šalių ekonomikos augimo pagrindas. Tiesioginės užsienio investicijos valstybių ekonominėje politikoje dažniausiai besąlygiškai yra laikomos teigiamu reiškiniu ir tikslingai naudojamos ekonominiam augimui pasiekti. Besivystančiose šalyse tiesioginės užsienio investicijos yra efektyvi priemonė sparčiai plėtoti šalies ūkį, didinti šalies konkurencingumą, tobulinti industrinę bazę bei mažinti šalies priklausomybę nuo vieno iki kelių ūkio sektorių (Makki, Somwar, 2004).

Veiksnius, lemiančius tiesiogines užsienio investicijas, galima suskirstyti į kiekybinius ir kokybinius. Kiekybiniu požiūriu gali būti analizuojami tokie veiksniai: bendrasis vidaus produktas,

eksporto apimtys, nedarbo lygis, užimtumo lygis, vidutinis darbo užmokestis, materialinė bazė. Svarbu paminėti tai, jog analizuojant kiekybinių veiksnių retrosppektyvos dinamiką, aiškiai atsiskleidžia susidarę Lietuvos regioniniai skirtumai.

Taigi 1.4.1 paveiksle pateikiamas ekonominių veiksnių, lemiančių TUI, tyrimo modelis.

1.4.1 pav. *Ekonominiai veiksniai, turintys ryšį su TUI*
Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal Šečkutę, Tvaronavičių (2007)

Kokybiniu požiūriu galima analizuoti *aplinkosauginę situaciją, aplinkosauginius reikalavimus, politinį stabilumą, geografinę padėtį* ir pan. Visi išvardinti tiek kokybiniai, tiek kiekybiniai veiksniai reikšmingi šalies ekonomikos plėtrai, būtina įvertinti tiesioginį kiekvieno veiksnio reikšmingumą šalies socialiniai – ekonominei būklei. Kur kas išsamesnė empirinė pagrindinių veiksnių, lemiančių tiesiogines užsienio investicijas į Lietuvą, analizė pateikiama analitinėje magistro darbo dalyje.

Vienas iš esminių kiekybinių veiksnių, turinčių didžiausią reikšmę ir tiesioginėms užsienio investicijoms, ir šalies ekonomikos situacijai, yra nacionalinių pajamų rodikliai: *bendrasis vidaus produktas*, bendrosios nacionalinės pajamos, pirminės pajamos gautos iš užsienio, einamieji pervedimai iš užsienio. Daugelio mokslininkų teigimu, BVP, kaip ir visų kitų nacionalinių rodiklių, didėjimas susijęs su tiesioginių užsienio investicijų didėjimu. Nuolat augantis BVP ir stabili Lietuvos ekonominė padėtis įgalino užsienio investuotojus pasitikėti Lietuvos rinka, tai užtikrino augantį TUI įplaukų srautą. Taigi bendrasis vidaus produktas – rodiklis, atskleidžiantis galimą rinkos dydį ir rinkos pajėgumus bei pirkimo galimybes šalyje, todėl analizuojant tiesioginių užsienio investicijų ir BVP tarpusavio ryšius, galima nustatyti, kokią įtaką vieno rodiklio pokytis turi kito rodiklio kitimui [84].

Pasak Skomino (2006), bendrasis vidaus produktas – pagrindinis makroekonominis rodiklis, naudojamas šalies gyvenimo lygiui apibūdinti, ekonominio augimo tempams nustatyti, ūkio struktūrai apibūdinti, tarptautiniams palyginimams.

Blanchard ir kitų ekonomistų (2007) teigimu, šiuo metu populiariausias dydis yra bendrasis vidaus produktas, nors iki praėjo dešimtmečio pradžios bendrasis nacionalinis produktas buvo taikomas plačiau ir jį vis dar galima aptikti. Bendrasis vidaus produktas (BVP) – tai bendrosios pajamos, sukurtos šalies teritorijoje, taip pat užsienio gamybos veiksmų gautos pajamos konkrečioje šalyje, minus šios šalies piliečių gautos pajamos užsienyje.

Trumpiau tariant, pasak Snieskos (2005), BVP – tai pajamos, gautos šalies viduje. Kadangi skaičiuojant BVP yra atsižvelgiama tik vidaus gamybos sąskaita gautas pajamas, BVP neapima visų šalies pajamų gautų iš visų šaltinių – kai kurios pajamos, gautos užsienyje, gali atitekti šalies gyventojams, o kai kurios pajamos, gautos šalyje, gali atitekti nerezidentams. Bendros nacionalinės pajamos yra apibūdinamos kaip BVP minus pajamos, sumokėtinos nerezidentams, ir plus pajamos, gautos iš užsienio arba kaip BVP plus grynujų pajamų (NY) iš užsienio vertė. Mokėjimai pirmiausiai yra investicinės pajamos, į kurias įeina dividendai nuo tiesioginių investicijų ir skolos palūkanos.

Pasak Garšvienės, Ruplienės (2008), tiesioginių užsienio investicijų įtaką jas priimančios šalies ekonominiam augimui, dažniausiai aiškinama būtent bendrojo vidaus produkto didėjimu, geresniu darbo jėgos panaudojimu, naujų technologijų perėmimu ir egzistuoja stiprus ryšys tarp bendrojo vidaus produkto ir tiesioginių užsienio investicijų, todėl analitinėje magistro darbo dalyje priklausomybė tarp nacionalinių pajamų rodiklių ir TUI išsamiai atskleista atliekant koreliacinę – regresinę analizę.

Kitas svarbus analizuojamas kiekybinis veiksnys yra *eksportas*. Eksportas yra laikomas vienu iš svarbiausių tiesioginės užsienio investicijas skatinančių veiksnių, todėl jo reikšmingumas itin svarbus kiekvienos šalies, tame tarpe ir Lietuvos ekonomikai, nes kuo didesnis eksportas, tuo akivaizdžiai liberalesnė ima atrodyti ekonomika (Bertonytė, Neverauskas, 2002).

Remiantis Šečkutės, Tvaronavičiaus (2007) teigimu, užsienio kapitalo įmonės labiau nei vietinės suinteresuotos eksportu. Tarptautinės korporacijos yra išplėtojusios rinkas užsienyje, turi gerą verslo kontaktų tinklą daugelyje šalių, tai lemia eksporto didėjimą.

Rakauskienės (2006) teigimu, pagrindinė užsienio prekybos sąlygų yra eksportas mažiausiai rizikinga tarptautinio verslo forma, turinti daug pranašumų ir yra pirmasis svarbus žingsnis vykdant tarptautinę prekybą. Eksporto būtinumas grindžiamas šiomis priežastimis: tarptautiniu darbo

pasidalijimu, gamybos specializacija, paklausos veiksniais, eksportas mažina monopolijų kūrimąsi šalyje, didina konkurenciją rinkoje.

Krugeris (2001) teigia, jog užsienio investuotojai kartu su užsienio kapitalu taip pat perduoda ir verslo ryšius su tarptautinėmis finansų institucijomis. Visa tai taip pat lemia eksporto plėtrą, o tai naudinga tiek įmonei, tiek visai šaliai. Eksportas skatina tiesiogines užsienio investicijas, tačiau ir tiesiogines užsienio investicijas padeda vystyti eksportą. Ši priklausomybė plačiau analizuojama analitinėje darbo dalyje, atliekant koreliacinę - regresinę analizę.

Darbo rinkoje matomi labai svarbūs pokyčiai – pastaraisiais metais užimtumo lygis didėjo, o nedarbo lygis krito. Nedarbą lėmė pagrindinės struktūrinės priežastys – darbo užmokesčio įšaldymo politika, regioninės politikos sunkumai ir papildomos priežastys, tokios kaip ribotas darbo jėgos mobilumas, deklaruojamas kvalifikacijos ir rinkos poreikių neatitikimas (Rakauskienės, 2006).

Pasak Martinkaus ir Žilinsko (2001), nedarbas gali sukelti daug mikroekonominių ir makroekonominių nuostolių, be to, jis stabdo asmenybės tobulėjimą, jos integraciją į valstybės socialinį ir ekonominį gyvenimą. Apibendrinant galima teigti, kad nedarbas yra politinių ir ekonominių diskusijų objektas (Snieška, 2005).

Nedarbas – tai toks reiškinys visuomenėje, kai dalis civilinių darbingų jos asmenų nedalyvauja kuriant šalies ekonominį produktą, kitaip tariant, neturi darbo, kartu ir pragyvenimo šaltinio. Bedarbiai yra sudedamoji darbo jėgos dalis (Skominas, 2006). *Darbo jėga* – visi sulaukę darbingo amžiaus (16 metų) užimti gyventojai ir bedarbiai (Snieška, 2005).

Nedarbo lygis – tai ekonominis rodiklis, nusakantis, kokia darbo jėgos dalis yra neužimta; tai procentinė išraiška santykio asmenų, galinčių ir norinčių dirbti, tačiau neturinčių tinkamo darbo, su visa darbo jėga (Skominas, 2006).

Didelis nedarbas turi tiesioginę įtaką šalies gyventojų gerovei, gyvenimo standartų pokyčiams. Nedarbo neigiamus padarinius galima vertinti dviem požiūriais: mikroekonominiu ir makroekonominiu (žr. 1.4.1 lentelę).

1.4.1 lentelė

Nedarbo padariniai

Mikroekonominiai nedarbo nuostoliai	Makroekonominiai nedarbo nuostoliai
Smunka žmogaus gyvenimo lygis, prastėja gyvenimo kokybė	Nepagaminamas potencialiai įmanomas produktas
Prarandama kvalifikacija	Darbingų žmonių emigracija
Patiriami psichologiniai sunkumai (savižudybių, nusikaltimų, vagysčių, savižudybių, valkatavimų, skyrybų daugėjimas)	Didėja gyventojų diferenciacija
	Mažiau surenkama mokesčių į šalies biudžetą

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Mačiu (2005)

Dėl nedarbo sukeliama neigiamų pasekmių (žr. 1.4.1 lentelę), šalys stengiasi mažinti nedarbo lygį. Priemonės, mažinančios nedarbo lygį, paprastai įgyvendinamos per specialias institucijas, pavyzdžiui darbo biržą (Davulis, 2003).

Nedarbas sąveikauja su daugeliu kitų ekonominių indikatorių. Yra atlikta nemažai tyrimų, siekiant nustatyti nedarbo lygio ryšį su kitais ekonominiais rodikliais. Beržinskienė ir Martinkus (2005) išskiria tokius nedarbo lygio koreliacinius ryšius: tarp nedarbo lygio ir infliacijos, BVP, gyventojų migracijos saldo, gimimų skaičiaus, nusikaltimų skaičiaus, bendrosios pramonės produkcijos, vidutinio bruto darbo užmokesčio ir kt. Nedarbas viena svarbiausių ekonominių kategorijų. Nedarbo lygio įvertinimo praktinės problemos gana komplikotos, todėl nedarbo lygis yra daugelio mokslininkų tyrinėjimo objektas. Nedarbo problemomis užsiima vyriausybės įstaigos. Šio rodiklio svarbą nusako ne tik nedarbo sukeltos daugalypės pasekmės, bet ir jo koreliacija su kitais ekonominiais rodikliais kaip tiesioginės užsienio investicijos, todėl analitinėje magistro darbo dalyje analizuojamas nedarbo lygio ir tiesioginių užsienio investicijų tarpusavio ryšys.

Kitas kiekybinis veiksnys, susijęs su tiesioginėmis užsienio investicijomis, yra *vidutinis darbo užmokestis*. Egzistuoja stiprus ryšys tarp tiesioginių užsienio investicijų ir darbo užmokesčio, siekiant sumažinti darbo užmokesčio pajamų skirtumus tarp apskričių, rekomenduojama labiau diversifikuoti tiesiogines užsienio investicijas bei valstybės išlaidas vienam apskrities gyventojui, todėl tiesioginių užsienio investicijų pritraukimo svarba itin aktuali dabartinei Lietuvos ekonominei situacijai (Rudytė, Beržinskienė, Prichotskytė, 2008).

Tarp visų Europos Sąjungos šalių Lietuvoje vidutinis atlyginimas, vertinant eksportą į orientuotas ūkio šakas, kurios yra patrauklios užsienio investuotojams, yra vienas mažiausių. Vidutinis atlyginimas Lietuvos gamybos sektoriuje yra kur kas mažesnis nei išsivysčiusiose ES šalyse. Toks pranašumas, palyginti su kitomis ES šalimis, sudaro prielaidų pritraukti daugiau užsienio investicijų, tačiau sparčiai kylant atlyginimams šis pranašumas mažėja (Hsiao, Shen, 2003). Išsamesnė vidutinio atlyginimo ir tiesioginių užsienio investicijų tarpusavio ryšio analizė pateikiama analitinėje darbo dalyje.

Tuo tarpu kokybiniu požiūriu svarbu atsižvelgti į aplinkosauginę situaciją, aplinkosauginius bei ekologinius reikalavimus, politinį stabilumą, geografinę padėtį.

Pasak Ginevičiaus ir kt. autorių (2005), *ekologinės sąlygos ir reikalavimai* yra vienas iš svarbiausių veiksnių, į kurį atsižvelgiama, renkantis vietą investicijoms. Tai daro įtaką bendram šalies investiciniam klimatui, nes kai kurioms gamybos šakoms ekologiniai reikalavimai gali tapti lemiamu dalyku.

Galima sutikti su Butkaus, Cibulskienės (2007) nuomone, kad Lietuva yra svarbus tarptautinių kelių susikirtimo centras. Čia yra keturi tarptautiniai oro uostai, vienintelis Baltijos jūros rytuose neužšalantis uostas, gerai išvystytas geležinkelio tinklas. Lietuva yra tarsi koridorius tarp Rytų ir Vakarų. Infrastruktūros išvystymas taip pat yra susijęs su susisiekimo priemonių gausa ir kokybe.

Apibendrinant galima teigti, jog pagrindiniai veiksniai, lemiantys tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymą yra skirstomi į kiekybinius ir kokybinius. Kiekybiniai veiksniai šie: bendrasis vidaus produktas (BVP), eksportas, nedarbo ir užimtumo lygis, vidutinis atlyginimas, - visi šie veiksniai turi įtakos pritraukiant tiesiogines užsienio investicijas, tuo tarpu kokybiniai veiksniai, lemiantys tiesioginių užsienio investicijų koncentraciją šalyje, yra aplinkosauginė situacija, aplinkosauginiai bei ekologiniai reikalavimai, politinis stabilumas, geografinė padėtis. Svarbu pabrėžti, jog TUI didėjimas sąlygoja ekonomikos augimą, sukuriama BVP ir eksporto didėjimą, kartu visi šie veiksniai sąlygoja tiesioginių užsienio investicijų didėjimą regionuose ir pasaulinės ekonominės krizės metu yra veiksminga priemonė norint pagerinti šalies makroekonominius rodiklius.

1.5. Tiesioginių užsienio investicijų teisinis reglamentavimas Lietuvoje

Analizuojant tiesiogines užsienio investicijas ir jų įtaką šalies ekonomikai, būtina žinoti, koks yra teisinis investicinės veiklos reglamentavimas Lietuvoje. Palankus investicinio klimato kūrimas šalyje yra susijęs su tikslu teisiniu investicinės veiklos reglamentavimu. Lietuvos teisinė bazė susideda iš daugiau kaip 50 įstatymų ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių investicinę veiklą, visi svarbiausi investicijų teisiniai aspektai analizuojami remiantis Lietuvos Respublikos investicijų įstatymu.

Remiantis LR investicijų įstatymo 4 straipsniu, investuotojai gali investuoti Lietuvos Respublikoje įstatymų numatyta tvarka šiais būdais: a) steigiant ūkio subjektą, įsigyti Lietuvos Respublikoje jau įregistruoto ūkio subjekto kapitalą ar jo dalį; b) įsigydami visų rūšių vertybinių popierių; c) sukurdami, įsigydami ilgalaikį turtą arba didindami jo vertę; d) skolindami lėšas ar kitą turtą ūkio subjektams, kuriuose investuotojui priklauso kapitalo dalis, suteikianti jam galimybę kontroliuoti arba daryti nemažą įtaką ūkio subjektui bei vykdydami koncepcijų, išperkamosios nuomos (lizingo) sutartis [69].

Ginevičiaus ir kt. autorių (2005) teigimu, įstatyminė bazė nustato investuotojų, t.y. investicinės veiklos subjektų, kurie priima sprendimus įdėti savas, skolintas ir pritrauktas turtines ir

intelektines vertybes į investavimo objektus, teisinį statusą. Įstatyminė bazė numato, kad visi investicinės veiklos subjektai, nepaisant nuosavybės ir veiklos formų, turi vienodas teises vykdyti šią veiklą.

Remiantis LR investicijų įstatymu, investuotojas taip pat turi teisę jam nuosavybės teise priklausanti pelną, Lietuvos Respublikos įstatymų numatyta tvarka sumokėjęs mokesčius konvertuoti į užsienio valiutą ir be apribojimų pervesti į užsienį. Taip pat visiems investuotojams, nepaisant jų pobūdžio, užtikrinamas lygiateisis investicinės veiklos teisinis pagrindas, laiduojantis, kad nebus taikoma diskriminacinio pobūdžio priemonių, draudžiančių investicijų valdymą, jų naudojimą bei likvidavimą. Taip pat užsienio investuotojams yra suteikiamos investuotojų teisių garantijos už bet kokią žalą, padarytą investuotojui neteisėtais valstybės ar savivaldos institucijų bei jų pareigūnų veiksmais, yra atlyginama Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka [69].

Svarbu pažymėti, kad Valstybė skatina investavimą investuotojams *teikiamomis mokesčių lengvatomis*, iš dalies ar visiškai padengiant darbuotojų perkvalifikavimo išlaidas, teikiant užsienio kreditoriams valstybės (savivaldybių) garantijas, suteikusiems paskolas investicijų projektams įgyvendinti. Svarbu ir tai, jog net infrastruktūra (iki investuotojui suteikto sklypo ribų) sutvarkoma valstybės (savivaldybės) lėšomis Lietuvos Respublikos Vyriausybės ar jos įgaliotas institucijos nustatyta tvarka [72].

Tačiau Ginevičiaus ir kt. autorių (2005) teigimu, tiesioginių užsienio investicijų skatinimas, darbas didinat eksporto mastą, gerinant gamybos technologinį lygį bei siekiant “plyno lauko” investicijų kol kas menkas ir neefektyvus, dėl šių priežasčių Vyriausybė gerinant verslo aplinkos sąlygas numato parengti priemones, užtikrinančias investicijų naujoms darbo vietoms kurti bei pažangioms technologijoms diegti lengvatas, peržiūrėti ir tobulinti darbo santykius reglamentuojančias įstatymų nuostatas. Pastarųjų autorių teigimu, žadama sumažinti biurokratinės kliūtis investiciniams projektams realizuoti – palengvinti žemės įsigijimo, jos paskirties pakeitimo, statybų įforminimo ir kitas procedūras. Gerinant verslo aplinkos sąlygas Vyriausybė siekia visomis priemonėmis skatinti eksportą ir siekti teigiamo užsienio prekybos balanso.

Apibendrinant galima teigti, jog valstybės ekonominio, teisinio stabilumo užtikrinimas realizuojamas per valstybės investicijų reguliavimą, todėl šiuolaikiniam investuotojui būtina suvokti LR investicijų įstatymo bei kitų teisės aktų, reglamentuojančių investicinę veiklą, peripetijas. Vyriausybė yra nustačiusi tokias investicijų skatinimo politikos kryptis: gerinti verslo sąlygas, mažinti mokesčių našta, restruktūrizuoti ir privatizuoti valstybines įmones, skatinti “plyno lauko” investicijas, mažinti regionų raidos skirtumus.

1.6. Tiesioginių užsienio investicijų regionalizacijos specifika

Mačio (2005) nuomone, didinant konkurencingumą tarptautiniu mastu, daugelis Europos Sąjungos valstybių akcentuoja investicinio klimato gerinimo svarbą, nes tiesioginės užsienio investicijos yra vienas svarbiausių veiksnių, sudarančių palankias sąlygas pasiekti spartesnės technologinės pažangos ir ekonomikos augimo. TUI yra svarbus pagrindinio kapitalo ir kompetencijos formavimo šaltinis, todėl Lietuvai, siekiančiai užtikrinti ilgalaikį ekonomikos augimą, perorientuojant verslą į aukštesnės pridėtinės vertės kūrimą, siekiant spartesnių pramonės pokyčių, ypač svarbus veiksnys yra tiesioginių užsienio investicijų, visų pirma žinioms imliose arba technologinio proveržio srityse, pritraukimas.

Vienas iš tiesioginių užsienio investicijų pritraukimo formų yra laisvųjų ekonominių zonų (toliau – LEZ) steigimas Lietuvoje. Todėl 1995 m. birželio mėnesį buvo priimtas Lietuvos Respublikos laisvųjų ekonominių zonų pagrindų įstatymas. Šiuo metu egzistuoja dvi laisvosios ekonominės zonos Lietuvoje: Klaipėdos ir Kauno.

Svarbiausia yra tai, jog laisvosios ekonominės zonos turi privalumų ir lengvatų ir tai padeda pritraukti užsienio kapitalą. Pirmiausia, Klaipėdos ir Kauno LEZ sklypai yra pilnai paruošti pramonei plėtrai. Asfalto kelias, vandentiekis, dujotiekis, kanalizacija, lietaus kanalizacija iki sklypo ribos, neribojama elektros galia. Svarbu tai, kad pelno mokestis 2006 m. Lietuvoje siekė 15% ir buvo vienas mažiausių ES šalyje, o 2009 metais – 20 procentų. Ši pelno mokesčio padidėjimą sąlygojo pasaulinės ekonominės krizės neigiami padariniai ekonomikai, kai LR Vyriausybė yra priversta didinti mokesčius, siekiant išvengti gresiančio šalies bankroto.

Pasak Ginevičiaus ir kt. autorių (2005), laisvoji ekonominė zona – tai ūkinės – komercinės ir finansinės veiklos teritorija, kurioje yra šio įstatymo nustatyto ūkio subjektams specialios ekonominės ir teisinės funkcionavimo sąlygos: šioje teritorijoje neturi būti nuolatinių gyventojų, zonoje prekės importo ir eksporto muitų bei mokesčių ir kitų ekonominio pobūdžio draudimų ir apribojimų požiūriu yra laikomas esančiomis už Lietuvos Respublikos muitų teritorijos ribų.

LEZ įstatymas reglamentuoja mokesčių, muitų, valstybės rinkliavos, kitų įmokų, valiutines sąlygas, muitų lengvatas ir muitinės priežiūros ypatumus bei bankų ir draudimo įstaigų zonoje veiklą. Taip pat numatomas šios pagrindinės lengvatos įmonėms, turinčioms licencijas, užsiimti veikla LEZ: bendrovės pelno mokestis mažinamas 80 % per pirmuosius penkerius metus ir 50 % kitiems penkiems metams, nėra muitų mokesčių, nėra PVM ar akcizo mokesčių investicijų terminų laikotarpiu, nėra kelių ar mokesčių, užsienio valiutos ribojimų. Visiškai nuo bendrovės pelno mokesčio 5 metams atleidžiami užsienio investuotojai, investavę į zoną daugiau nei 1 mln. JAV

dolerių, kai investuotojas įgyja ne mažiau kaip 30 %. LEZ licenciją turinčios įmonės įstatinio kapitalo ir 50 % bendrovės mokestis sumažinamas kitiems 5 metams [72].

Klaipėdos LEZ (205 ha) steigėjų grupe tapo bendra Lietuvos ir JAV įmonė, įsteigta 1996 m. rugsėjo 12 d., priėmus Lietuvos Respublikos Klaipėdos laisvosios ekonominės zonos įstatymą. Tai pirmoji Lietuvoje pradėjusi veiklą ir sėkmingai ją plečianti laisvoji ekonominė zona (Ginevičius ir kt., 2005).

Klaipėdos laisvojoje ekonominėje zonoje investicijų pritraukimu į LEZ aktyviai rūpinasi Vyriausybė ir Klaipėdos miestas, 2008 metais skyrė 5,6 mln. litų. Įstatymais numatyta, kad ši zona veiks iki 2045 metų. Pagal Klaipėdos laisvosios ekonominės zonos įstatymą, Klaipėdos LEZ steigimo tikslas – padidinti Klaipėdos uostamiesčio, turinčio išplėtotą infrastruktūrą, kvalifikuotus darbo išteklius, patrauklumą, skatinti užsienio investicijas, Klaipėdos regiono socialinę ekonominę plėtrą, taip pat mokslo pažangą, naujų darbo vietų steigimą Klaipėdos LEZ – pirmoji ir sėkmingiausia tokio pobūdžio zona Lietuvoje. Klaipėdos LEZ veikia nuo 2002 metų, šiuo metu zona siūlo: mokesčių lengvatas, 205 ha teritoriją pramoninei veiklai 99 metams, sutvarkytą ir paruoštą veiklai infrastruktūrą. Nuo 2002 iki 2005 m. LEZ pritraukė 320 mln. eurų investicijų, šiuo metu LEZ teritorijoje veikiančiose įmonėse dirba apie 4100 darbuotojų [71].

Klaipėdos ir Kauno laisvosios ekonominės zonos – yra vienintelės veikiančios laisvosios ekonominės zonos Lietuvoje iš trijų planuotų įsteigti. Zonos veikiančioms įmonėms taikomos pelno, nekilnojamo turto, kelių ir kitų mokesčių lengvatos. Jos iškilė ir Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą, nes lengvatos neviršija ES leidžiamo valstybės pagalbos verslui lygio.

Remiantis LR Kauno LEZ įstatymu, Kauno laisvoji ekonominė zona (534 ha) buvo įsteigta 1996 m. spalio 22 d., priėmus Lietuvos Respublikos Kauno LEZ įstatymą. Kauno laisvosios ekonominės zonos steigimo tikslas – nustatytoje teritorijoje efektyviai panaudoti šalia esantį Kauno oro uostą, šalia geležinkelius ir automagistrales, Kauno regiono potencialą ir infrastruktūrą, sudaryti palankesnes sąlygas tiesioginėms užsienio investicijoms, naujoms technologijoms ir darbo vietoms kurti. Šiuo metu į zoną jau investuota apie 123 mln. litų 110 mln. iš jų – LEZ įmonių investicijos, 7 mln. litų – LEZ valdymo bendrovės, 2 mln. litų investavo elektros skirstymo bendrovė VST, 3,6 mln. litų – valstybė ir Kauno miesto bei rajono savivaldybės. Šiuo metu Kauno LEZ jau turi 8 klientus. Anot Petružio, galimybėmis investuoti į Kauno LEZ šiuo metu domisi logistikos, mechatronikos, maisto pramonės ir medienos perdirbimo įmonės [70].

Analizuojant investicinės aplinkos kūrimo Lietuvoje svarbą, būtina paminėti investicijų skatinimo 2008-2013 metų programą, kurios tikslas – gerinti Lietuvos investicinę aplinką ir kurti efektyvią tiesioginių vidaus ir užsienio investicijų skatinimo sistemą, visų pirma orientuotą į

ilgalaike šalies ūkio plėtrą, ekonomikos augimą ir visuomenės gerovės didinimą. Šiam tikslui įgyvendinti keliami šie uždaviniai: gerinti Lietuvos – patrauklios investuoti valstybės – įvaizdį, lanksčiau reglamentuoti darbo santykius, kurti ir tobulinti investicijų skatinimo priemonių sistemą, kurti ir plėtoti pramoninių parkų tinklą, skatinti kitų pramoninių teritorijų plėtrą [106].

Remiantis pramoninių parkų ir LEZ strategijos duomenimis, šiandien yra pateikiami tokie apibendri Lietuvos apskrityse kuriamų pramoninių parkų ir laisvųjų ekonominių zonų patrauklumo rodikliai, kurie išdėstyti 1.6.1 lentelėje.

1.6.1 lentelė

Pramoninių parkų ir Laisvųjų ekonominių zonų patrauklumo rodikliai

Apskritis	PP/LEZ pavadinimas	PP/LEZ įvertinimas
Kauno	Kauno LEZ	88 proc.
Šiaulių	Šiaulių miesto (Zoknių) PP	86 proc.
Klaipėdos	Klaipėdos LEZ	86 proc.
Panevėžio	Pažalvaičių pramonės ir logistikos parkas	82 proc.
Kauno	Kėdainių pramonės parkas	81 proc.
Marijampolės	Marijampolės pramonės zona	73 proc.
Šiaulių	Radviliškio pramonės parkas	72 proc.
Alytaus	Šiaurinio pramonės rajono PP	69 proc.
Tauragės	Pagėgių pramonės zona	68 proc.
Šiaulių	Naujosios Akmenės PP	61 proc.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Pramoninių parkų ir LEZ strategijos duomenimis [116]

Remiantis aukščiau pateiktos lentelės duomenimis, pastebima, jog įvertinus kuriamų pramoninių parkų bei veikiančių laisvųjų ekonominių zonų vietovių patrauklumą, aiškiai gali būti išskiriamos trys pramoninių teritorijų grupės:

1. *Lyderiai*. Patraukliausia investicijoms pripažinta Kauno LEZ, surinkusi 88 balus iš galimų 100 balų, nes ši LEZ yra strategiškai patogioje vietoje (šalia antro didžiausio šalies miesto), kas užtikrina pakankamą kokybiškos darbo jėgos, tiekėjų ir subrangovų pasiūlą investuotojams. Visiškai nedaug atsiliko Šiaulių miesto (Zoknių) PP ir Klaipėdos LEZ, surinkę po 86 balus iš galimų 100. Šiaulių PP palankesnė žemės nuosavybės padėtis, o Klaipėdos LEZ turi užbaigti žemės paėmimo visuomenės poreikiams procesą ir gyventojų išskeldinimą iš teritorijos (lėšų poreikis viršija 15 mln. Lt). Panevėžio Pažalvaičių PP (82 balai) yra gerai įvertintas visose kategorijose. Svarbu, kad šalia Kauno ir Klaipėdos esantys LEZ yra daugiau patrauklūs investuotojams, tačiau greitai plėtrai labiau pasirengę PP, esantys Šiauliuose ir Panevėžyje. Šios keturios zonos yra patraukliausios investicijoms.

2. *Vidutiniškai patrauklūs sklypai.* Kėdainių PP (81 balas) yra mažiau patrauklus investuotojams negu sklypai šalia didžiųjų miestų, tačiau jame nėra problemų, susijusių su žemės nuosavybe,- jis yra pasirengęs greitai plėtrai. Marijampolės PP (73 balai) būdingas didesnis vietovės patrauklumas, tačiau investicijų poreikis šiam sklypui gerokai viršija vidurkį. Panašiai (72 balais) įvertintas Radviliškio PP pasižymi itin nedideliu plotu (15,5 ha). Prie šių sklypų galima būtų priskirti ir Alytaus Šiaurinio pramonės rajono PP (69 balai), kuris yra patrauklesnėje investuotojams pramoninėje vietovėje, tačiau jam reikalingos itin didelės investicijos į infrastruktūros plėtrą (1413 Lt/ha); neišspręsti žemės nuosavybės klausimai.
3. *Mažai patrauklūs sklypai.* Prasčiausiai įvertinti Pagėgių PP (68 balai) ir Naujosios Akmenės PP (63 balai). Pagėgių PP – mažo ploto teritorija ne itin patrauklioje vietovėje, kurioje labai ribota darbo jėgos pasiūla. Naujosios Akmenės PP labiausiai atsiliko nuo lyderių. Šis sklypas yra labiausiai iš visų pasirengęs plėtrai, tačiau jame prasta susisiekimo infrastruktūra (toli nuo greitkelių, jūrų ir oro uostų), ribota kokybiškos darbo jėgos pasiūla, mažas plotas ir palyginti didelės reikalingos investicijos į infrastruktūrą [116].

Apibendrinant galima teigti, Lietuvos apskritys tarsi konkuruoja tarpusavyje, todėl tiek laisvosios ekonominės zonos, tiek industriniai parkai yra efektyvus būdas pritraukti stambų užsienio kapitalą į Lietuvos regionus, skatinant ekonominę socialinę plėtrą. Remiantis teorija, tiesioginės užsienio investicijos sukuria didesnes galimybes darbuotojų tobulėjimui, našumo didinimui, ekonomikos augimui, tačiau netinkamai paruošta teisinė bazė trukdo Lietuvai pritraukiant užsienio investuotojų dėmesį. Šiuo metu, vienas iš svarbiausių su tiesioginių užsienio investicijų skatinimu susijęs dokumentas – investicijų skatinimo 2008 - 2013 metų programa, kurios tikslas sumažinti priežastis, trukdančias Lietuvai pritraukti didesnes tiesiogines užsienio investicijas.

1.7. Lietuvos regioninė politika 1994-2009 m. situacija

1994 m. buvo priimti nauji įstatymai, nustatantys Lietuvos regioninės politikos gaires. Pradedant 1994 m. liepos 19 d. priimtas įstatymas nr. I-558 „Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymas, kuriuo buvo atkurtos apskritys ir Lietuva padalyta į 10 apskričių, kurias nuo 2010 m. liepos 1 d. yra planuojama panaikinti [76].

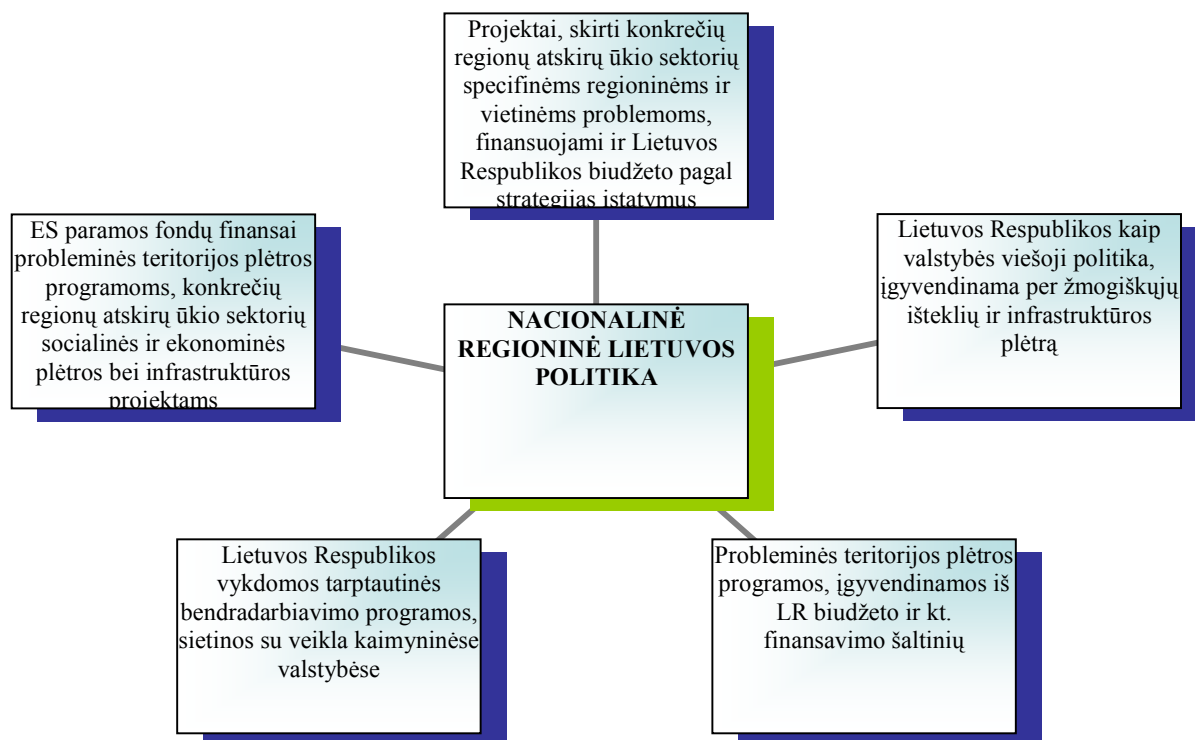
Garalienės, Belazarienės (2001) teigimu, priimta daug kitų įstatymų, dokumentų, reglamentuojančių Lietuvos Respublikos regioninę politiką, kartu priimta įstatymų, numatančių

Lietuvos Respublikos miestų plėtrą. Svarbus pastebėjimas, jog, išanalizavus mokslinę ir praktinę literatūrą miestų socialinės sferos planavimo bei plėtros aspektu, nustatyta, jog Lietuvoje nėra sukaupta mokslinio ir praktinio patyrimo sudarant miestų bendruosius planus rinkos ekonomikos sąlygomis, bet kuriama įstatyminė bazė, remiamasi kitų šalių patirtimi, stengiamasi rengti bendrus projektus su ES, siekiant pritraukti daugiau užsienio investuotojų kapitalo [85].

Nausėdos, Tamošiūno (2009), teigimu, Lietuvos Respublikai ruošiantis tapti ES nare pradėta įgyvendinti ES regioninės politikos gaires, svarbias Lietuvos Respublikai kaip ES narei, todėl buvo parengti nauji dokumentai, įstatymai [47].

2003 m. patvirtinta Lietuvos Respublikos Nacionalinė darnaus vystymosi strategija, sudaryta Nacionalinė darnaus vystymosi komisija, Aplinkos ministerijos tinklalapyje pradėta skelbti aktuali informacija apie darnaus regionų vystymosi rodiklius, Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos įgyvendinimą ir kt. 2009 m. parengtas naujas Nacionalinės Darnaus vystymosi strategijos projektas ir Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos įgyvendinimo priemonių plano projektas [73].

Remiantis Nausėdos, Tamošiūno (2009) teigimu, svarbiausi veiksniai, nulemiantys Lietuvos Respublikos regioninę politiką, pateikiami 1.7.1 paveiksle.

1.7.1 pav. Nacionalinės regioninės politikos įgyvendinimo priemonių veiksniai
Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis LR regioninės plėtros įstatymu [73]

1.7.1 paveiksle pristatoma, jog Lietuvos Respublikos nacionalinės regioninės politikos aspektai yra siejami su centrinės valdžios veikla, apibrėžta strateginio planavimo dokumentuose, ir ES paramos fondų finansiniu poveikiu, kuris priklauso ir nuo centrinės valdžios biudžeto skiriamų lėšų [47].

Lietuvos Respublikos regioninės politikos kontekstas pakito 2008 m. lapkričio 17 d., Lietuvos politinėms partijoms pasirašius „Permainų koalicijos sutartį“ [114]. Šio dokumento dalis yra Permainų koalicijos sutarties priedas nr. 8. „Koalicijos susitarimas dėl apskričių reformos“, svarbiausia yra tai, jog šiame dokumente yra išdėstytos tokios apskričių reformos gairės:

1. Iki 2008 m. gruodžio 10 d. Seime priimamas Apskričių reorganizavimo įstatymas, kuriame nustatoma, jog nuo 2009 m. liepos 1 dienos Lietuvoje veiks 4 - 5 apskritys (būsimieji regionai, pradėsiantys veikti nuo 2011 m. sausio 1 d.).
2. Iki reorganizacijos etapo pabaigos 2009 m. liepos 1 d. reorganizuojamos apskritys savarankiškai vykdo jiems priskirtas funkcijas ir nuosekliai, teisės aktų nustatyta tvarka regiasi integracijai;
3. Iki 2009 m. liepos 1 d. turi būti parengtas tikslus grafikas, pagal kurį iki 2010 m. sausio 1 d. turės būti perskirstytos tos apskričių funkcijos, kurių nespėta perskirstyti iki 2009 m. liepos 1 d.;
4. Iki 2010 m. liepos 1 d. turi būti parengtas įstatymas, kuris nustatys, kaip apskričių valdymas bus pakeistas į europietišką regionų valdymą [114].

Aukščiau išvardintais dokumentais numatoma, kad iki ateinančių savivaldos rinkimų apskričių valdymas bus pertvarkytas į europiniais principais sudarytą regionų valdymą, konceptualiiojoje magistro darbo dalyje pateikiamas tiesioginių užsienio investicijų ir jas lemiančių veiksnių modeliavimas pagal naująjį Lietuvos regionų teritorinį - administracinį suskirstymą.

Remiantis Nausėdos, Tamošiūno (2009) teigimu, jau 2009 m. liepos 22 d. LR Vyriausybė patvirtino Priemonių apskričių viršininkų vykdomoms funkcijoms perskirstyti planą – konkretizavimo terminus, per kuriuos turės būti parengti reikalingiteisės aktų projektai ir numatė kai kurių procedūrinių klausimų sprendimus. Numatytos priemonės turi užtikrinti sklandų apskričių viršininkų vykdomų funkcijų perskirstymą ir jų įstaigų steigėjo, dalininko ar savininko teisių ir pareigų perdavimą, funkcijų vydytą bei paslaugų teikimą. Nutarta, kad iki 2009 m. spalio 1 d. turės būti parengti ir Vyriausybei pateikti 82 įstatymų pakeitimų projektai, kuriuose nustatomas apskričių viršininkų vykdomų funkcijų perdavimas kitiems subjektams arba jų panaikinimas [47].

Balčiūnas (2008) tvirtina, jog tikslinga planuojamų regionų skaičių pasirinkti pagal ekonominius, o ne pagal etninius aspektus paliekant ir keturis, ir penkis, ir tris regionus. Svarbiausia yra įvertinti, kaip natūraliai ekonomiškai regionai yra susiformavę. Kitas kriterijus – suformuoti juos taip, kad galėtų pretenduoti į specialius europinius pinigus. Kad regionas atitiktų europinius standartus, turi būti ne mažiau kaip 800 tūkstančių gyventojų. Tada tektų rinktis sudėtingiausią variantą – tris regionus. Bet kai kuriose šalyse jie yra mažesni. Tarkime, Danijoje – tik apie 500 tūkstančių gyventojų. Vadinasi, jie įrodė Europos Sąjungai, jog gali būti ir taip [29].

Svarbu paminėti, jog Šiaulių Universiteto mokslininkai ir valstybės tarnautojai 2009 m. vasario 5 d. Šiaulių apskrities viršininko administracijoje vykusio forumo „Šiaulių regionas: dabartis ir ateities galimybės“ metu vieningai nepritarė Vyriausybės planams įkurti 3 - 4 regionus, tačiau pasiūlė steigti penkis regionus aplink didžiuosius miestus – Vilnių, Kauną, Klaipėdą, Šiaulius ir Panevėžį [120].

Lietuvos Respublikos regioninė politika, susiformavusi nuo 1994 m., atitinka šiuolaikinės Europos Sąjungos regioninės politikos esmines nuostatas. Pastaruoju metu numatoma esminė Lietuvos Respublikos regioninės politikos reforma radikaliai pakeis regionų teritorinę struktūrą ir valdymo sistemą. Ši reforma sukels didelių pokyčių regioninių įstaigų struktūrų administravime.

Akivaizdu, jog ateities Lietuvos Respublikos regioninė politika dar nepakankamai apibrėžta juridškai, rengiami įstatymų ir teisės aktų keitimai, trūksta ir prognostinio pobūdžio mokslinių tyrimų rezultatų, todėl magistro darbo konstruktyviojoje dalyje pateikiamas ateities Lietuvos regionų modeliavimas, atskleidžiant ekonominę pasirinkto Naujųjų Lietuvos regionų sudarymo naudą. Aptariant naujas Lietuvos regioninės politikos tendencijas, kuriomis LR Vyriausybė tikisi sumažinti susidariusius Lietuvos regioninius skirtumus, būtina pažymėti planuojamos nuo 2010 m. liepos 1 d. Apskričių reformos prasmingumą, kurios tikslingumas siejamas su socialine - ekonomine nauda Lietuvos piliečiams, tikintis, jog padidės Europos Sąjungos paramos srautas ir bus sumažintos Lietuvos valdančiųjų administracinės išlaidos (planuojama sutaupyti trečdalį milijardo litų).

1.8. Veiksnių, lemiančių tiesiogines užsienio investicijas į Lietuvą, analizės metodologija

Magistro darbo konceptualioji dalis sudaryta analizuojant ekonominės tematikos knygas, monografijas, mokslinius straipsnius bei konferencijų medžiagą. Darbo tiriamojoje konceptualiojoje dalyje išskiriamos pagrindinės lietuvių ir užsienio autorių teorijos, grindžiančios makroekonominių rodiklių reikšmę šalies ūkio raidai. Užsienio (Blanchard, 2007, Krugman, 2006, McConnell, 2008 ir kt.) bei lietuvių (Dapkus, 2006, Snieška, 2005, Martinkus, Beržinskienė, 2005 ir kt.) autorių darbų analizė atlikta remiantis šiais metodais: citavimas, referavimas, perfrazavimas, interpretavimas, polemizavimas, abstrahavimas, indukcija, dedukcija. Indukcijos metodu nuo atskirų faktų, pavienių įvykių einama prie visumos supratimo, apibendrinimų (Kardelis, 2007). Dedukcijos metodu visuma analizuojama per atskirus teiginius, taigi tai judėjimas nuo visumos prie esminių teiginių, faktų, apibrėžimų (Gronskas, 2005).

Magistro darbo hipotezę (tiesioginių užsienio investicijų didėjimas Lietuvoje – viena efektyviausių priemonių skatinti spartesnę regionų vystymąsi bei gerinti šalies makroekonominius rodiklius) bandoma patvirtinti taikant įvairius skirtingus metodus, todėl darbe bus remiamasi daugiausiai kiekybiniais analizės metodais.

Analitinėje darbo dalyje analizuojami veiksniai, lemiantys TUI, makroekonominiai šalies rodikliai. Tiriant makroekonominius rodiklius daugiausia remtasi Eurostato duomenų bazės bei Lietuvos statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės pateiktais statistiniais duomenimis. Surinkti ir susisteminti duomenys buvo analizuojami įvairiais aspektais. Atlikta dinaminė ir lyginamoji rodiklių analizė, kuri leido palyginti šalių tiriamų rodiklių kitimo bei ūkio šakų vystymosi tempus su kitomis šalimis. Darbe rodiklių duomenys pateikti periodinėmis dinamikos eilutėmis. Periodinė dinamikos eilutė – tai laiko eilutė, sudaryta iš skaičių eilės, kuri parodo reiškinio dydį per tam tikrą laikotarpį. (Bagdonas, 2004).

Analizuojant duomenis, taip pat skaičiuoti absoliutūs bei vidutiniai rodiklių padidėjimai/sumažėjimai. Absoliutus lygio padidėjimas/sumažėjimas (prieaugis) rodo, keliais vienetais pasikeičia jo lygis per tam tikrą laikotarpį. Jis apskaičiuojamas baziniu (visas eilutės aprėpiamas laikotarpis) ir grandininio (gretimi eilutės lygiai) būdu. Darbe pasirinktas šis metodas, nes jo pagalba galima nustatyti kiekvienos tiriamos valstybės absoliučius makroekonominių rodiklių padidėjimus/sumažėjimus per nagrinėjamą laikotarpį.

Apskaičiavus absoliutų padidėjimą/sumažėjimą galima išskirti didžiausias ir mažiausias reikšmes, matyti jų dinamiką. Vidutinis absoliutus padidėjimas/sumažėjimas parodo, kiek vidutiniškai pakito dinamikos eilutės lygis. Šio metodo pagalba galima nustatyti kiekvienos tiriamos

valstybės makroekonominių rodiklių vidutinius absoliučius padidėjimus/sumažėjimus per nagrinėjamą laikotarpį – sužinoma, kiek nagrinėjamas rodiklis vidutiniškai pakito per vienerius metus. Makroekonominių rodiklių kitimo tendencijų apibendrinimui naudojamas sintezės metodas. Sintezė – nagrinėjamų dalinių reiškinių sujungimas į tiriamą visumą ir ją apibūdinančių rodiklių apibendrinimas. Siekiant išskirti pagrindinius veiksnius, turėjusius įtakos makroekonominių rodiklių kitimui ir tų veiksnių įtakos kiekybiniam išmatavimui, darbe naudojama faktorinė analizė. Ši analizė padeda išplėsti struktūrinę analizę ir leidžia įvertinti atskirai kiekvieno veiksnio įtaką bendriems rezultatams (Bartosevičienė, 2006).

Ryšų tarp makroekonominių rodiklių egzistavimo nustatymui, naudota tiesinė koreliacinė regresinė analizė, o gautų rezultatų reikšmingumas patikrintas Stjudento kriterijumi. Bartosevičienė (teigia, kad koreliacija atsako į klausimą, ar yra ryšys tarp požymių, kokia jo kryptis ir stiprumas. Dviejų požymių ryšys gali būti tiesioginis arba atvirkštinis.

Visi atliktų skaičiavimų duomenys apibendrinti, naudotas jų abstrahavimas, konkretizavimas, atlikta grafinė bei žodinė analizė. Grafinis metodas pasitelkiamas nagrinėjamų rodiklių kitimui per laiką ir rodiklių tarpusavio ryšiams pavaizduoti. Rodiklių pokyčiams grafiškai pavaizduoti darbe naudojant diagramas.

Konstruktvyiojoje (prognostinėje) dalyje remiantis atlikta veiksnių, lemiančių TUI į Lietuvą, analize formuluotos naujos idėjos – siūlymai, koncepcijos, kaip toliau plėtoti ir tobulinti ekonominio reguliavimo priemonės siekiant pagerinti Lietuvos apskričių makroekonominius rodiklius, stengiantis sumažinti susidariusius regioninius skirtumus. Taip pat pateikiamas Lietuvos regionų tyrimas pagal 3, 4 ir 5 regionų modelius.

2. VEIKSNIŲ, LEMIANČIŲ TIESIOGINES UŽSIENIO INVESTICIJAS Į LIETUVĄ, REGIONINIŲ SKIRTUMŲ 2005-2009 M. ANALIZĖ PRAKTIŲNIŲ POŽIŲRIU

Siekiant įgyvendinti užsibrėžtą baigiamojo mokslinio darbo tikslą, t.y. nustatyti veiksnių įtaką tiesioginėms užsienio investicijoms į Lietuvą, siekiant atskleisti susidariusius regioninius Lietuvos apskričių skirtumus ir atskleisti akivaizdžias tendencijas, būtina alykti įvairiais matematiniais metodais bei skaičiavimais pagrįstą analizę. Jai atlykti šiame darbe panaudoti ekonominių rodiklių (tiesioginių užsienio investicijų, bendrojo vidaus produkto, eksporto, nedarbo, vidutinio darbo užmokesčio, materialinės bazės) statistiniai 2005 - 2009 metų duomenys.

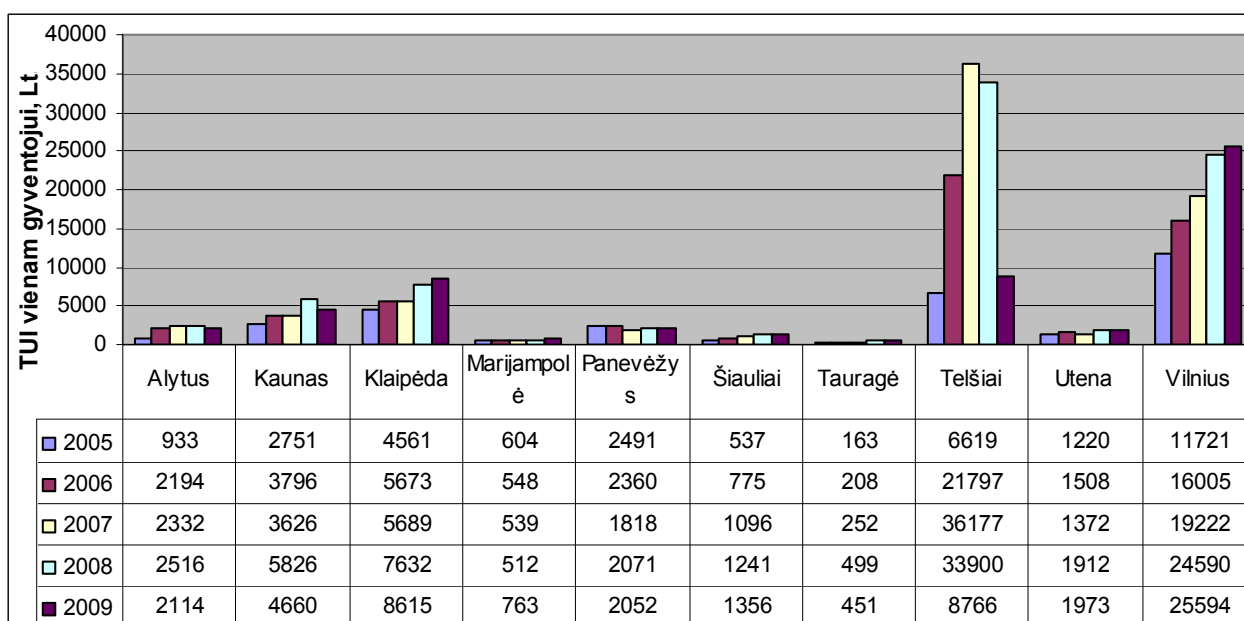
Naudojant tiesinės koreliacijos bei regresijos tyrimo metodus, siekiama nustatyti ryšius tarp analizuojamų tiesioginių užsienio investicijų bei pasirinktų ekonominių rodiklių. Svarbiausias tikslas, yra nustatyti analizuojamų veiksnių tarpusavio ryšius, atskleisti susidariusius Lietuvos apskričių regioninius skirtumus ir atskleisti naujai planuojamų Lietuvos regionų stambinimo teigiamus padarinius Lietuvos ekonomikai. Siekiama, jog ištyrus esminius veiksnis, lemiančius tiesiogines užsienio investicijas į Lietuvą, bus įvardyta tiesioginių užsienio investicijų reikšmė Lietuvos ekonomikai, bus atskleistos susidariusios regioninių skirtumų tendencijos ir ieškoma efektyvių būdų spręsti susidariusias Lietuvos regionų ekonomines - socialines problemas.

2.1. Tiesioginių užsienio investicijų, tenkančių vienam gyventojui, analizė

Šalies plėtrą sąlygoja daug veiksnių ir kiekviena valstybė privalo reguliuoti tiesiogines užsienio investicijas, kad jos būtų nukreiptos į labiausiai investicijų stokojančias šakas. Teritorinis tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymas yra viena svarbiausių ekonominės plėtros problemų. Regioninės plėtros įstatymo projektas nustato regioninės politikos prioritetus. Pagrindinis tokios politikos tikslas - socialinių ir ekonominių skirtumų tarp regionų mažinimas. Labiau atsilikusiems regionams pasivyti stipriau ekonomiškai išsivysčiusius regionus gali padėti tiesioginės užsienio investicijos [75].

Analizuojant TUI vienam Lietuvos gyventojui apžvelgiama, kiekvienam apskrities gyventojui tenka tiesioginių užsienio investicijų, gauti rezultatai atskleidžia Lietuvos regioninę diferenciaciją, analizuojama 2005 – 2009 m. laikotarpiu TUI vienam gyventojui dinamika.

Tiesioginės užsienio investicijos, tenkančios vienam gyventojui, Lietuvos apskrityse pateiktos 2.1.1 paveiksle.

2.1.1 pav. Tiesioginės užsienio investicijos vienam gyventojui, Lt.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Lietuvos statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenimis [121]

Kaip matome iš pateikto 2.1.1 paveikslo duomenų, tiesioginės užsienio investicijos Lietuvoje, tenkančios vienam gyventojui, 2005 – 2009 m. laikotarpiu pasiskirsčiusios netolygiai. Pagrindinė pastebima tiesioginių užsienio investicijų tendencija, jog praktiškai visose apskrityse 2005 – 2008 m. laikotarpiu TUI, vienam gyventojui, didėjo, o nuo 2009 m. Alytaus, Kauno, Panevėžio, Tauragės, Telšių apskrityse bei visos Lietuvos mastu TUI, vienam gyventojui, nustatytas sumažėjimas. Tiesioginių užsienio investicijų sumažėjimą lėmė įmonių akcinio kapitalo ir reinvesticijų sumažėjimas.

Remiantis Statistikos departamento duomenimis, 2009 m. balandžio 1 d. akcinis kapitalas ir reinvesticijos sudarė 23,28 mlrd. litų ir buvo 19,6 procento mažesnės nei 2008 m. Balandžio 1 d. (28,97 mlrd. litų).

2005 m. vienam Lietuvos gyventojui teko 4727 Lt. tiesioginių užsienio investicijų, tuo tarpu 2009 m. TUI, vienam Lietuvos gyventojui, tenka 9431 Lt., t.y. padidėjo 2 kartus. Šiam padidėjimui įtakos turėjo ir faktas, jog Lietuvos įstojimas į Europos Sąjungą padidino užsienio investuotojų pasitikėjimą mūsų rinka ir tuo pačiu tiesioginių užsienio investicijų srautų augimą.

2008 metais TUI, vienam gyventojui, teko didžiausia TUI dalis visu analizuojamu 2005 - 2009 m. laikotarpiu – net 10547 Lt., tačiau 2009 metais tiesioginių užsienio investicijų srautas vienam Lietuvos gyventojui sudarė 9431 Lt., sumažėjimas sudaro 10,58 proc. punktų. Tokį staigų

TUI, vienam gyventojui, sumažėjimą nulėmė pasaulinė finansų krizė, sustabdžiusi šalies ekonomikos plėtrą.

Pagal teritoriją didžiausia ir tankiausiai apgyvendinta yra Vilniaus apskritis, todėl, kaip matome iš 2.1.1 paveikslo duomenų, daugiausia tiesioginių užsienio investicijų nagrinėjamu laikotarpiu sulaukianti apskritis, ekonomiškai stipriausias Lietuvos regionas.

2005 metais Vilniaus apskrityje vienam gyventojui teko 11721 Lt., o 2009 m. - net 25594 Lt. Būtent Vilniaus apskrityje tiek 2008 m., tiek 2009 m. užfiksuoti didžiausi tiesioginių užsienio investicijų srautai, tačiau Telšių apskrčiai TUI, tenkančių vienam gyventojui, 2007 - 2008 metais net 2 kartus pralenkia Vilniaus apskrčiai tenkančių tiesioginių užsienio investicijų. Taip yra todėl, kad Telšių apskrityje gyventojų skaičius yra pakankamai mažas, ypač lyginant su Vilniaus apskritimi, todėl ir vienam gyventojui tenkanti TUI suma yra didelė, didžiausia Lietuvoje.

Telšių apskrityje vienam gyventojui tenkančios tiesioginės užsienio investicijos kiekvienais metais iki 2009 m. sparčiai didėjo. 2005 metais vienam Telšių gyventojui teko palyginus nedaug 6619 Lt., tačiau 2007 m. vienam gyventojui teko net 36117 Lt., t.y. 5,5 karto daugiau nei 2005 metais. 2008 metais vienam Telšių gyventojui teko 33900 Lt. ir, lyginant su praėjusiais metais sumažėjo 6,72 proc. punktais, tačiau viršijo Lietuvos vidurkį daugiau nei tris kartus ir visą nagrinėjamą laikotarpį viršydavo Lietuvos vidurkį. Tuo tarpu 2009 metais pasaulinė finansų krizė sumažino TUI Telšių apskrityje iki 8766 Lt., pastebėtas sumažėjimas sudaro net 75,77 proc. punktus.

Kauno apskrityje vienam gyventojui tenkančios tiesioginės užsienio investicijos kiekvienais metais didėjo, tačiau neviršijo šalies vidurkio. 2005 metais vienam Kauno apskrities gyventojui teko 2751 Lt., o 2008 metais - 5826 Lt., padidėjimas siekia 111,78 proc. punktus. Tačiau 2009 metais pastebimas TUI vienam gyventojui sumažėjimas 20 procentų ir sudaro 4660 Lt. Tokių tiesioginių užsienio investicijų vienam gyventojui sumažėjimą nulėmė ekonomikos nuosmukis bei užsienio investuotojų sumažėjęs pasitikėjimas Lietuvos rinka.

Klaipėdos apskrityje tiesioginės užsienio investicijos, tenkančios vienam gyventojui, kasmet didėja. 2005 metais vienam gyventojui teko 4561 Lt., tuo tarpu 2008 m. TUI, vienam gyventojui, sudarė jau 5786 Lt. Nepaisant ekonomikos nuosmukio, TUI, tenkančios vienam gyventojui, Klaipėdos apskrityje net 2009 padidėjo net 48,89 proc. punktais, lyginant su praėjusiais metais, ir sudarė 8615 Lt.

Lyginant Kauno ir Klaipėdos apskritis, Klaipėdos apskrityje vienam gyventojui tenka daugiau TUI nei Kauno apskrityje. Tiek Kaune, tiek Klaipėdoje tiesioginių užsienio investicijų srautus

įtakoja išikūrusios laisvosios ekonominės zonos, kurios veikia, kaip pritraukiantis TUI į šias apskritis veiksnys.

Alytaus, Panevėžio, Utenos apskrityse vienam gyventojui tenka nedidelė TUI dalis. Ypač ekonominio nuosmukio metu išryškėja šių regionų ekonominis atsilikimas, bedarbystė, skurdas ir jaunų žmonių migraciją į užsienio šalis, todėl būtina gerinti investicinę aplinką, siekiant sukurti naujų darbo vietų, manau, jog būtent užsienio investuotojų lėšos būtų efektyviausia parama dabartiniu sunkmečiu.

Alytaus apskrityje 2005 metais vienam gyventojui teko 933 Lt., o 2008 m. – 2516 Lt., t.y. 4,2 karto mažiau Lietuvos vidurkio (10547 Lt.). Pasaulinė finansų krizė sumažino TUI Alytaus apskrityje iki 2114 Lt., sumažėjimas sudaro net 15,98 proc. punktus.

Panevėžio apskrityje vienam gyventojui tenkančios tiesioginės užsienio investicijos taip pat neviršija šalies vidurkio. 2005 m. vienam gyventojui teko 2491 Lt. (beveik 2 kartus mažiau 2005 metų Lietuvos vidurkio – 4727 Lt.), o 2008 metais - 2071 Lt. Tuo tarpu 2009 metais pasaulinė finansų krizė sumažino TUI šioje apskrityje iki 2052 Lt., sumažėjimas sudaro vos 1 proc. Išsamiau veiksniai, stipriai lemiantys Panevėžio regiono atsilikimą ekonominiu požiūriu, lyginant su ekonomiškai stipriausiais regionais – Vilniaus ir Klaipėdos - bus pateikti kituose baigiamojo darbo skyriuose. Svarbu paminėti, jog Panevėžio apskrityje vienam gyventojui tenkančios TUI turi tendenciją mažėti, tam didžiausios įtakos turi šioje apskrityje didėjantis nusikalstamumo lygis, kuris veikia kaip užsienio investicijas ribojantis veiksnys.

Utenos apskrityje vienam gyventojui taip pat teko nedidelė, neviršijanti šalies vidurkio, tiesioginių užsienio investicijų dalis. 2005 metais vienam gyventojui teko 1220 Lt., o 2008 metais – 1912 Lt. Nepaisant ekonominio nuosmukio, TUI, tenkančios vienam gyventojui, šioje apskrityje 2009 padidėjo 3,2 proc. punktais, lyginant su praėjusiais metais, ir sudarė 1973 Lt. Galima daryti išvadą, kad Utenos apskrityje TUI pritraukiančių veiksnių įtaka nėra efektyvi ir būtina ieškoti būdų, gerinančių šios apskrities investicinę aplinką.

Šiaulių, Marijampolės ir Tauragės apskriviai tenka mažiausiai tiesioginių užsienio investicijų vienam gyventojui šalies mastu ir ekonominiu požiūriu tai yra silpniausi ir labiausiai užsienio investicijų stokojantys regionai.

Šiaulių apskries vienam gyventojui 2005 m. teko 537 Lt, o 2008 metais padvigubėjo kelis kartus ir sudarė 1241 Lt. ir neviršijo šalies vidurkio (2008 m. vidurkis – 10547 Lt). Nepaisant ekonominio nuosmukio, TUI, tenkančios vienam gyventojui, šioje apskrityje 2009 padidėjo 9,27 proc. punktais, lyginant su praėjusiais metais, ir sudarė 1356 Lt.

Marijampolės apskrities vienam gyventojui taip pat tenka nedidelė, 16 kartų mažesnė šalies vidurkio, tiesioginių užsienio investicijų dalis. 2005 metais vienam gyventojui teko 604 Lt., o 2008 metais – 512 Lt., nors Marijampolės apskritis nėra patraukli potencialiems užsienio investicijoms, joje stipriau veikia tiesiogines užsienio investicijas stabdantys veiksniai (nedidelis įmonių skaičius, nekvalifikuota darbo jėga ir pan.), tačiau 2009 metais TUI, tenkančios vienam gyventojui, šioje apskrityje padidėjo iki 763 Lt., padidėjimas sudaro 49 procentus.

Tauragės apskrityje vienam gyventojui tenkanti TUI dalis yra mažiausia Lietuvoje. 2005 metais vienam gyventojui teko 163 Lt., 2008 m. – 499 Lt., tai yra 21 kartus mažiau šalies vidurkio (10 547 Lt). Tuo tarpu 2009 metais pasaulinė finansų krizė sumažino TUI šioje apskrityje iki 451 Lt., sumažėjimas sudaro vos 9,6 proc. Galima teigti, jog Tauragės apskrityje yra daug tiesiogines užsienio investicijas ribojančių veiksnių (mažas įmonių skaičius, bedarbystė, kvalifikacijos stoka, nusikalstamumas ir pan.).

Siekiant atlikti išsamesnę tiesioginių užsienio investicijų, tenkančių vienam gyventojui, dinaminę analizę, tikslinga apskaičiuoti ir išanalizuoti tokius statistinius rodiklius: absoliutinį padidėjimą (sumažėjimą), didėjimo (mažėjimo), padidėjimo (sumažėjimo), vidutinį padidėjimo (sumažėjimo) tempą. Apskaičiuoti tiesioginių užsienio investicijų, tenkančių vienam gyventojui, didėjimo (mažėjimo), absoliutinio padidėjimo (sumažėjimo), padidėjimo (sumažėjimo) bei vidutiniai padidėjimo (sumažėjimo) tempai pateikiami 2.1.1 lentelėje

2.1.1 lentelė

Tiesioginių užsienio investicijų vienam apskrities gyventojui kitimas 2005 – 2009 m.

Apskritys	Absoliutinis padidėjimas (sumažėjimas), Lt.	Didėjimo (mažėjimo) tempas, proc.	Padidėjimo (sumažėjimo) tempas, proc.	Vidutinis padidėjimo (sumažėjimo) tempas, proc.
	Bazinis	Bazinis	Bazinis	Grandininis
Alytaus	1181	226,6	126,6	33,3
Kauno	1909	169,4	169,4	18,5
Klaipėdos	4054	188,8	88,8	17,9
Marijampolės	159	126,3	26,3	8,3
Panevėžio	- 439	82,4	-17,6	-15,3
Šiaulių	819	252,5	152,5	27
Tauragės	288	276,7	176,7	34,3
Telšių	2147	132,4	32,4	53,7
Utenos	753	161,7	61,7	14,3
Vilniaus	13873	218,4	118,4	22,2
Lietuvoje	4704	199,5	99,5	20,8

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Lietuvos statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenimis [121]

Remiantis 2.1.1 lentelės duomenimis, visose Lietuvos apskrityse vienam gyventojui tiesioginių užsienio investicijų dalis didėja išskyrus Panevėžio apskritį, kurioje gauti rezultatai rodo TUI, vienam gyventojui, mažėjimą.

Iš aukščiau pateiktos lentelės rezultatų matyti, kad visoje Lietuvoje vienam gyventojui tenkančių tiesioginių užsienio investicijų absoliutinis padidėjimas sudaro 4704 Lt.

Didžiausias absoliutinis padidėjimas užfiksuotas Vilniaus apskrityje – 13873 Lt., tai ekonomiškai stipriausias Lietuvos regionas, pritraukiantis daugiausia užsienio kapitalo. Absoliutus TUI, vienam gyventojui, pokytis tenka Telšių apskričiai – 2147 Lt., šiame regione pagrindinis tiesioginių užsienio investicijų srautas nukreiptas į Mažeikių naftos gamyklą.

Tuo tarpu absoliutinis sumažėjimas aptiktas Panevėžio apskrityje, kuris yra 439 Lt. Tokiam žymiam sumažėjimui didelės įtakos turi nusikalstamumo ir korupcijos didėjimas Panevėžio apskrityje ir tai stabdo tiesioginių užsienio investicijų srautus į šią apskritį.

Mažiausi kitimo tempai apskaičiuoti Tauragės (288 Lt.) ir Marijampolės (159 Lt.) apskrityse. Tai įtakojo nedidelė tiesioginių užsienio investicijų dalis, tenkanti vienam gyventojui.

Didžiausias padidėjimo tempas nustatytas Tauragės apskrityje net 176,7 proc. punkto, tuo tarpu sumažėjimo tempas apskaičiuotas Panevėžio apskrityje, kuris sudaro 17,6 proc. punktų. Alytaus, Kauno, Šiaulių, Tauragės ir Vilniaus apskrityse vienam gyventojui tenkančių tiesioginių užsienio investicijų padidėjimo tempai didesni nei Lietuvos mastu (viršija 99,5 proc. punktų).

Didžiausias vidutinis vienam gyventojui tenkantis TUI padidėjimo tempas užfiksuotas Telšių apskrityje ir siekia 53,7 proc. punktus. Tad 2005 – 2009 m. laikotarpiu tiesioginės užsienio investicijos, tenkančios vienam Telšių apskrities gyventojui, kasmet vidutiniškai didėdavo 53,7 proc. punktų.

Kadangi nagrinėjamu laikotarpiu tiesioginės užsienio investicijos Panevėžio apskrityje mažėjo, todėl šiose apskrityse gautas vidutinis TUI vienam apskrities gyventojui sumažėjimo tempas. Tiesioginės užsienio investicijos vienam Panevėžio apskrities gyventojui vidutiniškai sumažėdavo po 15,3 proc. punktų. Svarbu paminėti, jog Alytaus, Šiaulių, Tauragės, Telšių ir Vilniaus apskrityse vidutiniai padidėjimo tempai viršija Lietuvos vidutinius padidėjimo tempus (atitinkamai siekia 33,3; 27; 34,3; 53,7; ir 22,2 proc. punktų).

Apibendrinant galima teigti, jog 2005 – 2009 m. laikotarpiu tiesioginės užsienio investicijos, tenkančios vienam apskrities gyventojui, Vilniaus, Klaipėdos ir Šiaulių apskrityse didėja, o visose kitose kito nepastoviai – tai didėjo, tai mažėjo. Ši tendencija matoma Alytaus, Kauno, Marijampolės, Panevėžio, Tauragės, Telšių ir Utenos apskrityse. Atlikus tiesioginių užsienio investicijų dinaminę analizę užfiksuota, jog ryškiausi pokyčiai pastebėti Telšių, Tauragės ir Panevėžio apskrityse.

Daugiausiai tiesioginių užsienio investicijų vienam gyventojui teko Telšių ir Vilniaus apskritys, tuo tarpu mažiausiai TUI vienam gyventojui atiteko Panevėžio, Tauragės ir Marijampolės apskritys.

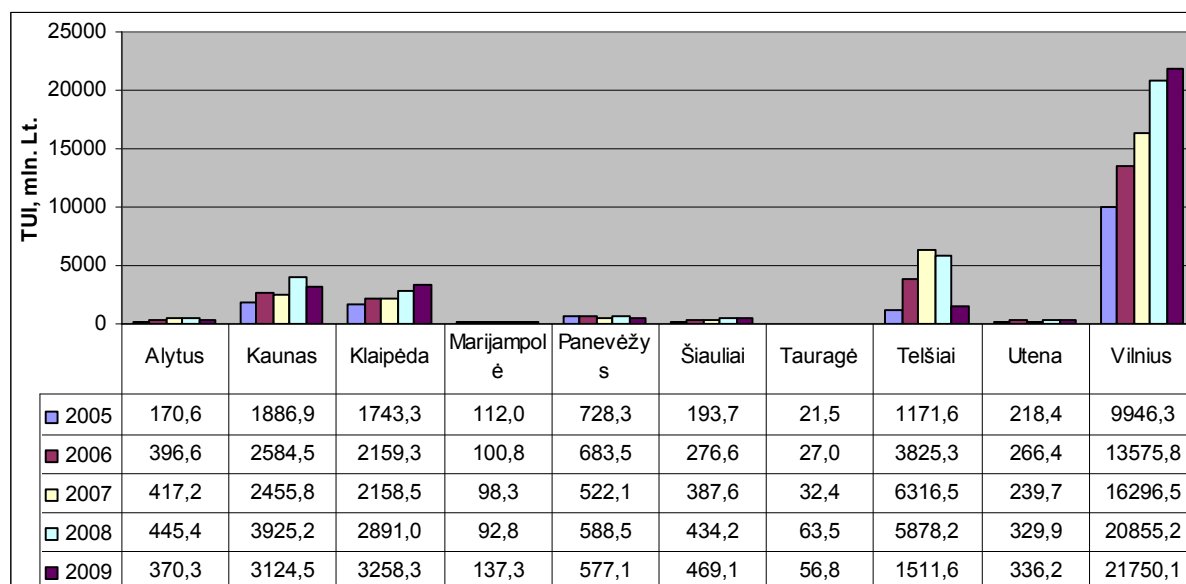
2.2. Tiesioginių užsienio investicijų dinaminė analizė

Analizuojant tiesioginių užsienio investicijų retroprospektivą dinaminio požiūriu, svarbu atskleisti tiesioginių užsienio investicijų susidariusius regioninius skirtumus ne tik vienam apskrities gyventojui, bet ir apskrities lygmeniu. Daugelio mokslininkų ir ekonomikos ekspertų teigimu, tiesioginės užsienio investicijos teritoriniu - administraciniu požiūriu TUI pasiskirsto ten, kur yra sukurta palankesnė užsienio investicijoms investicinė aplinka (pramoniniai parkai, laisvosios ekonominės zonos), sudarytos palankios sąlygos potencialiems užsienio investuotojams. Svarbu paminėti, jog tiesiogines užsienio investicijas nulemia daugelis magistro darbe analizuojamų veiksnių ir kiekviena apskritis pasižymi specifiniais požymiais, kurie skatina arba riboja užsienio kapitalo srautus, tokiu būdu atsiskleidžia Lietuvos apskričių regioniniai skirtumai, ieškoma būdų sumažinti išryškėjusią šalies regionų ekonominę-socialinę diferenciaciją. Konceptualiojoje magistro darbo dalyje įrodoma išsikelta hipotezė, jog regionų stambinimas, paliekant 4-5 regionus ženkliai sumažintų tiesioginių užsienio investicijų regioninius skirtumus.

2.2.1. Tiesioginių užsienio investicijų Lietuvos apskrityse dinaminė analizė

Tiesioginių užsienio investicijų dalis tenkanti vienam apskrities gyventojui ir atskirai apskričiai skiriasi, nes vienoje apskrityse tiesioginių užsienio investicijų srautai didesni, kitose - mažesni. Veiksniai, skatinantys ar ribojantys tiesiogines užsienio investicijas į regionus, tarsi paskirsto tiesioginių užsienio investicijų apimtį Lietuvos regionuose, todėl yra tikslinga apžvelgti dešimtyje Lietuvos apskričių TUI retroprospektivą dinaminio požiūriu bei išanalizuoti veiksnius, nulemiančius tokį netolygų tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymą.

Tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymas Lietuvos apskrityse 2005 – 2009 m. laikotarpiu pavaizduotas 2.2.1.1 paveiksle.

2.2.1.1 pav. Tiesioginės užsienio investicijos Lietuvos apskrityse, mln. Lt.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Lietuvos statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenimis [121]

Kaip matyti iš 2.2.1.1 paveikslo duomenų, 2005 – 2009 m. laikotarpiu Lietuvoje tiesioginės užsienio investicijos nuolat didėja Vilniaus, Klaipėdos ir Šiaulių apskrityse, likusiose Alytaus, Kauno, Panevėžio, Tauragės, Telšių apskrityse nuo 2009 m. pastebimas tiesioginių užsienio investicijų sumažėjimas.

Jeigu pirmaisiais analizuojamaisiais metais TUI Lietuvoje siekė 16192,6 mln. Lt, tai 2008 metais padidėjo 119,3 proc. punktais ir jau sudarė 35503,9 mln. Lt. Šiam padidėjimui lemiamos įtakos turėjo Lietuvos įstojimas į Europos Sąjungą. Lietuvos narystė Europos Sąjungoje atvėrė didesnes ekonominio bendradarbiavimo galimybes, tai teigiamai veikia TUI srautus visose Lietuvos apskrityse.

Didžiausia tiesioginių užsienio investicijų dalis Lietuvoje atitenka Vilniaus apskričiai. 2005 m. Vilniaus apskričiai teko 9946,3 mln. Lt., t.y. daugiau nei pusė visų Lietuvos tiesioginių užsienio investicijų (16192,6 mln. Lt.). Visu analizuojamu laikotarpiu šioje apskrityje TUI tendencingai didėja, 2008 m. sudarė net 20855,2 mln. Lt, o 2009 metais - net 21750,1 mln. Lt., padidėjimas sudaro 4,29 proc. punktus.

Alytaus ir Tauragės, Marijampolės apskritims tenka palyginus nedidelė tiesioginių užsienio investicijų dalis. Alytaus apskrityje 2005 m. TUI sudarė 170,6 mln. Lt, o 2008 m. – 445,4 mln. Lt., padidėjimas sudaro net 161,1 proc. punkto. Tuo tarpu 2009 metais pastebėtas TUI Alytaus

apskirtyje sumažėjimas 16,86 procentiniais punktais ir sudarė jau 370,3 mln. Lt. Tai lėmė sumažėję regiono ekonomikos tempai, ekonomikos nuosmukis, kuris sumažino užsienio investuotojų pasitikėjimą Lietuvos rinka.

Tauragės apskrityje pirmaisiais analizuojamais metais tiesioginės užsienio investicijos sudarė 21,5 mln. Lt, o 2008 metais siekė 63,5 mln. Lt. Tuo tarpu 2009 metais pasaulinė finansų krizė sumažino TUI šioje apskrityje iki 56,8 mln. Lt., sumažėjimas sudaro 10,55 proc. punktų. Tauragės apskrityje tiesioginės užsienio investicijos sudaro tik 0,18 proc. punktų visų Lietuvos TUI.

Marijampolės regionui tenka maža tiesioginių užsienio investicijų dalis - vos 0,44 procentiniai punktai visų Lietuvos TUI. Kaip matome iš 2.2.1.1 paveikslo duomenų, 2005 metais šiai apskričiai teko 112 mln. Lt, o 2008 metais pastebimas TUI sumažėjimas 17,1 proc. punktais ir sudaro 92,8 mln. Lt. Tai lėmė sumažėję ekonomikos tempai, tačiau 2009 metais fiksuojamas tiesioginių užsienio investicijų padidėjimas šiame regione net 47,95 proc. punktais ir TUI sudaro 137,3 mln. Lt.

Klaipėdos apskrityje tiesioginės užsienio investicijos kiekvienais metais didėja. 2005 m. šiai apskričiai teko 1743,3 mln. Lt. ir nuolat didėjo, 2008 metais TUI šiai apskričiai teko 2,23 karto daugiau nei baziniais metais ir siekė 2891 mln. Lt. Nepaisant ekonominio nuosmukio, TUI, tenkančių apskričiai, 2009 m. padidėjo 12,7 proc., lyginant su praėjusiais metais, ir sudarė 3258,3 mln. Lt.

Svarbu paminėti, jog Klaipėdoje TUI srautai, lyginant su Kauno apskričiai tenkančiomis tiesioginėmis užsienio investicijomis, yra mažesni. 2005 metais Kauno apskričiai teko 1886,9 mln. Lt., o 2008 metais - 3925,2 mln. Lt. Svarbu pabrėžti, jog 2009 metais pasaulinė finansų krizė sumažino TUI šioje apskrityje iki 3124,5 mln. Lt., sumažėjimas sudaro 20,4 proc. Pastebėta, kad 2005 - 2009 metų laikotarpiu Kauno apskričiai tenka 10,77 proc. punktų visų Lietuvos tiesioginių užsienio investicijų. Klaipėdos apskričiai 2005 – 2009 m. laikotarpiu tenka 9,45 proc. punktų visų Lietuvos TUI.

Telšių apskrityje tiesioginės užsienio investicijos, tenkančios apskričiai, 2005 – 2007 m. laikotarpiu didėjo, o nuo 2008 metų ir 2009 m. pastebimas TUI sumažėjimas. Jei 2005 metais Telšių apskričiai teko 1171,1 mln. Lt, tai 2008 metais šiai apskričiai teko net 5878,2 mln. Lt, TUI padidėjo 5 kartus ir analizuojamu 2005 – 2009 m. laikotarpiu sudarė 11,54 proc. punktų visų Lietuvos tiesioginių užsienio investicijų.

Taigi tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymas yra netolygus, daugiausiai TUI pritraukia Vilniaus, Kauno, Klaipėdos ir Telšių apskritys, nes šiose apskrityse veikia daugiau veiksnių, skatinančių tiesiogines užsienio investicijas būtent į šias apskritis. Likusiose Alytaus, Marijampolės, Panevėžio, Šiaulių, Tauragės, Utenos apskrityse būtina gerinti investicinę aplinką, siekiant pritraukti

daugiau užsienio investuotojų kapitalo. Naudingas žingsnis, siekiant sumažinti Lietuvos regioninius skirtumus – regionų stambinimas, kuris ženkliai sumažintų tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymo netolygumus, - konceptualiojoje magistro darbo dalyje įrodomas hipotezės pagrįstumas.

Norint tiksliau išanalizuoti tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymą ir pokyčius visose Lietuvos apskrityse 2005–2009 m. laikotarpiu, skaičiuojamas absoliutinis padidėjimas (sumažėjimas), didėjimo (mažėjimo), padidėjimo (sumažėjimo) ir vidutinis padidėjimo (sumažėjimo) tempas, kai yra lyginami 2005 ir 2009 metų duomenys.

Tiesioginių užsienio investicijų pokyčiai Lietuvos apskrityse 2005 – 2009 m. laikotarpiu pavaizduoti 2.2.1.1 lentelėje.

2.2.1.1 lentelė

Tiesioginių užsienio investicijų kitimas Lietuvos apskrityse 2005 – 2009 m.

Apskritys	Absoliutinis padidėjimas (sumažėjimas), mln. Lt	Didėjimo (mažėjimo) tempas, proc.	Padidėjimo (sumažėjimo) tempas, proc.	Vidutinis padidėjimo (sumažėjimo) tempas, proc.
Alytaus	199,7	217,1	117,1	31,9
Kauno	1237,6	165,6	65,6	17,9
Klaipėdos	1515	186,9	86,9	17,6
Marijampolės	25,3	122,6	22,6	7,5
Panevėžio	-151,2	79,2	-20,8	-4,8
Šiaulių	275,4	242,2	142,2	25,7
Tauragės	35,3	264,2	164,2	32,8
Telšių	340	129	29	52,6
Utenos	117,8	153,9	53,9	12,9
Vilniaus	11803,8	218,7	117,8	22,2
Lietuvoje	15398,7	195,1	95,1	20,1

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Remiantis 2.2.1.1 lentelės duomenimis, tiesioginės užsienio investicijos didėja Alytaus, Kauno, Klaipėdos, Marijampolės, Šiaulių, Tauragės, Utenos, Telšių ir Vilniaus apskrityse, todėl šiose apskrityse apskaičiuotas TUI absoliutinis padidėjimas, o Panevėžio apskrityje nustatytas absoliutinis sumažėjimas.

Per 2005 – 2009 metus tiesioginės užsienio investicijos Lietuvoje padidėjo 15398,7 mln. Lt. Didžiausia tiesioginių užsienio investicijų dalis atiteko Vilniaus apskričiai, absoliutinis padidėjimas

siekė 11803,8 mln. Lt., tuo tarpu absoliutinis sumažėjimas nustatytas Panevėžio apskrityje, nes tiesioginės užsienio investicijos sumažėjo 151,2 mln. Lt.

Klaipėdos ir Kauno apskrityse gautas beveik vienodas absoliutinis padidėjimas (atitinkamai 1515 ir 1237,6 mln. Lt), nes TUI apimtys šiose apskrityse panašios.

Mažiausi absoliutiniai padidėjimai nustatyti Tauragės ir Marijampolės apskrityse (atitinkamai 35,3 ir 25,3 mln. Lt). Absoliutinis sumažėjimas gautas tik Panevėžio apskrityje, kuris sudaro 151,2 mln. Lt. Tai nulėmė prastai išplėtotą šio regiono investicinę aplinką, didelis nusikalstamumo lygis, korupcija.

Didžiausi padidėjimo tempai apskaičiuoti Vilniaus, Tauragės ir Šiaulių apskrityse, čia nagrinėjamu laikotarpiu TUI padidėjo (atitinkamai 117,8; 164,2; 142,2 proc. punktu). Alytaus, Šiaulių, Tauragės, Vilniaus apskrityse nustatytas padidėjimo tempas viršijo Lietuvos vidurkį (95,1 mln. Lt.).

2005 – 2009 metų laikotarpiu Telšių apskrityje tiesioginės užsienio investicijos vidutiniškai padidėjo po 52,6 procentinius punktus, šiame regione užfiksuotas didžiausias vidutinis TUI padidėjimo tempas.

Šiaulių apskrityje TUI vidutiniškai kasmet padidėjo 25,7 proc. punktais, tačiau neviršijo šalies vidurkio (20,1 proc. punkto). Tik Telšių, Alytaus ir Tauragės apskrityse vidutiniai padidėjimo tempai viršija šalies vidutinį padidėjimo tempą (atitinkamai 52,6; 31,9 ir 32,8 proc. punktu).

Analizuojamu laikotarpiu TUI Panevėžio apskrityje sumažėjo, vidutinis tiesioginių užsienio investicijų sumažėjimo tempas Panevėžio apskrityje 4,8 proc. punktu.

Siekiant išsamiau atlikti tiesioginių užsienio investicijų Lietuvos apskrityse analizę, tikslinga įvertinti šio kiekybinio rodiklio netolygų pasiskirstymą. TUI pasiskirstymas Lietuvos apskrityse vertinamas Džini ir Lorencio koeficientais, kurių apskaičiuotos reikšmės pateikiamos 2.2.1.2 lentelėje.

2.2.1.2 lentelė

TUI pasiskirstymo Gini ir Lorencio koncentracijos koeficientai

Gini ir Lorencio koncentracijos koeficientai	2005	2006	2007	2008	2009	Vidutinė reikšmė
KGini	0,4498	0,4604	0,511	0,4862	0,518	0,48508
KLorencio	0,3628	0,3734	0,424	0,3992	0,43	0,39788

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Tiesioginių užsienio investicijų koncentraciją vertinantis Džini (Gini) koeficientas analizuojamu 2005-2009 m. laikotarpiu svyruoja nuo 0,4498 iki 0,518. Didžiausias TUI regioninis

pasiskirstymas nustatytas 2009 metais, nes Džini koeficientas lygus 0,518, o mažiausias – 2005 metais. Taigi tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymas apskrityse yra labai netolygus.

Apskaičiavus Lorencio koncentracijos koeficientą gauti rezultatai rodo, jog Lietuvos apskrityse analizuojamu 2005-2009 metų laikotarpiu egzistuoja esminiai tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymo netolygumai, kadangi visos gautos reikšmės viršija 0,3 ribą, o tai reiškia, jog regionų netolygumams mažinti būtina imtis efektyvių priemonių. Tiesioginių užsienio investicijų sklaidą vertinantis Lorencio koeficientas svyruoja nuo 0,3628 iki 0,43. Didžiausias tiesioginių užsienio investicijų netolygaus pasiskirstymo koeficientas pastebėtas 2009 metais, lygus 0,43, tuo tarpu mažiausias regionų TUI pasiskirstymo netolygumai nustatytas 2005 metais, sudarantis 0,3628.

Iš atliktos TUI pasiskirstymo analizės rezultatų akivaizdu, jog tiesioginės užsienio investicijos yra labai netolygiai pasiskirsčiusios ir tai yra aktuali Lietuvos apskričių problema, kurią efektyviai išspręsti gali užsienio investuotojų lėšos, nukreiptos atsilikusių regionų ekonomikai gaivinti, o taip pat regionų sustambinimas, kuris padėtų ženkliai sumažinti Lietuvos apskričių skirtumus. Konstruktyviojoje magistro darbe dalyje pateikiamas įrodymas, jog regionų stambinimas ženkliai sumažina TUI pasiskirstymo netolygumus.

Apibendrinant galima teigti, jog Vilniaus, Kauno, Klaipėdos ir Telšių apskrityse tiesioginių užsienio investicijų srautai yra didžiausi, kitose Lietuvos apskrityse TUI srautai pakankamai maži, todėl tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymas šalyje nevienodas, ryški regionų diferenciacija, kurią lemia veiksniai, sąlygojantys TUI. Tiesioginių užsienio investicijų srautai atitinkamuose regionuose gali būti traktuojami kaip indikatoriai, atskleidžiantys regiono patrauklumo užsienio investuotojams bei plėtros galimybes. Apskaičiavus TUI pasiskirstymą apskrityse Džini koeficientu, gauta, jog tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymas apskrityse yra labai netolygus. Tą pačią tendenciją įrodo gautas Lorencio koncentracijos koeficiento rezultatai, kuriais remiantis nustatyta, kad Lietuvos apskrityse analizuojamu 2005-2009 metų laikotarpiu egzistuoja esminiai tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymo netolygumai, kadangi visos gautos reikšmės viršija 0,3 ribą, o tai reiškia, jog regionų netolygumams mažinti būtina imtis efektyvių priemonių.

2.3. Tiesiogines užsienio investicijas lemiančių veiksnių analizė

Lietuva neatsilieka nuo pasaulinių tendencijų ir bendroje tiesioginių užsienio investicijų projektų struktūroje sulaukia vis daugiau investicinių projektų į paslaugas nei į gamybą. 2008 m. TUI projektų verslo paslaugų sektoriuje įgyvendinta daugiau nei gamybos projektų, tačiau pasaulinė finansinė krizė neigiamai paveikė tiesioginių investicijų srautus ir gyvybiškai svarbu yra išanalizuoti ne tik konkrečius veiksnius, skatinančius tiesiogines užsienio investicijas į Lietuvą, bet ir nustatyti analizuoti makroekonominių rodiklių (eksporto, bendrojo vidaus produkto, nedarbo lygio, vidutinio darbo užmokesčio, nacionalinių pajamų) ir tiesioginių užsienio investicijų ryšių priklausomybę, siekiant atskleisti Lietuvos apskričių susidariusius regioninius skirtumus, įrodant LR Vyriausybės siūlomo Lietuvos apskričių stambinimo ekonominę naudą.

2.3.1. Ryšio tarp nacionalinių pajamų rodiklių ir TUI nustatymas

Nacionalinės pajamos (toliau - NP) per laiko tarpą pagamintų prekių ir suteiktų paslaugų vertė atmetus sąnaudas kapitalui. Daugelio autorių teigimu, nacionalinės pajamos yra pridėtinė vertė, parodanti, kiek visuomenėje sukurta naujo produkto. Nacionalines pajamas sudaro: darbo užmokestis, pelnas, palūkanos bei renta. Šiuolaikinė valstybė pajamas ir produktą dažniausiai tik perskirto ir naudoja. Finansai ne tik perskirto, bet ir aktyviai veikia NP dydį.

Siekiant išsiaiškinti tiesioginių užsienio investicijų įtaką nacionaliniams pajamų rodikliams, atlikta šių rodiklių tarpusavio koreliacinė – regresinė analizė, gauti rezultatai pateikiami 2.3.1.1 lentelėje.

2.3.1.1 lentelė

Tiesioginių užsienio investicijų įtaka nacionaliniams pajamų rodikliams

Faktorinis kintamasis (X)	Rezultatinis kintamasis (Y)	Koreliacijos koeficientas R	Determinacijos koeficientas (R^2)	Regresijos lygtis	Elastingumo koeficientas (Q)
TUI	1. BVP	0,9465	0,8958	$y_x = 39888,8 + 1,894x$	0,56
	1.1. Pirminės pajamos gautos iš užsienio	0,795	0,632	$y_x = 1285,46 + 0,045x$	0,49
	1.1.1. Bendrosios nacionalinės pajamos	0,966	0,9331	$y_x = 39253,56 + 1,8435x$	0,56
	1.1.2. Einamieji pervedimai iš užsienio	0,9645	0,9302	$y_x = 0,139x - 229,84$	1,06

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Lietuvos statistikos departamento departamento prie LR Vyriausybės duomenimis [84;112; 121]

Remiantis 2.3.1.1 lentelėje gautais rezultatais, akivaizdžiai matome, jog koreliacija tarp TUI ir bendrojo vidaus yra reikšminga, nes koreliacijos koeficiento reikšmė yra didesnė už 0,9465.

Apskaičiuotas 2005-2009 m. koreliacijos koeficientas tarp TUI bei BVP rodo, kad ryšys tarp šių kintamųjų apimčių svyravimų egzistuoja labai stiprus ir tiesioginis, t.y. didėjant tiesioginėms užsienio investicijoms Lietuvoje, didėja bendrojo vidaus produkto apimtis. Norint vieno požymio bendro kitimo dalį paaiškinti kito požymio reikšmių kitimu, apskaičiuotas determinacijos koeficientas. Gauta jo reikšmė 0,9465 leidžia teigti, jog 94,65 % bendrojo vidaus produkto kitimo galima paaiškinti TUI kitimu. Koreliacijos koeficiento reikšmingumui įvertinti gautos reikšmės patikrintos Stjudento kriterijumi. Galima teigti, kad apskaičiuotas koreliacijos koeficientas yra reikšmingas. Ryšio formos konkretizavimui naudojama ir regresinė analizė. Atlikus skaičiavimus gauta tiesinės regresijos lygtis $y_x = 39888,79 + 1,8935x$. Iš lygties koeficiento (parametro prie x) galima sužinoti, kad TUI apimčiai į tiriamą sritį padidėjus vienu mln. Lt, bendrasis vidaus produktas turėtų išaugti 1,8935 mln. Lt. Apskaičiuotas elastingumo koeficientas parodo, kad tiriamų TUI apimčiai pakitus 1%, atitinkamai pirminių pajamų gautų iš užsienio kiekis pasikeistų (padidėtų arba sumažėtų) 0,56%.

Iš 2.3.1.1 lentelėje pateiktų duomenų iš karto matyti, jog koreliacija tarp TUI ir pirminių pajamų gautų iš užsienio, taip pat ir bendrųjų nacionalinių pajamų, einamųjų pervedimų iš užsienio bei bendrojo kapitalo yra reikšminga, nes koreliacijos koeficiento reikšmė yra didesnė už 0,3.

Atlikti skaičiavimai rodo, kad silpniausias, t.y. vidutinis, ryšys egzistuoja tarp TUI ir bendrojo kapitalo pajamų. Apskaičiuotas 2005-2009 m. koreliacijos koeficientas tarp TUI bei pirminių pajamų gautų iš užsienio lygus 0,795. Tai rodo, kad ryšys tarp šių kintamųjų apimčių

svyravimų yra stiprus ir tiesioginis, t.y. didėjant tiesioginėms užsienio investicijoms Lietuvoje, didėja ir pirminių pajamų gautų iš užsienio apimtis. Norint vieno požymio bendro kitimo dalį paaiškinti kito požymio reikšmių kitimu, apskaičiuotas determinacijos koeficientas. Gauta jo reikšmė 0,635 leidžia teigti, jog 63,5 % pirminių pajamų gautų iš užsienio kitimo galima paaiškinti TUI kitimu. Koreliacijos koeficiento reikšmingumui įvertinti gautos reikšmės patikrintos Stjudento kriterijumi. Galima teigti, kad apskaičiuotas koreliacijos koeficientas yra reikšmingas. Ryšio formos konkretizavimui naudojama ir regresinė analizė. Atlikus skaičiavimus gauta tiesinės regresijos lygtis $y_x = 1285,46 + 0,045x$. Iš lygties koeficiento (parametro prie x) galima sužinoti, kad TUI apimčiai į tiriamą sritį padidėjus vienu mln. Lt, pirminių pajamų gautų iš užsienio turėtų išaugti 0,045 mln. Lt. Apskaičiuotas elastingumo koeficientas parodo, kad tiriamų TUI apimčiai pakitus 1%, atitinkamai pirminių pajamų gautų iš užsienio kiekis pasikeistų (padidėtų arba sumažėtų) 0,49%.

Remiantis 2.3.1.1 lentelėje pateiktais duomenimis akivaizdu, jog koreliacija tarp TUI ir bendrųjų nacionalinių pajamų yra reikšminga, nes koreliacijos koeficiento reikšmė yra didesnė už 0,3. Apskaičiuotas 2005-2009 m. koreliacijos koeficientas tarp TUI bei bendrųjų nacionalinių pajamų gautų iš užsienio lygus 0,966. Tai rodo, kad ryšys tarp šių kintamųjų apimčių svyravimų yra labai stiprus ir tiesioginis, t.y. didėjant tiesioginėms užsienio investicijoms Lietuvoje, didėja ir bendrųjų nacionalinių pajamų apimtis. Norint vieno požymio bendro kitimo dalį paaiškinti kito požymio reikšmių kitimu, apskaičiuotas determinacijos koeficientas. Gauta jo reikšmė 0,9331 leidžia teigti, jog 93,31 % bendrųjų nacionalinių pajamų gautų iš užsienio kitimo galima paaiškinti TUI kitimu. Koreliacijos koeficiento reikšmingumui įvertinti gautos reikšmės patikrintos Stjudento kriterijumi. Galima teigti, kad apskaičiuotas koreliacijos koeficientas yra reikšmingas. Ryšio formos konkretizavimui naudojama ir regresinė analizė. Atlikus skaičiavimus gauta tiesinės regresijos lygtis $y_x = 39253,56 + 1,8435x$. Iš lygties koeficiento (parametro prie x) galima sužinoti, kad TUI apimčiai į tiriamą sritį padidėjus vienu mln. Lt, bendrųjų nacionalinių pajamų turėtų išaugti 1,8435 mln. Lt. Apskaičiuotas elastingumo koeficientas parodo, kad tiriamų TUI apimčiai pakitus 1%, atitinkamai pirminių pajamų gautų iš užsienio kiekis pasikeistų (padidėtų arba sumažėtų) 0,56%.

Iš 2.3.1.1 lentelės duomenų matome, jog tarp einamųjų pervedimų iš užsienio ir TUI yra itin glaudus ryšys. 2005-2008 m. einamųjų pervedimų srauto į Lietuvą didėjimą lėmė pervedimai iš ES paramos fondų ir privačių asmenų perlaidos, o 2009 metais ekonominė krizė atitinkamai pakoregavo abu analizuojamus rodiklius sumažėjimo linkme. Apskaičiuotas 2005-2009 m. koreliacijos koeficientas tarp TUI ir einamųjų pervedimų iš užsienio lygus 0,9645. Tai rodo, kad ryšys tarp šių kintamųjų apimčių svyravimų yra labai stiprus ir tiesioginis, t.y. didėjant tiesioginėms užsienio investicijoms Lietuvoje, didėja ir einamųjų pervedimų iš užsienio srautas. Norint vieno požymio

bendro kitimo dalį paaiškinti kito požymio reikšmių kitimu, apskaičiuotas determinacijos koeficientas. Gauta jo reikšmė 0,9302 leidžia teigti, jog 93,02 % einamųjų pervedimų, gautų iš užsienio kitimo galima paaiškinti TUI kitimu. Koreliacijos koeficiento reikšmingumui įvertinti gautos reikšmės patikrintos Stjudento kriterijumi. Galima teigti, kad apskaičiuotas koreliacijos koeficientas yra reikšmingas. Ryšio formos konkretizavimui naudojama ir regresinė analizė. Atlikus skaičiavimus gauta tiesinės regresijos lygtis $y_x = 0,139x - 229,84$. Iš lygties koeficiento (parametro prie x) galima sužinoti, kad TUI apimčiai į tiriamą sritį padidėjus vienu mln. Lt, einamųjų pervedimų pajamų iš užsienio turėtų išaugti 0,139 mln. Lt. Apskaičiuotas elastingumo koeficientas parodo, kad tiriamų TUI apimčiai pakitus 1%, atitinkamai einamųjų pervedimų gautų iš užsienio kiekis pasikeistų (padidėtų arba sumažėtų) 1,064%.

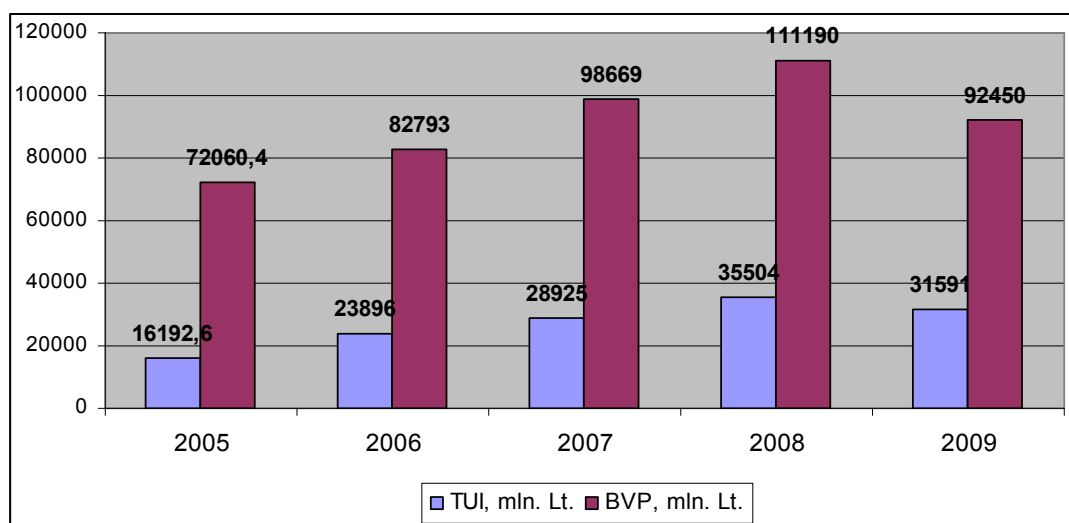
Apibendrinant galima teigti, jog atliktų skaičiavimų duomenys parodė, kad tarp tiesioginių užsienio investicijų ir nagrinėtų pirminių pajamų, gautų iš užsienio, bendrosios nacionalinių pajamų, einamieji pervedimų iš užsienio egzistuoja stiprus tarpusavio ryšys, todėl daroma išvada, jog tiriamos tiesioginės užsienio investicijos visas analizuotas nacionalines pajamų sąskaitas veikia reikšmingai ir tiesiogiai. Atlikti skaičiavimai patvirtina Lietuvos regioninės diferenciacijos problemos aktualumą, jog, norint sumažinti tiesioginių užsienio investicijų skirtumus Lietuvos apskrityse, tikslinga būtų dabartines Lietuvos apskritis sustambinti paliekant 4-5 regionus, nes tai įgalins pasinaudoti tiesiogine Europos Sąjungos struktūrinių fondų parama, kas ilgalaikėje perspektyvoje Lietuvos Respublikos gyventojams duotų naujų darbo vietų. Konceptualiojoje magistro darbo dalyje pateikiamas detalus Lietuvos apskričių stambinimo modelis ir įvertinta ateities regionų nauda šalies ekonomikai.

2.3.2. Ryšio tarp bendrojo vidaus produkto ir tiesioginių užsienio investicijų nustatymas

Didžiausia tiesioginių užsienio investicijų dalis tenka ekonomiškai stipriems regionams (Vilniaus, Klaipėdos, Kauno), todėl TUI pasiskirstymas Lietuvoje yra netolygus. Tai lemia skirtingi tiesiogines užsienio investicijas įtakojantys veiksniai. Darbo jėgos kvalifikacija, darbo rinka, materialinė bazė, infrastruktūros išsivystymas, vidutinis atlyginimas, - pagrindiniai veiksniai, sąlygojantys tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymą. TUI srautų augimas įtakoja šalies ekonomikos gerovę bei sukuriama bendrojo vidaus produkto didėjimą. Europos Sąjungos valstybės pagrindiniu ekonomikos augimo rodikliu įvardija būtent bendrąjį vidaus produktą. Jis charakterizuojamas, kaip realiausias rodiklis, atspindintis pokyčius atskirų regionų plėtros lygiuose.

Kaip rodo tyrimai, nors buvo pasiekta aukštų augimo tempų šalyse, bet nesugebėta pagerinti regionuose gyvenimo kokybės rodiklių lygio.

Analizuojant tiesioginių užsienio investicijų ir bendrojo vidaus produkto tarpusavio ryšius, yra nustatoma, ar vienas nagrinėjamas rodiklis turi įtakos kito rodiklio kitimui. BVP rodiklis nusako rinkos dydį ir pajėgumus, todėl jo augimas tarsi užtikrina didėjančius TUI srautus. Tiek bendrasis vidaus produktas, tiek TUI įplaukų srautai analizuojamu 2005 – 2009 m. laikotarpiu skiriasi, todėl siekiant iširti priklausomybę tarp BVP ir TUI Lietuvoje, pirmiausia yra pateikiama bendrojo vidaus produkto ir tiesioginių užsienio investicijų dinamika Lietuvoje 2.3.2.1 paveiksle.

2.3.2.1 pav. Bendrojo vidaus produkto ir tiesioginių užsienio investicijų 2005 - 2009 m. dinamika Lietuvoje

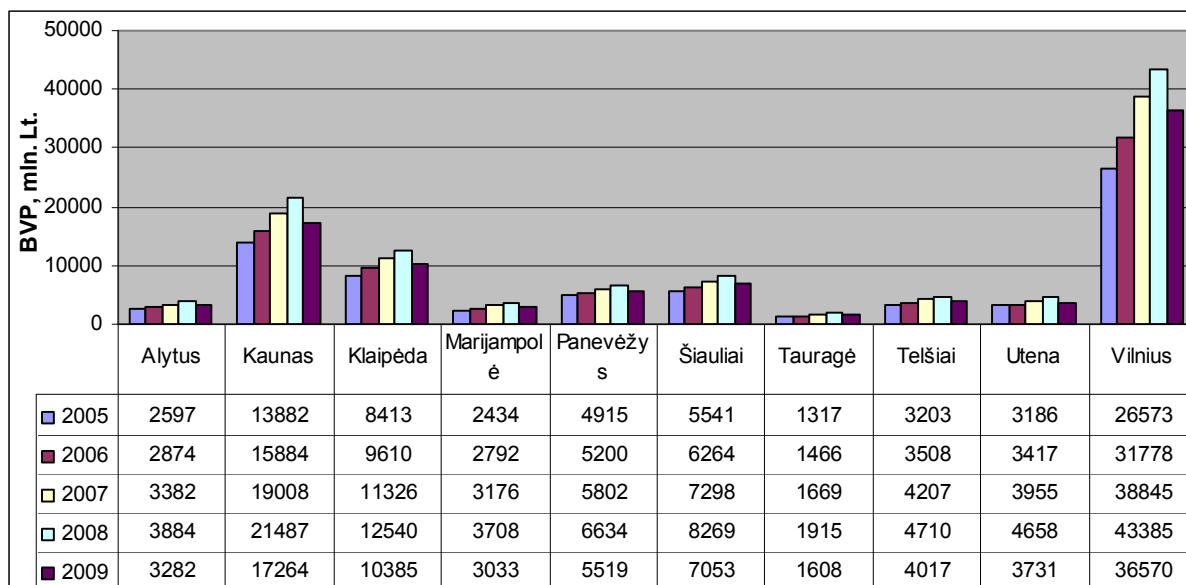
Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Lietuvos statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenimis [84]

Pastebėta tendencija, jog augant BVP proporcingai didėja tiesioginės užsienio investicijos, o didėjant TUI srautams šalyje didėja ir BVP. Garsus japonų mokslininkas Toda-Yamamoto atliko priešastingumo testus, paremtus naujausia ekonometrijos metodologija, panaudodamas 31 metų (1969-2000 m.), trijų besivystančių šalių (Čilės, Malaizijos ir Tailando) ekonominius rodiklius ir mokliškai įrodė, kad bendrasis vidaus produktas lemia tiesiogines užsienio investicijas, o ne atvirkščiai [122].

Iš aukščiau pateikto 2.3.2.1 paveikslo duomenų, pastebima, kad bendrasis vidaus produktas Lietuvoje, kaip ir tiesioginės užsienio investicijos, analizuojamu laikotarpiu didėja 2005-2008 m. laikotarpiu. BVP augimą nulėmė gerėjanti bendra Lietuvos ekonomikos būklė, kylantis gyvenimo lygis šalyje, didėjantis vidutinis darbo užmokestis, mažėjantis nedarbas ir didėjantis gyventojų užimtumas. Tačiau 2009 metais pastebimas tiek tiesioginių užsienio investicijų, tiek bendrojo vidaus produkto, sumažėjimas. Tai nulėmė ženkliai išaugęs bankrutuojančių įmonių skaičius, padidėjęs ir

vis didėjantis nedarbas lygis, kas nulėmė šalies gyventojų perkamosios galios mažėjimą ir sparčią šešėlinės ekonomikos plėtrą.

Siekiant išsiaiškinti BVP kitimo tendencijas Lietuvos regionų atžvilgiu, toliau darbe analizuojamas TUI ir BVP kitimas, pateikiamas 2.3.2.2 paveiksle.

2.3.2.2 pav. BVP dinamika Lietuvos apskrityse 2005–2009 m. laikotarpiu, mln. Lt.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Lietuvos statistikos departamento departamento prie LR Vyriausybės, Finansų ministerijos duomenimis [84;112]

Iš aukščiau pateikto 2.3.2.2 paveikslo duomenų matyti, jog bendrasis vidaus produktas, kaip ir tiesioginės užsienio investicijos Lietuvos apskrityse, yra pasiskirsčiusios nevienodai. Tai atskleidžia susidariusius regioninius skirtumus ir apskričių ekonomines problemas.

Analizuojant bendrojo vidaus produkto dinamiką Lietuvos apskrityse pastebėta, kad visose apskrityse 2005-2008 metais BVP didėjo ir tik nuo 2009 m. fiksuojamas sukuriama BVP kritimas, kuris kiekviename regione skirtingas. 2009 metai yra siejami su ekonominiu nuosmikiu, kuris pablogino Lietuvos ekonominę situaciją ir vidutinis BVP kritimas Lietuvos mastu sudaro 15,5 proc. punktų. Pagrindinės priežastys, sumažinusios bendrojo vidaus produkto sukūrimą, yra staiga šoktelėjęs nedarbas, ryškiai išaugęs bedarbių skaičius, padidėjęs bankrutuojančių įmonių skaičius, didžiulė Lietuvos gyventojų migracija į užsienio šalis, sumažėjęs vidutinis metinis darbo užmokestis, sumažėję užsienio investicijų srantai, sumažėjusios eksporto apimtys, - visa tai stipriai paveikė BVP visuose Lietuvos regionuose. Esant tokiai situacijai, svarbu skatinti šalies ekonomikos atsigavimą kriziniu laikotarpiu. Daugelio ekspertų teigimu, būtent tiesioginės užsienio investicijos gali paskatinti naujų darbo vietų atsiradimą, kuris ilgalaikėje perspektyvoje padidintų tiek bendrojo vidaus produkto, tiek ir visų kitų magistro darbe analizuojamų makroekonominių rodiklių augimą.

Analizuojant tiesioginių užsienio investicijų ir BVP tarpusavio ryšius, svarbu pastebėti, jog egzistuoja abipusis ryšys tarp BVP ir TUI, kadangi tiesioginių užsienio investicijų didėjimas skatina BVP augimo tempus, kaip ir BVP augimas padeda pritraukti didesnius užsienio investicijų tempus. Atlikto tyrimo tarp bendrojo vidaus produkto ir TUI Lietuvos regionuose rezultatai 2005 – 2009 m. laikotarpiu pateikiami 2.3.2.1 lentelėje.

2.3.2.1 lentelė

Ryšys tarp BVP ir TUI Lietuvos apskrityse

Apskritys	Koeficientai		Ryšys	Reikšmingumas
	R	t _r		(kai P=0,8)
Alytaus	0,7948	14,001	Tiesioginis	Reikšmingas
Kauno	0,8411	15,9191	Tiesioginis	Reikšmingas
Klaipėdos	0,5901	13,2913	Tiesioginis	Reikšmingas
Marijampolės	-0,3676	0,0339	Atvirkštinis	Nereikšmingas
Panevėžio	-0,6696	0,0797	Atvirkštinis	Nereikšmingas
Šiaulių	0,8576	16,972	Tiesioginis	Reikšmingas
Tauragės	0,8314	15,4054	Tiesioginis	Reikšmingas
Telšių	0,712	12,631	Tiesioginis	Reikšmingas
Utenos	0,6284	12,777	Tiesioginis	Reikšmingas
Vilniaus	0,8465	16,2344	Tiesioginis	Reikšmingas

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Lietuvos statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenimis [84;121]

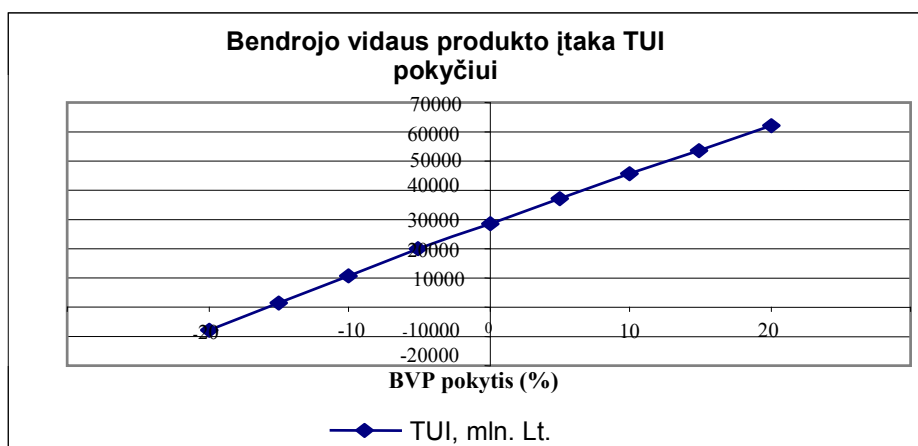
Iš 2.3.2.1 lentelės duomenų matyti, jog visose tiriamose Lietuvos apskrityse, išskyrus Panevėžio ir Marijampolės, ryšys tarp BVP ir TUI yra tiesioginis ir reikšmingas, nes koreliacijos koeficiento reikšmė yra didesnė už 0,3. Apskaičiuoti ir įvertinti pagal Stjudento kriterijų koreliacijos koeficientai (r) parodė, kad stipriausias ryšys nagrinėjamu 2005-2009 m. laikotarpiu buvo Vilniaus, Kauno, Šiaulių, Tauragės apskrityse. Taip pat stiprus ryšys (r reikšmė nuo 0,71 iki 0,9) nustatytas Telšių, Alytaus, kiek silpnesnis, t.y. vidutinis – likusiose apskrityse (Klaipėdos, Utenos).

Remiantis atlikta koreliacine analize, galima teigti, jog visose tiriamose Lietuvos apskrityse didėjančios TUI priklauso nuo BVP augimo. Tose apskrityse, kur koreliacinis ryšys nustatytas silpnesnis, įtakos turėjo tai, kad paskutiniaisiais metais TUI ėmė mažėti, Lietuvos ekonomikos makroekonominis rodiklis ženkliai pablogino ekonomikos nuosmukis, pastebėta, jog dar labiau išryškėjo Lietuvos apskričių regioniniai skirtumai. Žinant, jog ekonomikoje vykstantys procesai užima tam tikrą (kartais net nemažą) laiko dalį, galima numatyti, jog mažėjant TUI analizuojamose tiriamose Lietuvos apskrityse galima palapsniui tikėtis ir toliau BVP mažėjimo.

Pagal aukščiau pateiktos 2.3.2.1 lentelės rezultatais, apskaičiuotas 2005-2009 m. koreliacijos koeficientas tarp bendrojo vidaus produkto ir tiesioginių užsienio investicijų Šiaulių apskrityje yra stipriausias iš analizuojamų apskričių (0,8576). Tai rodo, kad ryšys tarp šiame regione sukuriama bendrojo vidaus produkto ir tiesioginių užsienio investicijų yra stiprus ir tiesioginis, t.y. didėjant tiesioginėms užsienio investicijoms, didėja BVP apimtis, ir atvirkščiai. Norint vieno požymio bendro kitimo dalį paaiškinti kito požymio reikšmių kitimu apskaičiuotas determinacijos koeficientas. Gauta jo reikšmė 0,7354 leidžia teigti, jog 73,54 proc. bendrojo vidaus produkto kitimo galima paaiškinti TUI į nagrinėjamą sritį kitimu. Koreliacijos koeficiento reikšmingumui įvertinti gautos reikšmės patikrintos Stjudento kriterijumi. Galima teigti, kad apskaičiuotas koreliacijos koeficientas yra reikšmingas. Ryšio formos konkretizavimui naudojama ir regresinė analizė. Atlikus skaičiavimus gauta tiesinės regresijos lygtis $y_x = 0,0947 - 299,64x$. Iš lygties koeficiento (parametro prie x) galima sužinoti, kad TUI apimčiai į Šiaulių apskritį padidėjus vienu mln. Lt., bendrasis vidaus produktas turėtų išaugti 0,0947 mln. Lt. Apskaičiuotas elastingumo koeficientas parodo, kad tiriamų TUI apimčiai pakitus 1%, atitinkamai dividendų pajamų kiekis pasikeistų (padidėtų arba sumažėtų) 1,85 %. Tuo tarpu Panevėžio ir Marijampolės apskrityse yra gautas atvirkštinis ryšys tarp tiesioginių užsienio investicijų ir bendrojo vidaus produkto (atitinkamai - 0,6696 ir -0,3676). Tai rodo, kad ryšys tarp šių kintamųjų apimčių svyravimų yra pastebimas ir netiesioginis, t.y. didėjant bendrojo vidaus apimtims šiose apskrityse, tiesioginių užsienio investicijų srautas mažėja, ir atvirkščiai.

Norint išanalizuoti, kiek keičiantis bendrojo vidaus produkto apimtims, jautriai reaguos TUI – atliekama rodiklių jautrumo analizė, taigi 2.3.2.3 paviksle pateikta tiesioginių užsienio investicijų priklausomybė nuo bendrojo vidaus produkto.

BVP	TUI
-15	-2527,6
-10	8845,4
-5	20218,4
0	31591,3
5	41872,4
10	43452
15	45031,6

2.3.2.3 pav. TUI priklausomybė nuo BVP

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Lietuvos statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenimis [84]

Remiantis 2.3.2.3 paveikslu, akivaizdu, kad tiesioginės užsienio investicijos labai jautriai reaguoja į bendrojo vidaus produkto pasikeitimus. Didėjant BVP ir tiesioginių užsienio investicijų srautai atitinkamai didėja. Apskaičiavus TUI elastingumą bendrojo vidaus produkto atžvilgiu, matyti, kai BVP padidėja 5 procentais, TUI padidėja 32,5 procentiniais punktais, elastingumo koeficientas lygus 3,25. Kai bendrasis vidaus produktas yra mažinamas 5 procentais, tiesioginių užsienio investicijų elastingumas lygus 3,6. Tai reiškia, kad BVP mažėjant 5 procentais, TUI sumažėja 36 procentais. Gauti rezultatai leidžia daryti išvadą, kad bendrasis vidaus produktas negali būti mažesnis už bazinį BVP daugiau nei 15 procentų. Jei BVP bus mažesnis (pvz.: 15 %, TUI neigiamas), tuomet šalies ekonomika patirtų nuostolių. Taip pat daroma išvada, kad TUI žymiai jautriau reaguoja į BVP sumažėjimą, nei į BVP padidėjimą.

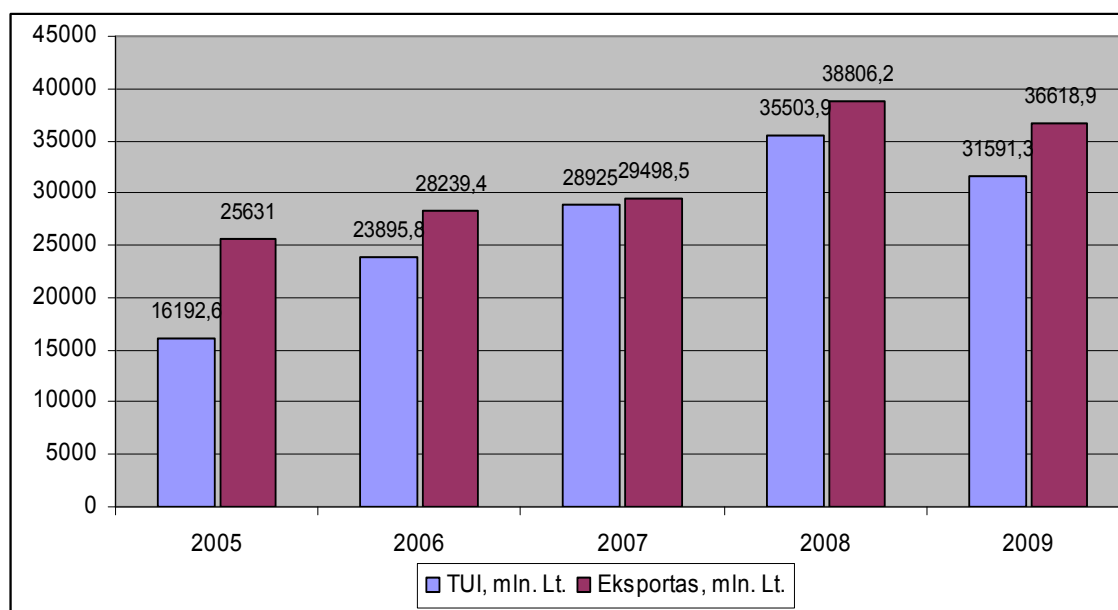
Apibendrinant galima teigti, jog koreliacinės analizės rezultatai parodo, kad bendrasis vidaus produktas yra itin stiprus veiksnys, lemiantis tiesioginių užsienio investicijų srautus. BVP ir tiesioginės užsienio investicijos yra stipriai koreliuoti tarpusavyje, todėl didėjant bendrajam vidaus produktui - didėja tiesioginės užsienio investicijos, ir atvirkščiai. Kintamųjų tarpusavio ryšių nustatymo analizė parodė, jog tarp TUI ir BVP tiriamose Lietuvos apskrityse egzistuoja glaudus tiesioginis ryšys. Jautrumo analizės rezultatai rodo, kad tiesioginės užsienio investicijos labai jautriai reaguoja į bendrojo vidaus produkto pasikeitimus. Nustatyta, kad didėjant bendrajam vidaus produktui ir tiesioginių užsienio investicijų srautai atitinkamai didėja, taip pat pastebėta, kad TUI žymiai jautriau reaguoja į BVP sumažėjimą, nei į BVP padidėjimą.

2.3.3. Ryšio tarp tiesioginių užsienio investicijų ir eksporto nustatymas

Kiekviena šalis siekia, kad eksportas būtų kuo didesnis lyginant su importu, nes kuo didesnis eksportas ir importas, tuo šalies ekonomika užsienio investuotojams atrodo liberalesnė. Eksportas yra laikomas vienas iš svarbiausių veiksnių, padedančių pritraukti tiesiogines užsienio investicijas į Lietuvą, tačiau tiesioginės užsienio investicijos taip pat dar padeda plėtoti eksportą. Ekonomistai pabrėžia, kad būtent eksportas yra tas veiksnys, kuris gerokai prisidėtų prie šalies ekonomikos atsigavimo. Svarbu, jog užsienio kapitalo įmonės yra linkusios didelę produkcijos dalį eksportuoti, taip teigiamai veikiančios valstybės užsienio prekybos balansą.

2005–2009 m. laikotarpiu Lietuvos ekonominė situacija nulemia tiek tiesioginių užsienio investicijų apimčių, tiek eksporto apimčių netolygų kitimą.

Tiesioginių užsienio investicijų ir eksporto dinamika (mln. Lt.) pateikiama 2.3.3.1 paveiksle.

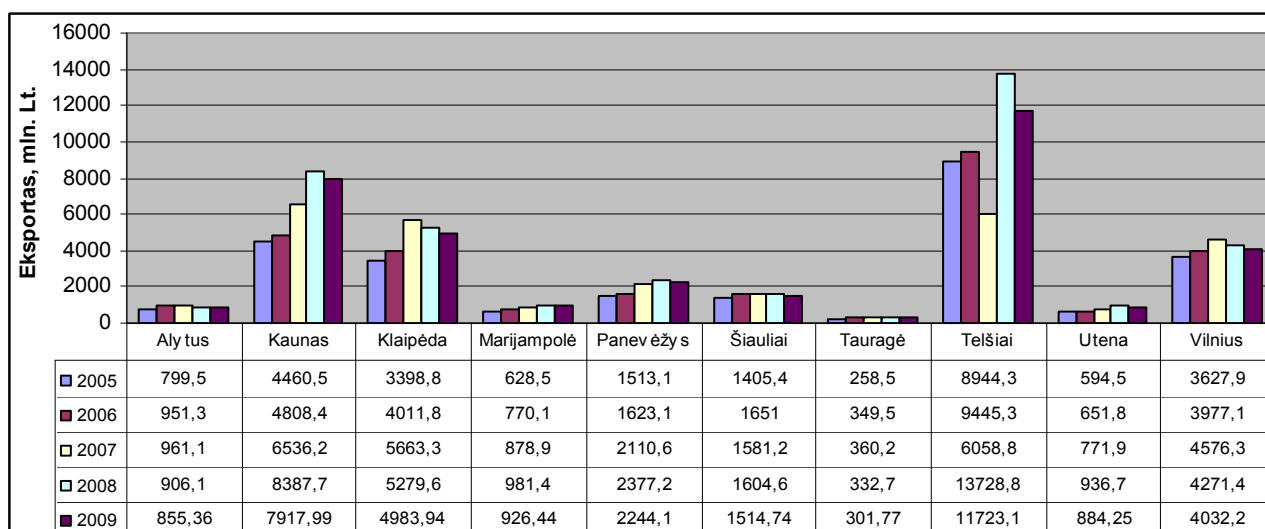
2.3.3.1 pav. Tiesioginių užsienio investicijų ir eksporto dinamika Lietuvoje 2005 – 2009 m. laikotarpiu

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Lietuvos statistikos departamento statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenimis [86]

Remiantis 2.3.3.1 paveiksle pateiktais duomenimis, matyti, jog 2005 – 2008 m. laikotarpiu Lietuvoje vyrauja tolygus eksporto apimčių ir pritrauktų tiesioginių užsienio investicijų augimas, ir tai skatina šalies ekonominį augimą ir su tuo susijusių gyvenimo sąlygų gerėjimą. Tačiau 2009 metais pastebimas tiek tiesioginių užsienio investicijų, tiek ir eksporto apimčių sumažėjimas. Tai nulėmė ekonominės krizės neigiamos pasekmės ūkio ekonomikai, todėl, lyginant su 2008 metais, tiesioginės užsienio investicijos sumažėjo 11,02 proc. punktais, o šalies eksporto apimtys sumažėjo 5,64 proc. punktais.

Tačiau Lietuvos apskrityse tiek TUI, tiek ir eksporto apimtys skiriasi, todėl tikslinga apžvelgti regionuose eksporto ir tiesioginių užsienio investicijų apimčių dinamiką retrospektyviniu požiūriu.

Taigi 2.3.3.2 paveiksle pateikiamas eksporto apimčių pasiskirstymas Lietuvos apskrityse.

2.3.3.2 pav. 2005 – 2009 m. laikotarpio eksportas Lietuvos apskrityse

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Lietuvos statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenimis [86]

Kaip matome iš aukščiau pateikto 2.3.3.2 paveikslo duomenų, daugiausiai eksportuoja Telšių, Kauno, Klaipėdos apskritys, tuo tarpu mažiausiai – Tauragės, Alytaus, Utenos apskritys. Lietuvos mastu 2005 – 2009 m. laikotarpiu eksporto ir tiesioginių užsienio investicijų tarpusavio priklausomybės ryšys pateikiamas 1 priede.

Remiantis atlikta 2005 – 2009 m. laikotarpio eksporto ir TUI ryšio Lietuvoje koreliacine – regresine analize, nustatyta, jog eksportas Lietuvoje, kaip ir tiesioginės užsienio investicijos 2005 – 2008 metų laikotarpiu didėjo, o nuo 2009 metų abu nagrinėjami rodikliai sumažėjo.

Remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis, eksporto sumažėjimui turėjo 45,1 procento sumažėjęs apdorotų naftos alyvų ir alyvų, gautų iš bituminių mineralų, 46 procentais – trąšų, 44,3 procento – antžeminio transporto priemonių, 45,3 procento – elektros mašinų ir įrangos eksportas [86].

Remiantis 1 priedo atliktų skaičiavimų rezultatais gauta, jog ryšys Lietuvos eksporto apimčių ir tiesioginių užsienio investicijų yra tiesioginis, kadangi didėjant eksportui, tiesioginės užsienio investicijos taip pat didėja, o sumažėjus eksportui atitinkamai sumažėja TUI srautas. Gautas koreliacijos koeficientas lygus 0,916, todėl ryšys tarp nagrinėjamų kintamųjų yra labai glaudus. Determinacijos koeficientas (0,8389) parodo, kad 83,89 proc. punktų tiesioginių užsienio investicijų įtakoja eksporto kitimas ($R^2 = 0,8389$), o 16,11 proc. punktų nulemia kiti veiksniai. Be to, ryšį tarp

nagrinėjamų veiksnių patvirtina ir gauta regresijos lygtis: $y = 1,208x - 11,148$, regresijos koeficientas (1,208) parodo, kad eksportui padidėjus 1 mln. Lt., tiesioginių užsienio investicijų įplaukos padidėtų 120,8 mln. Lt. Taigi eksportas yra itin svarbus tiesiogines užsienio investicijas Lietuvoje skatinantis veiksnys.

Norint atskleisti Lietuvos apskrityse susidariusius regioninius skirtumus ir bei nustatyti eksporto įtaką tiesioginėms užsienio investicijoms, 2.3.3.1 lentelėje pateikiami apskaičiuoti koreliaciniai koeficientai (r), kurie parodo eksporto poveikio TUI Lietuvos apskrityse stiprumą. Kad įvertinti koreliacijos koeficientų reikšmingumą, buvo apskaičiuotos faktinės reikšmės (t_r) ir pateiktos kritinės Stjudento kriterijaus reikšmės.

2.3.3.1 lentelė

Eksporto ir TUI koreliacijos koeficientai, faktinės ir kritinės reikšmės

Apskritys	Koeficientai		Stjudento kriterijaus reikšmės		
	r	t_r	95 proc.	98 proc.	99 proc.
Alytaus	0,8254	15,1252	1,638	2,3534	3,1825
Kauno	0,879	18,8180			
Klaipėdos	0,5736	13,6110			
Marijampolės	-0,0336	0			
Panevėžio	-0,8522	0,0602			
Šiaulių	0,3836	26,5445			
Tauragės	0,1429	2,515			
Telšių	-0,1209	0,0001			
Utenos	0,8727	18,2033			
Vilniaus	0,5357	14,6169			
Lietuva	0,9159	24,3570			

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Lietuvos statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenimis [86]

Remiantis 2.3.3.1 lentelės duomenimis, nustatyta, kad Vilniaus, Kauno, Alytaus, Klaipėdos, Šiaulių, Tauragės ir Utenos apskrityse apskaičiuotos faktinės t_r reikšmės yra didesnės už Stjudento kriterijaus reikšmes. Gauta, kad visose tiriamose Lietuvos apskrityse, išskyrus Panevėžio ir Marijampolės, ryšys tarp eksporto ir tiesioginių užsienio investicijų yra tiesioginis ir reikšmingas, nes koreliacijos koeficiento reikšmės yra didesnės už 0,3. Apskaičiuoti ir įvertinti pagal Stjudento kriterijų koreliacijos koeficientai (r) parodė, kad stipriausias ryšys nagrinėjamu 2005-2009 m.

laikotarpiu buvo Kauno, Alytaus ir Utenos apskrityse. Vidutinis ryšys fiksuojamas Vilniaus, Klaipėdos apskrityse, kiek silpnesnis ryšys pastebimas Šiaulių apskrityje.

Tuo tarpu Marijampolės ir Panevėžio apskrityse gautas atvirkštinis eksporto ir tiesioginių užsienio investicijų tarpusavio ryšys, vadinasi, eksporto įtaka šiose apskrityse tiesioginių užsienio investicijų srautui yra nereikšminga. Tai įrodo ir gautos faktinės t reikšmės, kurios yra mažesnės už Stjudento kriterijaus reikšmes.

Vilniaus apskritis sulaukia daugiausia TUI srautų, eksporto apimtys šioje apskrityje vienos didžiausių, lyginant su kitomis Lietuvos apskritimis, todėl eksporto ir TUI analizė atliekama pradedant ekonomiškai stipriausiu Lietuvos regionu. Atlikus koreliacinę – regresinę analizę, siekiant nustatyti eksporto įtaką tiesioginėms užsienio investicijoms Vilniaus apskrityje, gauta regresijos lygtis $y_x = 7,512x - 14291$, parodo, jog eksportui išaugus 1 mln. Lt., tiesioginės užsienio investicijos padidėtų 7,512 mln. Lt. Atlikus skaičiavimus nustatyta, jog ryšys tarp nagrinėjamų kintamųjų yra tiesioginis ir reikšmingas, nes didėjant vienam rodikliui, kitas taip pat turi tendenciją didėti, ir atvirkščiai. Gautas koreliacijos koeficientas $R=0,5357$, taigi ryšys tarp eksporto ir tiesioginių užsienio investicijų Vilniaus apskrityje pastebimas, determinacijos koeficientas lygus 0,2870. Determinacijos koeficientas parodo, kad tiesioginės užsienio investicijos eksporto didėjimo dėka, padidėja 28,70 procentiniais punktais, o 71,3 proc. punktus nulemia kiti veiksniai. Koreliacijos koeficiento reikšmingumas tikrinamas Stjudento kriterijumi ir gauta faktinė reikšmė $t_r=14,6169$. Stjudento kriterijaus kritinės reikšmės yra lygios 1,638; 2,353; 3,182, kai pasiklovimo tikimybės lygios 95 proc., 99 proc., 99,9 proc. Galima daryti išvadą, kad, esant bet kuriai pasiklovimo tikimybei tenkinama sąlyga $t_r > t_k$, dėlto ir apskaičiuotas koreliacijos koeficientas yra reikšmingas, eksportas svarbus veiksnys, įtakojantis TUI apimčių didėjimą Vilniaus apskrityje.

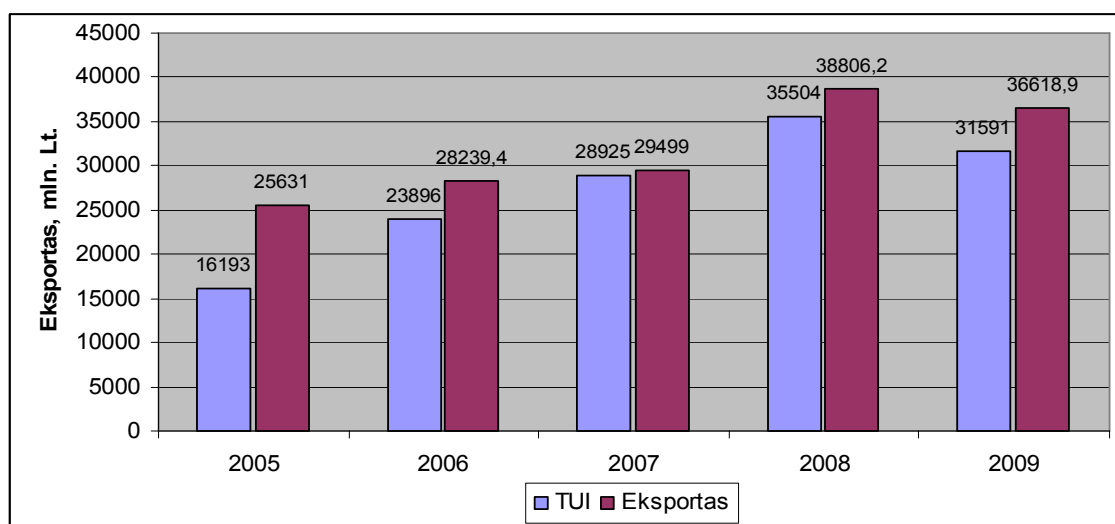
Nagrinėjant investicinės aplinkos situaciją Lietuvoje, tikslinga išanalizuoti Klaipėdos apskrities eksporto ir tiesioginių užsienio dinamiką 2005 – 2009 m. laikotarpiu, kurioje yra įsikūrusi didžiausią pasisekimą Lietuvoje turinti Klaipėdos laisvoji ekonominė zona. Regiono ekonomikos sėkmingumą įtakoja sparti Klaipėdos regiono ekonomikos plėtra, didėjančios užsienio investuotojų kapitalo įplaukos, kadangi būtent Klaipėdos apskrityje yra sukurta patraukliausia investicinė aplinka (Klaipėdos LEZ) ne tik Lietuvoje, bet ir Europoje. Remiantis Klaipėdos laisvosios ekonominės zonos vadovų teigimu, planuojama, kad artimiausiu laiku, Klaipėdos LEZ taps ekonomiškai stipriausia Vidurio Europos dalimi.

Remiantis 2.3.3.1 lentelės duomenimis, eksporto įtaka tiesioginėms užsienio investicijoms

2005 – 2009 m. laikotarpiu Klaipėdos apskrityje reikšminga ir tiesioginė. Atlikus skaičiavimus, gauta tiesinė regresijos lygtis $y_x = 2537,475 + 0,8722x$, rodo, kad eksportui išaugus 1 mln. Lt, tiesioginės užsienio investicijos Klaipėdos apskrityje padidėtų 872,2 tūkst. Lt. Tarp nagrinėjamo kintamųjų nustatytas tiesioginis ryšys, vienam rodikliui didėjant, kitas taip pat didėja. Koreliacijos koeficientas $R = 0,5736$, taigi ryšys tarp eksporto ir TUI yra vidutiniškai glaudus, determinacijos koeficientas R^2 lygus 0,3290 rodo, kad tiesioginės užsienio investicijos dėl eksporto didėjimo padidėja 32,9 procentinius punktus, o likusius 67,1 procentinius punktus įtakoja kiti veiksniai. Patikrinus tiesinės koreliacijos koeficiento reikšmingumą Stjudento kriterijumi, nustatyta, kad t reikšmė yra didesnė už teorinę Stjudento kriterijaus reikšmę, esant bet kuriai pasikliovimo tikimybei, todėl galima daryti išvadą, kad Klaipėdos apskrityje eksportas yra reikšmingas tiesiogines užsienio investicijas lemiantis veiksnys.

Analizuojant veiksnių, lemiančių TUI į Lietuvą, regioninius skirtumus tikslinga išnagrinėti Kauno apskrities eksporto ir TUI ryšį, nes šioje apskrityje įsikūrusi Kauno LEZ, kuri veikia, kaip užsienio kapitalą pritraukiantis veiksnys. Svarbu paminėti ir tai, jog Kauno apskrityje yra sukurta palanki verslo plėtrai investicinė aplinka, puikiai išvystyta infrastruktūra, gera Kauno regiono geografinė padėtis taip pat lemia užsienio investuotojų pasirinkimą investuoti būtent į šį regioną, tačiau šiandien Kauno LEZ verslininkai laukia Vyriausybės supratimo ir pagalbos.

Norint išsamiau pateikti 2005 – 2009 m. eksporto ir TUI Kauno apskrities dinamiką, eksporto ir TUI pasiskirstymo netolygumai pateikiami 2.3.3.3 paveiksle.

2.3.3.3 pav. Eksporto ir tiesioginių užsienio investicijų 2005 – 2009 m. laikotarpiu dinamika Kauno apskrityje

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Lietuvos statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenimis [86]

Kaip matome iš 2.3.3.3 paveikslo duomenų, Kauno apskrityje 2005-2009 m. laikotarpiu eksporto apimtys lenkia tiesioginių užsienio investicijų augimo apimtis vidutiniškai 2,3 karto. Tai nulemia stiprėjanti šios apskrities ekonominė būklė, didėjantis BVP, įmonių skaičius ir kt. veiksniai. Akivaizdu, jog Kauno apskrityje eksportas, kaip ir tiesioginės užsienio investicijos 2005 – 2008 metais didėja, tačiau 2009 m. Lietuvos ekonomiką palietusi ekonominė krizė sumažino tiek tiesioginių užsienio investicijų, tiek eksporto apimtis Kauno apskrityje.

Remiantis 2.3.3.1 lentelės rezultatais, pastebima, jog atlikus koreliacinę analizę nustatyta, kad tiesinė regresijos lygtis yra $y_x = 343,934 + 0,3817x$, kuri parodo, kad eksportui išaugus 1 mln. Lt., tiesioginės užsienio investicijos Kauno apskrityje padidėtų 381,7 tūkst. Lt. Taigi ryšys tarp narinėjamų rodiklių yra tiesioginis. Koreliacijos koeficientas lygus 0,879, tad galima spręsti, jog ryšys tarp eksporto ir TUI Kauno apskrityje yra stiprus. Determinacijos koeficientas lygus 0,7726 taigi tiesioginės užsienio investicijos dėl eksporto apimčių didėjimo padidėja maždaug 77,26 proc. punktų, o likusius 22,74 proc. punktus nulemia kiti veiksniai. Tiesinės koreliacijos koeficientą patikrinus Stjudento kriterijumi, gauta, jog apskaičiuotas koreliacijos koeficientas Kauno apskrityje yra reikšminis. Apskaičiuota faktinė Stjudento kriterijaus reikšmė lygi 18,8180. Stjudento kriterijaus kritinės reikšmės yra lygios 1,638; 2,353; 3,182, kai pasiklovimo tikimybės lygios 95 proc., 99 proc., 99,9 proc.

Galima daryti išvadą, kad, esant bet kuriai pasiklovimo tikimybei tenkinama sąlyga $t > t_k$, taigi apskaičiuotas koreliacijos koeficientas yra reikšmingas, eksportas yra svarbus veiksnys, įtakoiantis TUI apimčių didėjimą Kauno apskrityje, tarp analizuojamų kintamųjų egzistuoja tiesinis koreliacijos ryšys. Taigi Kauno apskrityje eksportas yra veiksnys, skatinantis tiesiogines užsienio investicijas į šią apskritį, nes ekonomiškai stiprios apskritys pelno potencialių užsienio investuotojų pasitikėjimą esančia rinka, pritraukdamos daugiau užsienio kapitalo įplaukų.

Tuo tarpu Panevėžio ir Marijampolės apskrityse yra gautas atvirkštinis ryšys tarp eksporto ir tiesioginių užsienio investicijų (atitinkamai -0,0336 ir -0,8522). Tai rodo, kad Marijampolės apskrityje ryšys tarp šių kintamųjų apimčių svyravimų yra silpnas ir netiesioginis, t.y. didėjant eksportui, tiesioginių užsienio investicijų srautas mažėja, ir atvirkščiai. Panevėžio apskrityje gautas stiprus atvirkštinis ryšys tarp eksporto ir tiesioginių užsienio investicijų.

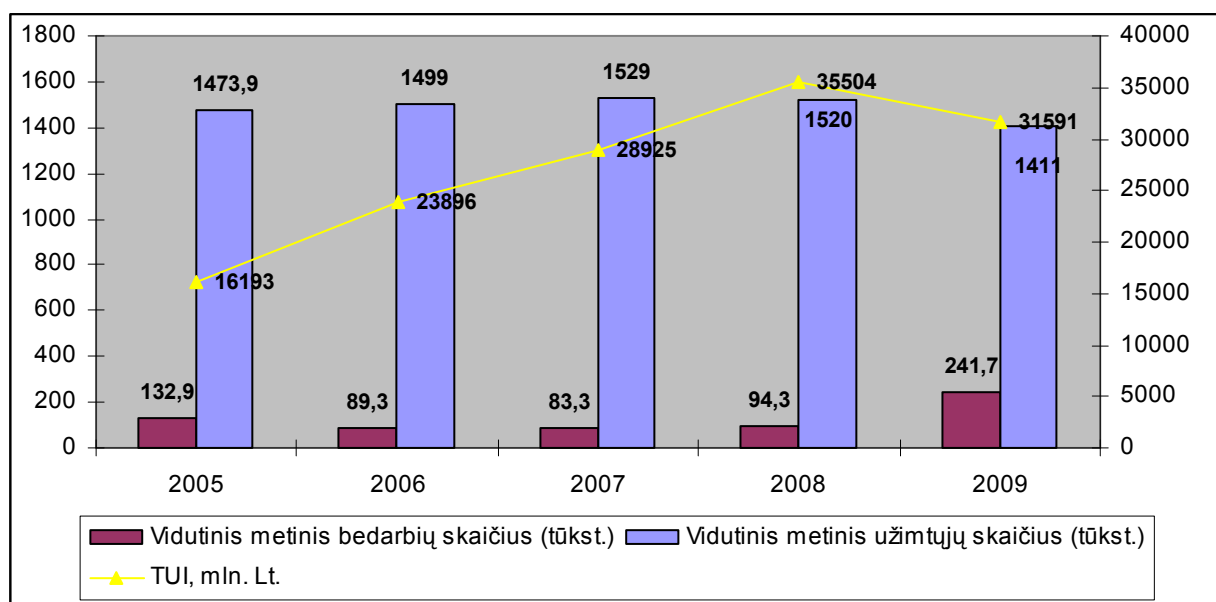
Apibendrinant galima teigti, jog eksportas yra vienas iš veiksnių, skatinančių tiesiogines užsienio investicijas į Lietuvos apskritis. Atlikus skaičiavimus, akivaizdu, kad didėjant Lietuvos eksporto apimtims, didėja ir tiesioginės užsienio investicijos, nes kuo valstybės rinka atrodo

patikimesnė ir liberalesnė, tuo yra sulaukiama daugiau potencialių užsienio investuotojų kapitalo. Remiantis koreliacinės analizės rezultatais gauta, kad eksportas skatina tiesiogines užsienio investicijas Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Tauragės, Utenos, Alytaus ir Telšių apskrityse, tuo tarpu eksportas nėra toks reikšmingas veiksnys Klaipėdos, Tauragės, Šiaulių, Panevėžio ir Marijampolės apskrityse. Atlikus eksporto pasiskirstymo Lietuvos apskrityse 2005-2009 m. retrospertyvos analizę dinaminio požiūriu, išryškėja Lietuvos apskričių ekonominio potencialo skirtumai. Vieni regionai ekonomiškai stipresni (Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Telšių) ir eksportuoja daugiau, kiti – silpnesni (Marijampolės, Alytaus Tauragės, Panevėžio) ir jų eksporto apimtys kur kas mažesnės. Manau, jog planuojamas Lietuvos regionų stambinimas padėtų ženkliai sumažinti ne tik tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymo netolygumus Lietuvos apskrityse, bet eksporto koncentraciją atskirose apskrityse. Konceptualiojoje magistro darbo dalyje pateikiami detalūs skaičiavimai, įrodantys, jog po Apskričių reformos Lietuvoje regioniniai skirtumai sumažės.

2.3.4. Ryšio tarp nedarbo lygio ir tiesioginių užsienio investicijų nustatymas

Nedarbo lygio kitimas daro įtaką tiek žmogui, tiek valstybei, todėl ekonominė pusiausvyra yra pasiekama, kai yra patenkinami norinčių ir galinčių dirbti poreikiai, nes tik tada yra pasiekama potenciali prekių ir paslaugų gamyba. Šiandien egzistuoja labai daug nedarbą lemiančių veiksnių, todėl tiesioginių užsienio investicijų srautų didėjimas tik iš dalies veikia užimtumą ir nedarbo lygio mažėjimą šalyje. Ypač šiandien, ekonominio nuosmukio metu, sparčiai didėjant bedarbystės mastui, svarbu yra skatinti tiesioginių užsienio investicijų srautus į Lietuvą, kadangi TUI yra susijusios su užimtumo šalyse didėjimu ir nedarbo lygio mažėjimu, nes didėjant tiesioginėms užsienio investicijoms, yra sukuriamos naujos įmonės, atsiranda laisvų darbo vietų, taigi nedarbo lygis mažėja.

Nedarbo ir užimtumo lygio kitimo bei tiesioginių užsienio investicijų Lietuvoje retrospektyva dinamiu požiūriu 2005 – 2009 metais pavaizduota 2.3.4.1 paveiksle.

2.3.4.1 pav. Vidutinio metinio bedarbių ir užimtųjų skaičiaus bei tiesioginių užsienio investicijų Lietuvoje kitimas 2005 – 2009 m.

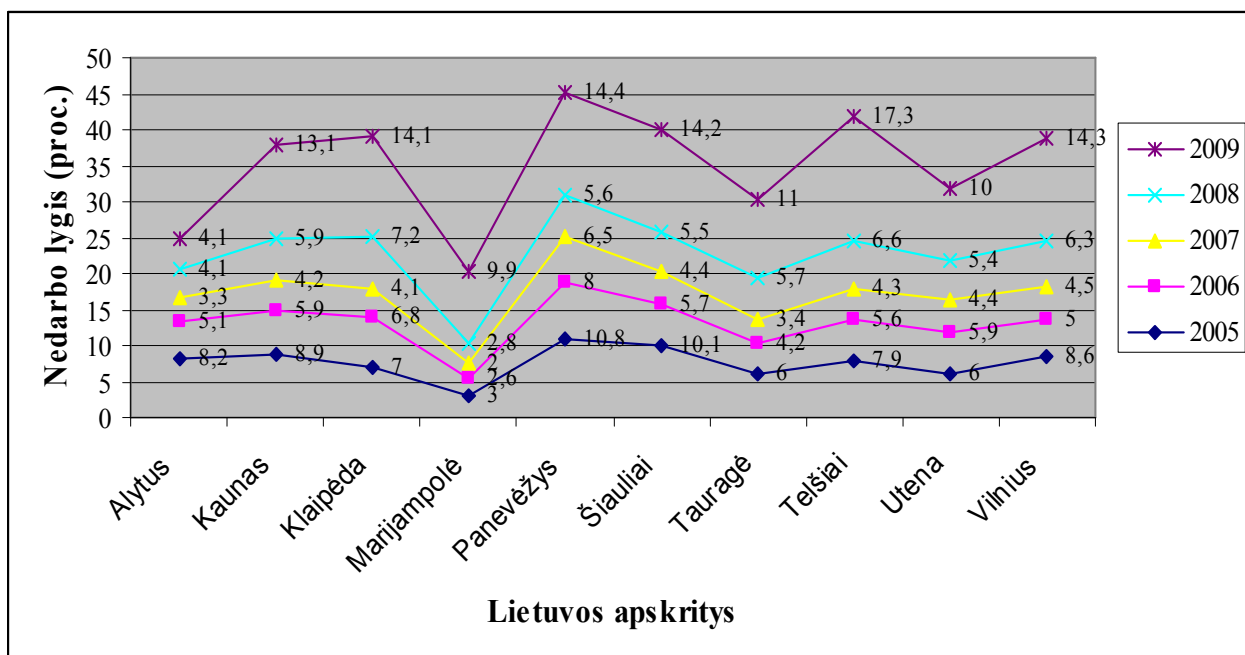
Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis LR Finansų ministerijos duomenimis [110]

Iš aukščiau pateikto 2.3.4.1 paveikslo duomenų, matyti, jog Lietuvoje vidutinis metinis bedarbių skaičius nuo 2005 iki 2007 m. mažėjo, tuo tarpu automatiškai vidutinis metinis užimtųjų skaičius didėjo, o tiesioginės užsienio investicijos 2005 – 2008 metais didėjo. Visus šiuos analizuojamus rodiklius sieja stipri tarpusavio priklausomybė.

Tai įrodys ne tik toliau atliekama koreliacinė – regresinė analizė, bet tai parodo ir 2009 metų duomenys, kai pablogėjus ekonomikos būklei, staiga 2009 metais, lyginant su praėjusiais, smarkiai padidėjo bedarbių skaičius – net 156,31 proc. punkto. Automatiškai tuo pačiu metu sumažėjo vidutinis metinis užimtųjų skaičius (7,20 proc. punktu) ir atitinkamai sumažėjo tiesioginių užsienio investicijų srautas Lietuvoje (11,02 proc. punktais). Visa tai įrodo, jog ekonomika yra susijusi stipriais saitais, nes sumažėjus tiesioginių užsienio investicijų apimtims, nebėra galimybių naujų darbo vietų kūrimui, sumažėjo užsienio investuotojų kapitalo įplaukos, o taip pat ir pasitikėjimas Lietuvos rinka.

Šiandien matome, jog daugybė įmonių bankrutuoja ir to rezultatas – smarkiai išaugęs bedarbių skaičius ir vis dar tebemažėjantis Lietuvos gyventojų užimtumas. Visa tai tik dar kartą įrodo, jog tiesioginių užsienio investicijų pritraukimas visai šalies ekonomikai gali būti stipri priemonė skatinti ūkio veiklas (mažinant bedarbių skaičių ir didinant gyventojų užimtumą), todėl būtina gerinti šalies investicinę aplinką, didinant Lietuvos patrauklumą užsienio investuotojų atžvilgiu, nes daugelio ekspertų teigimu, tiesioginės užsienio investicijos yra ta efektyvi ekonomikos gaivinimo priemonė, kuri atsiskleistų ilgalaikėje perspektyvoje ir duotų naudą kiekvienam ūkio subjektui ir svarbiausia - darbo.

Siekiant įsitikinti nedarbo lygio reikšmingumu tiesioginėms užsienio investicijoms, o taip pat išanalizuoti Lietuvos apskrių regioninius skirtumus, 2.3.4.2 paveiksle pateikiama nedarbo lygio dinamika Lietuvos apskrityse 2005-2009 m. laikotarpiu.

2.3.4.2 pav. Nedarbo lygio kitimas Lietuvos apskrityse 2005 – 2009 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Lietuvos statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenimis [110]

Analizuojant 2005-2009 m. laikotarpio nedarbo lygio kitimą Lietuvos apskrityse, pastebėta bendra visose apskrityse tendencija, kad 2005-2007 m. nedarbo lygis mažėja, o tai signalizuoja apie Lietuvos ekonomikos augimo, klestėjimo laikotarpį. Tačiau 2008-2009 m. laikotarpiu nedarbo lygis visose 10 apskričių didėja. Nedarbo lygio didėjimui įtakos turi nuo 2008 m. prasidėjęs ekonomikos nuosmukis, ženkliai pabloginęs visus esminius Lietuvos makroekonominius rodiklius ir dar labiau išryškinęs Lietuvos regioninius skirtumus.

Remiantis 2.3.4.2 paveikslo duomenimis, 2005 - 2009 m. laikotarpiu vidutiniškai didžiausias nedarbo lygis tenka Panevėžio (9,06 proc. punktu), Telšių (8,34 proc. punktu), Šiaulių (8 proc.) apskritimis. Šios apskritys laikomos ekonomiškai silpnesnės, lyginant su ekonomiškais stipriausiomis Lietuvos apskritimis (Vilniaus, Klaipėdos ar Kauno), todėl ir nedarbo lygis šiuose regionuose didžiausias. 2009 m. duomenys įrodo, jog Telšių, Panevėžio ir Šiaulių apskrityse ne tik didžiausias nedarbo lygis Lietuvos mastu, bet ir labiausiai pažeidžiamos: Telšių regione fiksuojamas rekordinis nedarbo lygis – net 17,3 proc. punktai, Panevėžio -14,4 proc. punktu, Šiaulių – 14,2 proc. punktai.

Vidutiniškai mažesnis nedarbo lygis atitenka Klaipėdos (7,8 proc. punktu), Kauno (7,6 proc. punktu), Vilniaus (7,7 proc. punktu) apskritims. Šios apskritys yra laikomos ekonomiškai stipresnėmis lyginant su Telšių ar Panevėžio apskritimis, todėl net ekonomikos nuosmukio laikotarpiu nedarbas šiuose regionuose didėja mažiau.

Tuo tarpu 2005-2009 m. laikotarpiu vidutiškai mažiausias nedarbo lygis tenka Marijampolės (4,1 proc. punktu), Alytaus (4,96 proc. punktu) apskritims. Šias apskritis galima pavadinti ekonomiškai stabiliausiomis gyventojų užimtumo požiūriu, nes net ekonomikos nuosmukio metu, 2009 m. Alytaus apskrityje nedarbo lygis tesiekia 4,1 proc. punktu, Marijampolės apskrityje – 9,9 proc. punktu.

Analizuojant Lietuvos apskričių regioninius skirtumus ir juos nulemiančius veiksnius, tikslinga yra nustatyti nedarbo lygio ir tiesioginių užsienio investicijų tarpusavio priklausomybę, 2.3.4.1 lentelėje pateikiami šių analizuojamų rodiklių koreliacinės – regresinės analizės visose Lietuvos apskrityse rezultatai, parodantys, kad TUI gali įtakoti nedarbo lygio šalyje mažėjimą, ir atvirkščiai. Žemiau lentelėje pateikti apskaičiuoti koreliaciniai koeficientai (r), kurie parodo TUI poveikį nedarbo lygiui. Kad įvertinti koreliacijos koeficientų reikšmingumą buvo apskaičiuotos kritinės reikšmės (t_c) ir palygintos pagal Stjudento kriterijų.

2.3.4.1 lentelė

Ryšys tarp nedarbo lygio ir TUI

Apskritis	Koeficientai		Ryšys	Reikšmingumas (kai P=0,8)
	r	t _r		
Alytaus	-0,9349	0,0336	Atvirkštinis	Nereikšmingas
Kauno	0,0205	71,9	Tiesioginis	Reikšmingas
Klaipėdos	0,7381	12,8678	Tiesioginis	Reikšmingas
Marijampolės	0,9314	28,4900	Tiesioginis	Reikšmingas
Panevėžio	0,2095	234,4794	Tiesioginis	Reikšmingas
Šiaulių	0,1241	7905,3461	Tiesioginis	Reikšmingas
Tauragės	0,5411	14,4481	Tiesioginis	Reikšmingas
Telšių	-0,6714	0,0798	Atvirkštinis	Nereikšmingas
Utenos	0,5812	13,4563	Tiesioginis	Reikšmingas
Vilniaus	0,3943	24,8942	Tiesioginis	Reikšmingas

Šaltinis: apskaičiuota darbo autorės, remiantis LR Finansų ministerijos duomenimis [110]

Apskaičiuoti ir įvertinti pagal Stjudento kriterijų koreliacijos koeficientai (r) parodė, kad nedarbo lygio ir TUI reikšminga tiesioginė priklausomybė 2005-2009 m. laikotarpiu buvo Kauno, Klaipėdos, Marijampolės, Panevėžio, Šiaulių, Tauragės, Utenos ir Vilniaus apskrityse. Stiprus atvirkštinis, tačiau nereikšmingas, nedarbo lygio ir tiesioginių užsienio investicijų ryšys gautas Alytaus ir Telšių apskrityse.

Iš 2.3.4.1 lentelės duomenų matyti, kad stipriausias atvirkštinis ryšys nagrinėjamu laikotarpiu buvo Alytaus (koreliacijos koeficientas - 0,9349). Iš anksčiau atliktų skaičiavimų (žr. 2.3.4.2 paveikslą), pastebėta, jog 2005-2009 m. Alytaus regione fiksuojamas vidutiniškai mažiausias nedarbo lygis (4,96 proc. punktų). Nuo šios apskrities mažai atsiliko ir Telšių apskritis – 0,6714.

Remiantis atlikta koreliacine analize, galima teigti, kad beveik vien nuo tiesioginių užsienio investicijų didėjimo 2005 – 2009 m. laikotarpiu, nedarbo lygis Alytaus ir Telšių apskrityse mažėjo, todėl šiose apskrityse gautas atvirkštinis ryšys. Svarbus faktas, jog tiesioginės užsienio investicijos teigiamai veikia šalies nedarbo lygio mažėjimą, ir atvirkščiai, 2009 metais, sumažėjus tiesioginių užsienio investicijų srautams visose Lietuvos apskrityse, visose apskrityse nedarbo lygis padidėjo.

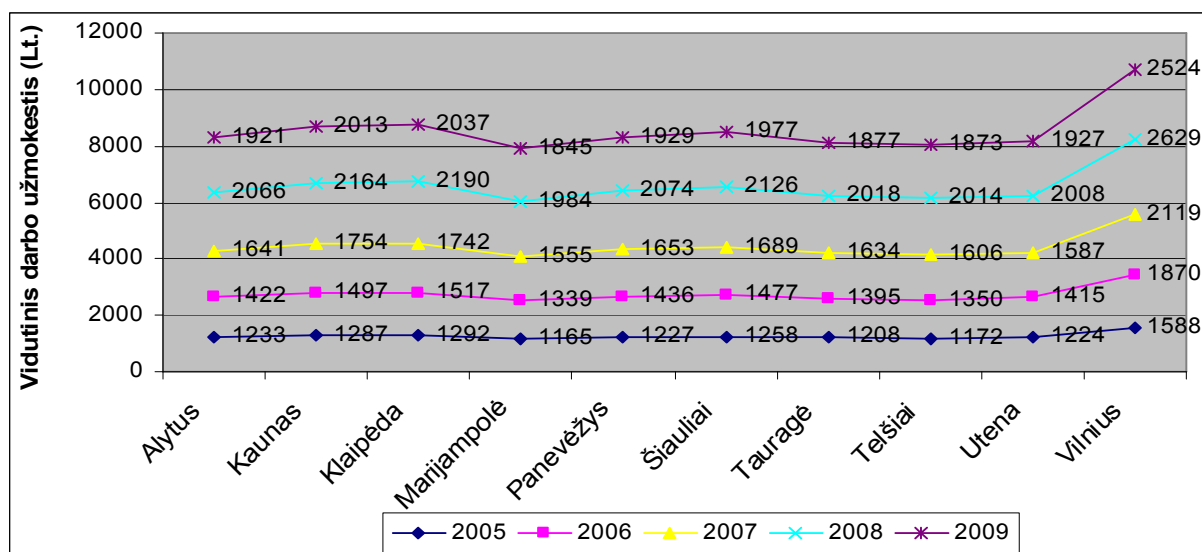
Apibendrinant galima teigti, kad 2005-2009 m. laikotarpiu tarp nedarbo lygio ir TUI egzistuoja reikšminga tiesioginė priklausomybė Kauno, Klaipėdos, Marijampolės, Panevėžio, Šiaulių, Tauragės, Utenos ir Vilniaus apskrityse, tuo tarpu stiprus atvirkštinis, tačiau nereikšmingas, tarp nedarbo lygio ir tiesioginių užsienio investicijų ryšys gautas Alytaus ir Telšių

apskirtyse. Nustatytas reikšmingas ryšys tarp tiesioginių užsienio investicijų ir nedarbo lygio Lietuvos regionuose, todėl ypač šiandieninės ekonominės krizės metu itin svarbu gerinti šalies investicinę aplinką, patrauklumą, nes ilgalaikėje perspektyvoje tai efektyviausia priemonė sukurti naujas darbo vietas, skatinti Lietuvos apskričių ekonomikos atsigavimą.

2.3.5. Ryšio tarp vidutinio darbo užmokesčio ir tiesioginių užsienio investicijų nustatymas

Tarp visų Europos Sąjungos šalių Lietuvoje vidutinis atlyginimas, vertinant eksportą į orientuotas ūkio šakas, kurios yra patrauklios užsienio investuotojams, yra vienas mažiausių. Vidutinis atlyginimas Lietuvos gamybos sektoriuje yra kur kas mažesnis nei išsivysčiusiose ES šalyse. Toks pranašumas, palyginti su kitomis ES šalimis, sudaro prielaidų pritraukti daugiau užsienio investicijų, tačiau sparčiai kylant atlyginimams šis pranašumas mažėja. Analizuojant veiksnių, lemiančių tiesiogines užsienio investicijas, reikšmingumą vidutinis atlyginimas užima svarbią vietą, kadangi jis yra veikiamas šalyje esančių demografinių pokyčių (emigracijos), infliacijos. Darbo apmokestinimas – nekonkurencingas darbo jėgos apmokestinimas Lietuvoje. Dauguma ES valstybių taiko maksimalias socialinio draudimo įmokų ribas, kurių Lietuvoje nėra.

Norint išsiaiškinti vidutinio darbo užmokesčio reikšmę tiesioginėms užsienio investicijoms, 2.3.5.1 paveiksle pateikiama vidutinio darbo užmokesčio dinamika Lietuvos apskrityse 2005 – 2009 metų laikotarpiu.

2.3.5.1 pav. Vidutinio darbo užmokesčio dinamika Lietuvos apskrityse

Šaltinis: sudarytas darbo autorės, remiantis LR Finansų ministerijos duomenimis [112]

Kaip matyti iš 2.3.5.1 paveiksle pateiktos vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio dinamikos, vidutinis darbo užmokestis 2005 – 2008 m. laikotarpiu nuolat didėjo, tai paaiškinama bendru šalies ekonomikos išsivystymo lygiu: šalis konkurencinga, tai lėmė gerai išvystyta infrastruktūra, palanki verslo aplinka, padedanti pritraukti didžiulius tiesioginių užsienio kapitalo srautus į Lietuvos apskritis, todėl tiesioginių užsienio investicijų srautai nuolat didėjo, taip pat tendencingai augo bendrojo vidaus produkto, eksporto apimtys, net infliacija ir emigracija – visos šios priežastys sąlygojo didėjančią šalyje vidutinį metinį darbo užmokestį. Tačiau 2008 m. pabaigoje prasidėjęs ekonomikos nuosmukis visose Lietuvos apskrityse - vienoje daugiau (žr. 2.3.5.1 lentelę), kitose – mažiau sumažino vidutinį mėnesinį darbo užmokestį. Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis per metus (2009 m., palyginti su 2008 m.), sumažėjo: šalies ūkyje – 8,7, valstybės sektoriuje – 10,4, privačiame sektoriuje – 8 procentais. Labiausiai jis sumažėjo statyboje (20,8 proc. punktų) bei viešojo valdymo ir gynybos; privalomojo socialinio draudimo veikloje (18,1 proc. punktų), iš jos privalomojo (valstybinio) socialinio draudimo veikloje – 26,6 proc. punktų, nekilnojamojo turto operacijų veikloje – 11,8 proc. punktų. Darbo užmokesčio mažėjimą 2009 m. lėmė nuo rugpjūčio 1 d. sumažintas valstybės politikų, teisėjų, valstybės pareigūnų ir valstybės tarnautojų pareiginėms algoms apskaičiuoti taikomas bazinis dydis (nuo 475 iki 450 litų) ir priedai už kvalifikacinę klasę, nuo rugsėjo 1 d. sumažinta bazinė mėnesinė alga (nuo 128 iki 122 litų), priedai ir priemokos biudžetinių įstaigų ir organizacijų darbuotojams, darbų masto mažėjimas ir kt. 2009 m. šalyje toliau mažėjo vidutinis darbuotojų skaičius (dalis darbuotojų buvo išėję nemokamų atostogų, dirbo trumpiau nei nustatyta teisės aktuose). Vidutinis darbuotojų skaičius, palyginti su 2008 m., šalies ūkyje sumažėjo per metus – 12,4 procento, vidutinis sąlyginis darbuotojų skaičius sumažėjo atitinkamai 4,6 ir 15 procentų.

Remiantis 2.3.5.1 paveikslo duomenimis, staigus vidutinio atlyginimo padidėjimas užfiksuotas 2007 ir 2008 metais (atitinkamai 1473,15 ir 1727,62 Lt.).

Siekiant išsamesnės vidutinio darbo užmokesčio kitimo Lietuvos apskrityse analizės, 2.3.5.1 lentelėje pateikiami apskaičiuoti absoliutaus padidėjimo, didėjimo ir padidėjimo tempai.

2.3.5.1 lentelė

Vidutinio darbo užmokesčio kitimas Lietuvos apskrityse 2005 – 2009 m.

Apskritys	Absoliutinis padidėjimas (sumažėjimas), mln. Lt	Didėjimo (mažėjimo) tempas, proc.	Padidėjimo (sumažėjimo) tempas, proc.	Vidutinis padidėjimo (sumažėjimo) tempas, proc.
Alytaus	688	155,8	55,8	11,2
Kauno	726	156,41	56,41	11,3
Klaipėdos	745	157,66	57,66	11,5
Marijampolės	680	158,4	58,4	11,7
Panevėžio	702	157,22	57,22	11,4
Šiaulių	719	157,15	57,15	11,4
Tauragės	669	155,38	55,38	11,1
Telšių	701	159,81	59,81	12,0
Utenos	703	157,44	57,44	11,49
Vilniaus	936	158,94	58,94	11,79
Lietuvoje	834	161,37	61,37	12,27

2.3.5.1 lentelė. Vidutinio darbo užmokesčio kitimas

Šaltinis: sudarytas darbo autorės, remiantis LR Finansų ministerijos duomenimis [112]

Iš aukščiau pateiktos lentelės duomenų matome, jog analizuojamu 2005 – 2009 metų laikotarpiu didžiausias absoliutus vidutinio darbo užmokesčio padidėjimas pastebėtas Vilniaus apskrityje (936 Lt.), taip pat didelis absoliutus vidutinio darbo užmokesčio padidėjimas pastebimas Klaipėdos (745 Lt.) bei Kauno (726 Lt.) apskrityse. Visi šie regionai yra ekonomiškai stipriausi Lietuvoje, todėl vidutinis darbo užmokestis aukščiausias, atitinkamai pastebimi ir didžiausi vidutinio darbo užmokesčio padidėjimai.

Tuo tarpu didžiausias didėjimo tempas pastebimas Telšių apskrityje (159,81 proc. punktu), kaip ir didžiausias padidėjimo tempas užfiksuotas šioje apskrityje (59,81 proc. punktu). Sutapimas, jog ir didžiausias TUI padidėjimas 2005 - 2009 metais pastebėtas būtent Telšių apskrityje, - visa tai tik dar vienas įrodymas, kad tarp tiesioginių užsienio investicijų ir vidutinio darbo užmokesčio yra tiesioginis ryšys. Ypatingai darbo užmokesčio padidėjimą 2005 - 2008 metais, daugiausia lėmė

išmokėtos metinės premijos ir kitos vienkartinės pinigines išmokos, valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, kurios valstybės tarnautojams darbo užmokesį skaičiavo ir mokėjo taikydamos indeksavimo koeficientą, išmokėta nesumokėto darbo užmokesčio dalis ir kt.

Siekiant išsamiau atskleisti vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio ir tiesioginių užsienio investicijų tarpusavio ryšius Lietuvos apskrityse 2005-2009 m. laikotarpiu, atliekama šių rodiklių koreliacinė – regresinė analizė, kuri pateikiama 2.3.5.2 lentelėje.

2.3.5.2 lentelė

Vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio ir TUI tarpusavio ryšiai

Apskritys	Koeficientai		Ryšys	Reikšmingumas (kai P=0,8)
	R	t _r		
Alytaus	0,7211	12,6967	Tiesioginis	Reikšmingas
Kauno	0,9262	26,9095	Tiesioginis	Reikšmingas
Klaipėdos	0,9062	22,4658	Tiesioginis	Reikšmingas
Marijampolės	0,0807	891363,2	Tiesioginis	Reikšmingas
Panevėžio	-0,73	0,0783	Atvirkštinis	Nereikšmingas
Šiaulių	0,9466	34,8868	Tiesioginis	Reikšmingas
Tauragės	0,9648	49,7530	Tiesioginis	Reikšmingas
Telšių	0,4095	22,9016	Tiesioginis	Reikšmingas
Utenos	0,9238	26,2427	Tiesioginis	Reikšmingas
Vilniaus	0,9883	137,03	Tiesioginis	Reikšmingas

Šaltinis: sudarytas darbo autorės, remiantis LR Finansų ministerijos duomenimis [112]

Atliktos koreliacinės analizės rezultatai rodo stiprų ryšį tarp vidutinio darbo užmokesčio ir tiesioginių užsienio investicijų. Ryšys tarp nagrinėjamų rodiklių yra tiesioginis visose Lietuvos apskrityse, išskyrus Panevėžio, kurioje pastebėtas atvirkštinis ir nereikšmingas vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio ir tiesioginių užsienio investicijų ryšys, nes 2005-2008 metais didėjant vidutiniam darbo užmokesčiui, mažėjo į šią apskritį pritrauktų tiesioginių užsienio investicijų. Tai tarsi įrodo pasirinktų analizei veiksnių tikslingumą ir tarpusavio ryšių pagrįstumą.

Kaip matome iš 2.3.5.2 lentelės duomenų, stipriausias ryšys tarp vidutinio darbo užmokesčio ir tiesioginių užsienio investicijų yra pastebimas Vilniaus apskrityje (koreliacijos koeficientas R= 0,9883), o taip pat labai stiprūs ryšiai pastebimi Tauragės (0,9648), Kauno (0,9262), Utenos (0,9238), Šiaulių (0,9466), Klaipėdos (0,9062) apskrityse. Vidutinis analizuojamų veiksnių tarpusavio ryšys pastebimas Alytaus (0,7211) apskrityje, tuo tarpu silpnas ryšys nustatytas Telšių

ir Marijampolės apskrityse. Itin išsami tiesioginių užsienio investicijų ir vidutinio darbo užmokesčio Lietuvos Respublikos mastu skaičiavimo metodika pateikta 2 priede.

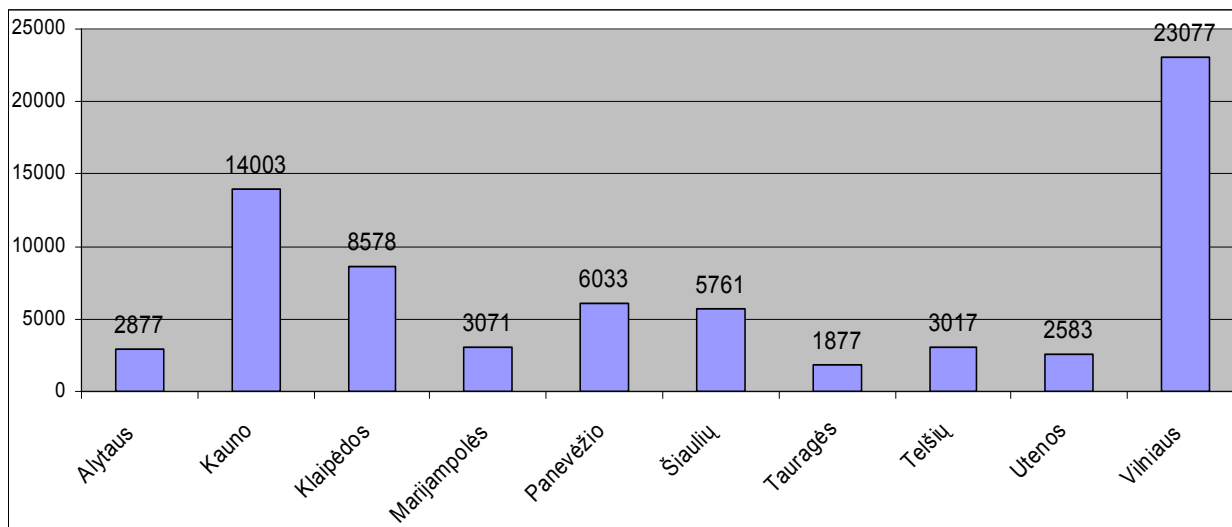
Atlikus vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio ir TUI tarpusavio ryšio analizę, rezultatai rodo, kad didėjant TUI 9 Lietuvos apskričių (išskyrus Panevėžio), didėja ir vidutinis atlyginimas. Tai paaiškinama bendru Lietuvos ekonomikos išsivystymo lygiu: didėjantis BVP, palanki verslo aplinka, gerai išvystyta infrastruktūra, nebrangi kvalifikuota darbo jėga, didėjantys tiesioginių užsienio investicijų srautai, - visi šie pranašumai atsveria trūkumus, susijusius su darbo jėgos kaina. Nustatyta, kad didėjantis vidutinis mėnesinis atlyginimas šalyje nedaro neigiamos įtakos pritraukiamoms tiesioginėms užsienio investicijoms. Pastebėta, jog ekonominis nuosmukis stipriai pakoregavo Lietuvos apskričių vidutinius mėnesinius darbo užmokesčius, - tai nulėmė ženkliai sumažėjęs vidutinis darbuotojų skaičius, per metus – 12,4 procento, vidutinis sąlyginis darbuotojų skaičius sumažėjo atitinkamai 4,6 ir 15 procentų, padidėjęs bedarbių skaičius, masiniai įmonių bankrotai.

2.3.6. Ryšio tarp įmonių skaičiaus ir tiesioginių užsienio investicijų nustatymas

Tiesioginių užsienio investicijų apimtys priklauso nuo daugelio veiksnių ir egzistuojanti materialinė bazė – viena iš svarbiausių veiksnių, nulemiančių tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymą Lietuvos apskrityse. Materialinė bazė yra reikšmingas faktorius, nes dažniausiai kur kas geriau investuoti į jau egzistuojančią ir veikiančią įmonę, negu kurti visiškai naują. Atsižvelgiant į senosios įmonės lygį ir esamą padėtį bei aktualius reikalavimus, galima optimaliai apskaičiuoti investuojamų pinigų kiekį ir gauti maksimalią naudą. Veikiančių įmonių skaičius ir jų dydis, - svarbus TUI skatinantis veiksnys ir kuo daugiau regionuose įmonių, tuo daugiau galimybių atsiranda investuoti į jas.

Pastebėta tokia įmonių skaičiaus kitimo Lietuvoje tendencija, kad kuo regiono ekonomika yra stipresnė, tuo įmonių skaičius yra didesnis ir atvirkščiai, kuo regionas ekonomiškai silpnesnis, tuo mažesnis yra įmonių skaičius. Įmonių pasiskirstymas Lietuvos apskrityse atskleidžia susidariusius regioninius skirtumus.

Norint pateikti išsamesnę veikiančių įmonių skaičiaus 2005 – 2009 metų laikotarpiu analizę Lietuvos apskrityse, 2.3.6.1 paveiksle pateikiama vidutinio įmonių skaičiaus dinamika.

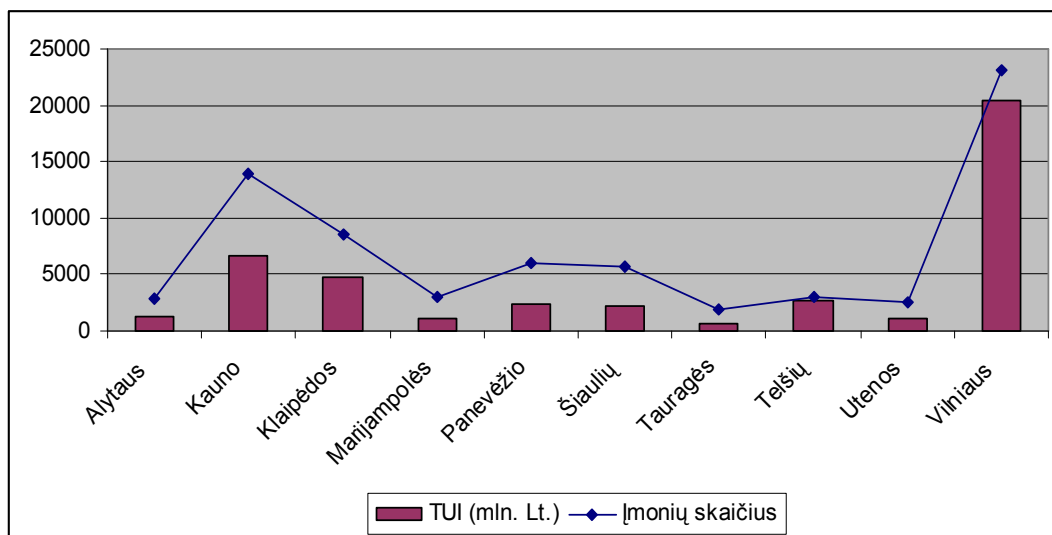

2.3.6.1 pav. Vidutinis įmonių skaičius Lietuvos apskrityse 2005 – 2009 m.

Šaltinis: sudarytas darbo autorės, remiantis Lietuvos statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenimis [96]

Kaip matome iš 2.3.6.1 paveikslo duomenų, Lietuvos apskrityse vidutinis įmonių skaičius 2005–2009 m. laikotarpiu pasiskirstęs netolygiai. Daugiausia veikiančių įmonių įregistruota Vilniaus apskrityje, tuo tarpu mažiausiai – Tauragės apskrityje, atitinkamai šiose apskrityse yra pasiskirsčiusios ir tiesioginės užsienio investicijos: Vilniaus apskrityje TUI srautai yra didžiausi, o Tauragės – mažiausi. Analizuojant tiek tiesioginių užsienio investicijų, tiek įmonių pasiskirtumą Lietuvos apskrityse, išryškėja Lietuvos regioniniai skirtumai tarp ekonomiškai stipresnių (Vilniaus, Klaipėdos, Kauno) ir silpnesnių apskričių (Tauragės, Alytaus, Utenos), todėl siekiant sumažinti Lietuvos regionų ekonominę - socialinę diferenciaciją, naudinga įvykdyti Apskričių panaikinimo reformą, nes tokiu būdu bus suteikiama galimybė ir ekonomiškai silpnesniems regionams pagerinti makroekonominius rodiklius.

Išsamiau 2005-2009 m. vidutinio įmonių skaičiaus ir TUI retroperspektyva dinaminio požiūriu Lietuvos apskrityse, siekiant atskleisti susidariusius regioninius skirtumus, pateikiama 2.3.6.2 paveiksle.

2.3.6.2 pav. Vidutinio įmonių skaičiaus ir tiesioginių užsienio investicijų dinamika Lietuvos apskrityse 2005 – 2009 m.

Šaltinis: sudarytas darbo autorės, remiantis Lietuvos statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenimis [96]

Iš aukščiau pateikto 2.3.6.2 paveikslo duomenų, pastebima, jog Utenos, Marijampolės, Telšių, Alytaus apskritims tenka palyginti nedidelis įmonių skaičius. Akivaizdu, kad Utenos, Marijampolės, Alytaus apskrityse ir tiesioginių užsienio investicijų apimtys, lyginant su Vilniaus, Klaipėdos, Kauno apskritimis, - nedidelės. Nors Telšių apskritis sulaukia didelių tiesioginių užsienio investicijų, bet vidutinis įmonių skaičius apskrityje sąlyginai mažas.

Pagrindinis tiesioginių užsienio investicijų srautas Telšių apskrityje yra nukreipti į Mažeikių naftos gamyklą. Pirmaujančiomis Lietuvos apskritimis, remiantis vidutiniu įmonių skaičiumi, yra Vilniaus (23007), Klaipėdos ir Kauno apskritys, kuriose vidutinis įmonių skaičius 2005-2009 m. laikotarpiu atitinkamai sudaro 8578 ir 14003. Vilniaus, Klaipėdos ir Kauno apskritys yra laikomos ekonomiškai stipriausiomis Lietuvos apskritimis, sulaukiančiomis didelio tiesioginių užsienio investicijų srauto. Didelę įtaką, pritraukiant TUI į šias apskritis turi įsikūrusios Klaipėdos ir Kauno laisvosios ekonominės zonos.

2005-2009 m. laikotarpio vidutinio įmonių skaičiaus ir TUI tarpusavio priklausomybės ryšys patikrintas remiantis Pirsono koreliacijos koeficientu, gauta rodiklio reikšmė – 0,88 reiškia, jog tarp vidutinio įmonių skaičiaus Lietuvos apskrityse ir TUI egzistuoja tiesioginis ir stiprus ryšys.

Apibendrinant galima teigti, jog tiek vidutinis įmonių skaičius, tiek tiesioginių užsienio

investicijų srautas, visose Lietuvoje 2005 – 2008 metų laikotarpiu didėjo, o 2009 metais, sumažėjo tiek TUI, tiek ir veikiančių įmonių skaičius, nes daugybė Lietuvos įmonių bankrutavo. Pastebėta tendencija, kad apskrityse, kuriose yra didelis įmonių skaičius, TUI srautai yra didžiausi (Vilniaus, Kauno, Klaipėdos), tuo tarpu silpnuose regionuose (Tauragės, Utenos, Marijampolės, Alytaus) vidutinis veikiančių įmonių skaičius yra sąlyginai mažas, tokios apskritys sulaukia ir mažesnio tiesioginių užsienio investicijų srauto. Analizuojant tiek vidutinio įmonių skaičiaus, tiek tiesioginių užsienio investicijų dinamiką Lietuvos apskrityse, pastebima ryški regionų diferenciacija, todėl, manau, Lietuvos apskričių stambinimas į didesnius regionus bus efektyvi priemonė mažinti susidariusius Lietuvos apskričių regioninius skirtumus. 2005-2009 m. laikotarpio vidutinio įmonių skaičiaus ir TUI tarpusavio priklausomybės ryšys patikrintas Pirsono koreliacijos koeficiento pagalba, gauta analizuojamo rodiklio reikšmė – 0,88 reiškia, jog tarp vidutinio įmonių skaičiaus Lietuvos apskrityse ir TUI egzistuoja tiesioginis ir stiprus ryšys.

2.3.7. Laisvųjų ekonominių zonų ir pramoninių parkų reikšmė, pritraukiant tiesiogines užsienio investicijas

Vienas iš svarbiausių tiesiogines užsienio investicijas skatinančių nulemiančių TUI pasiskirstymą Lietuvos apskrityse veiksnių yra Laisvųjų ekonominių zonų ir pramoninių parkų steigimas. Pasaulyje yra virš 5000 Laisvųjų ekonominių zonų, jos veikia 120 valstybių, laisvosiose ekonominėse zonose dirba virš 40 mln. žmonių, tokių zonų apyvarta skaičiuojama trilijonais dolerių. Šiandien Lietuvoje egzistuoja tik dvi laisvosios zonos: Kauno ir Klaipėdos, 10 pramoninių parkų.

Remiantis Pramoninių parkų LEZ strategijos duomenimis, šiandien Lietuvoje iš viso yra apie 4100 ha pramonės plėtrai suplanuotų teritorijų. Analizuojant veiksnių, lemiančių TUI į Lietuvą, regioninius skirtumus, tikslinga detaliau apžvelgti kiekvienos Lietuvos apskrities investicinę bazę, nes tai yra pagrindinis užsienio kapitalo įplaukų pritraukimo šaltinis šiose apskrityse.

2.3.7.1 lentelėje pateikiama pramoninių teritorijų pasiūla Lietuvos apskrityse.

2.3.7.1 lentelė

Pramoninių teritorijų pasiūla Lietuvos apskrityse

Apskritys	Bendras kuriamų PP plotas (ha)
Alytaus	Alytaus miesto Šiaurinio pramonės rajono PP – 60,67 ha
Kauno	Kauno LEZ – 534 ha; Kėdainių PP – 117,25 ha. Viso 651,25 ha
Klaipėdos	Klaipėdos LEZ –305 ha (iš jų laisvi 17 ha),
Marijampolės	Marijampolės PP – 81 ha
Panevėžio	Pažalvaičių PP 47,5 ha; Panevėžio rajono Ramygalos PP – 7,4 ha. Viso - 54,9 ha
Šiaulių	Šiaulių (Zoknių) PP – 219,33 ha; Naujosios Akmenės PP – 34,4 ha; Radviliškio PP – 15,5 ha. Viso 269,23 ha
Tauragės	Pagėgių PP – 30 ha
Telšių	-
Utenos	-
Vilniaus	-

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Pramoninių parkų ir LEZ strategija [116]

Remiantis 2.3.7.1 lentelės duomenimis, didžiausia pramonės ir logistikos plėtrai tinkamų teritorijų pasiūla yra Kauno apskrityje (1380 ha). Ji pasiskirsčiusi po beveik visas Kauno apskrities savivaldybes. Klaipėdos, Šiaulių, Panevėžio ir Alytaus apskrityse pasiūla sudaro 230–500 ha. Mažiausia pasiūla yra Utenos apskrityje (64 ha), pagrindinė priežastis nulėmusi šios apskrities mažesnę pramonės ir logistikos plėtrai tinkamų teritorijų pasiūlą yra, tai, kad dauguma apskrities savivaldybių orientuojasi į turizmo plėtrą. Taip pat palyginti nedidelė sklypų pasiūla yra Marijampolės, Telšių ir Tauragės savivaldybėse (apie 100 ha).

Klaipėdos laisvoji ekonominė zona (305 ha.), - pirmoji Lietuvoje sėkmingai pradėjusi ir efektyviai plečianti veiklą laisvoji ekonominė zona, kurios tikslas – nuolat didinti Klaipėdos uostamiesčio, turinčio išplėtotą infrastruktūrą, kvalifikuotus darbo išteklius, patrauklumą, visomis priemonėmis skatinti užsienio investicijų srautus, naujų darbo vietų steigimą, mokslo pažangą ir socialinę ekonominę plėtrą. Per pastaruosius penkerius metus į Klaipėdos LEZ investuota vos 50 mln. Lt, tuo tarpu pritraukta virš 600 mln. Lt investicijų, - tai sėkmingos LEZ veiklos įrodymas, kai investicijų grąža 12 kartų viršija įdėtą nuosavą kapitalą. Tuo tarpu Kauno laisvojoje ekonominiame zonoje pritraukta 123 mln. Lt. [100].

Remiantis Pramoninių parkų ir LEZ strategija, Kauno LEZ teritorijoje pirmenybė pirmiausia yra skiriama aukštųjų ir vidutiniškai aukštų technologijų pramonei ir jos veiklų plėtrai į LEZ,

pritraukiant tiesiogines užsienio investicijas. Taip pat buvo minėta, kad Kauno LEZ teritorijoje sudaromos sąlygos ne tik naujų įmonių kūrimuisi, bet ir įmonių klasterių formavimuisi bei bendradarbiavimui. Šiuo metu Kauno LEZ veikia daugiausia Lietuvos įmonės, besispecializuojančios logistikos, gamybos, sandėliavimo, prekybos srityse, 2.3.7.2 lentelėje pateikiami pagrindiniai Kauno laisvosios ekonominės zonos investuotojai [116].

2.3.7.2 lentelė

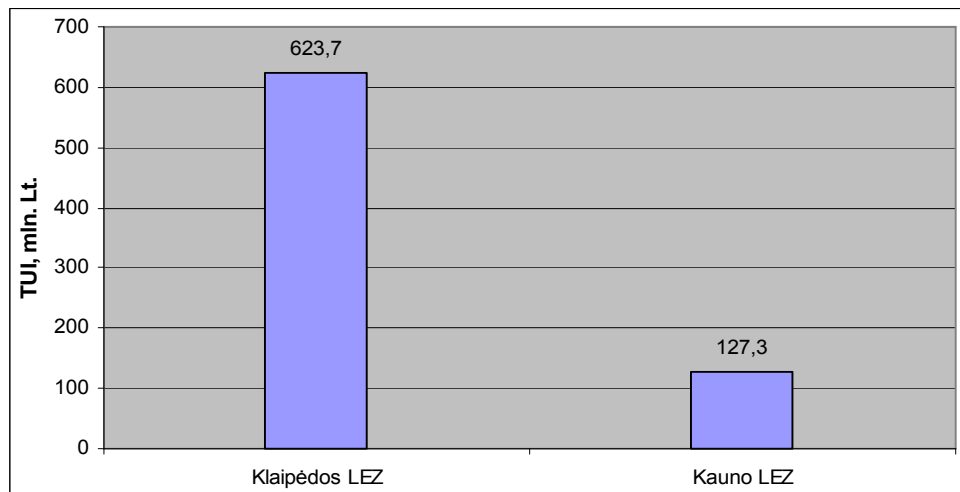
Kauno laisvosios ekonominės zonos investuotojai

Įmonės pavadinimas (valstybė)	TUI, mln. Lt. iki 2009 m.	Papildomų darbo vietų skaičius
UAB „LEZ Kausta logistika“ (Suomija): UAB „Combifragt Lietuva“ (Suomija) UAB „Alma Littera“ (Lietuva) UAB „Dubingiai“ (Lietuva)	34,5	121
UAB „Elinta“ Lietuva	2,89	70
UAB „Lavisos LEZ terminalas“ (Lietuva)	5,5	40
UAB „Aurantijus“ (Lietuva)	1,68	40
UAB „FEZ IG“ (Australija)	0,5	65
UAB „FEZ Terminal“ (Lietuva)	-	49
UAB „Axis Industries“ (Lietuva)	-	100
UAB „Ryterna“ (Lietuva)	-	35

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Pramoninių parkų ir LEZ strategija [116], Kauno LEZ informacija [98]

Remiantis 2.3.7.2 lentelės duomenimis, galima teigti, jog Kauno LEZ gali specializuotis tiek aukštų ar žemų technologijų pramonės, tiek žinioms intensyvių ar mažiau intensyvių paslaugų veiklose. Daugiausia investavusios įmonės UAB „LEZ Kausta logistika“ ir „Combifragt Lietuva“ (Suomija), mažiausia investavo UAB „FEZ IG“ (Australija).

Nuo Kauno ir Klaipėdos laisvųjų ekonominių zonų susikūrimo pradžios, pastebėta, kad Kauno ir Klaipėdos laisvųjų ekonominių zonų pritrauktų tiesioginių užsienio investicijų srantai skiriasi, 2.3.7.1 paveiksle pavaizduoti jų TUI pritaikymo skirtumai.

2.3.7.1 pav. Klaipėdos ir Kauno laisvųjų ekonominių zonų pritrauktos tiesioginės užsienio investicijos 2005-2009 m. laikotarpiu

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Klaipėdos ir Kauno laisvųjų ekonominių zonų duomenimis [92;93;94]

Iš pateikto 2.3.7.1 paveikslo matyti, kad Klaipėdos laisvoji ekonominė zona pritraukia daugiau nei 5 kartus daugiau tiesioginių užsienio investicijų nei Kauno LEZ. Tai lemia sėkmingiau plėtojama Klaipėdos laisvojoje ekonominėje zonoje veikla.

Pagrindinė priežastis stabdanti užsienio investicijas į Kauno laisvąją ekonominę zoną – žemės išpirkimo problema, kuri trukdo potencialiems užsienio investuotojams pradėti veiklą, tuo tarpu Klaipėdos LEZ įsikūrusių įmonių veikla vyksta itin sparčiai, joje nori investuoti ne tik užsienio investuotojai, bet ir vietiniai investuotojai turi ambicijų į šią pelningai veikiančią LEZ. Norint išsamiau išanalizuoti Klaipėdos laisvosios ekonominės zonos susidarymo ypatumus, 2.3.7.3 lentelėje pateikiami detalūs duomenys apie Klaipėdos LEZ investuotojus.

2.3.7.3 lentelė

Klaipėdos LEZ investuotojai

Įmonės pavadinimas (šalis)	TUI, mln. Lt.	Sukurta darbo vietų
UAB „Yazaki Wiring Technologies“, (Japonija)	120	1800
UAB „Espersen“ (Danija)	20	255
UAB „BNTP“ (Airija)	23	120
UAB „RETAL BAltic“ (buv. „Nemuno Banga, Klaipėda“) (Austrija)	20	24
UAB „Klaipėdos skuba“	8	54
UAB „Orion Global pet“ (Tailandas)	350	120

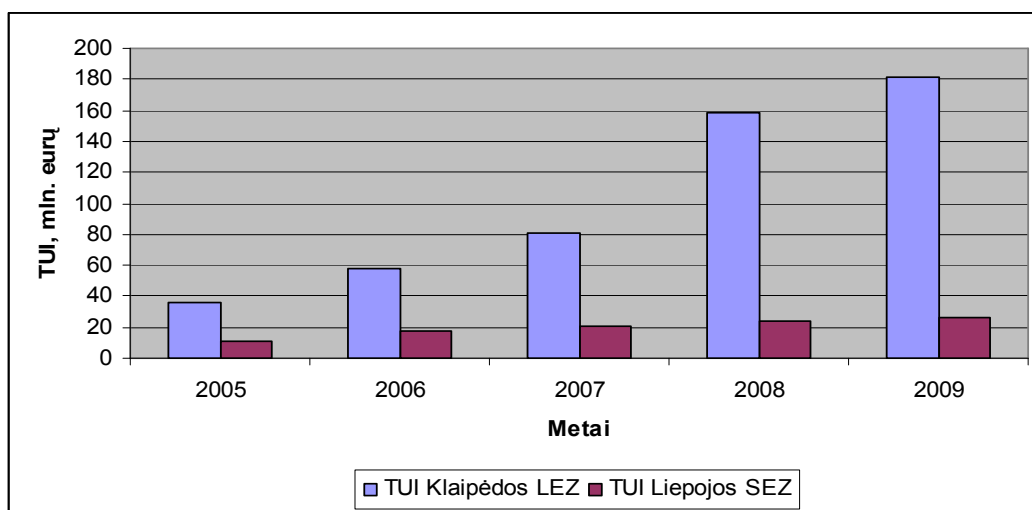
Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Pramoninių parkų ir LEZ strategija, Klaipėdos LEZ duomenimis [99;116]

Remiantis 2.3.7.3 lentelės duomenimis, didžiausia tiesioginių užsienio investicijų į Klaipėdos LEZ pritraukta iš Tailando (UAB „Orion Global pet“) – net 350 mln. Lt., sukurta 120 naujų darbo vietų, dideles investicijas skyrė Japonijos UAB „Yazaki Wiring Technologies“ – 120 mln. Lt, sukūrusi Klaipėdoje net 1800 naujų darbo vietų, - visa tai realūs faktai, jog tiesioginės užsienio investicijos yra efektyvi ekonomikos skatinimo priemonė ir kriziniu laikotarpiu viena iš likusių alternatyvų, kuria naudinga įgyvendinti ir plėsti. Daugiausiai sėkmingai veiklą vykdančiai Klaipėdos LEZ, padeda toliaregė Klaipėdos valdžia, suvokianti tiesioginių užsienio investicijų teikiamą naudą visam Klaipėdos regionui. Galima teigti, kad tokia pelninga Klaipėdos laisvosios ekonominės zonos veiklia, didina ir bendrą TUI srautą visoje Klaipėdos apskrityje. Iki šiol Klaipėdos LEZ veikla buvo orientuota į užsienio investicijų pritraukimą, tačiau pastaruoju metu vis aktyviau šia zona domisi Lietuvos bendrovės, tai lemia sėkminga zonos veikla, reali klientų nauda, gaunama veikiant LEZ sąlygomis. Dabar jau nebekyla abejonių nei dėl zonos veiklos perspektyvų, nei dėl naudos joje veikiančioms bendrovėms. Klaipėdos LEZ įmonės naudojami pelno, kelių, nekilnojamojo turto ir kitų mokesčių lengvatomis [99].

Vertinant Klaipėdos ir Kauno LEZ strategines padėtis, galima teigti, kad Kauno LEZ yra patogiausias Baltijos šalių logistikai ir pramonės įmonėms, o Klaipėdos LEZ akcentas šalia esantis Klaipėdos uostas bei veikla susijusi su uosto veikla [100; 101].

Svarbu paminėti, kad Klaipėdos ir Kauno laisvosios ekonominės zonos nėra vienintelės tokios Baltijos šalyse, todėl tenka Klaipėdos LEZ lyginti su Latvijos Liepojos specialiąja ekonomine zona (toliau - SEZ), kuri yra artimiausia Lietuvos kaimynė ir didžiausia Klaipėdos uostamiesčio konkurentė. Svarbu paminėti, kad Klaipėdos ir Liepojos regionai nuo seno kovoja dėl užsienio investuotojų lėšų, taip pat konkuruoja gaunant ES paramą, kuri yra būtina uostamiesčiams krantinių gilinimo, tvarkymo darbams finansuoti. Šiuo metu Liepojos SEZ veikia 27 įmonės, potencialūs Liepojos SEZ užsienio investuotojai iš Vokietijos, Lenkijos, JAV, Bulgarijos, Anglijos, Kanados, Lietuvos ir Baltarusijos.

Klaipėdos ir Liepojos ekonominių zonų lyginamoji analizė pagal tiesioginių užsienio investicijų pritraukimo šaltus 2005 – 2009 metais pavaizduota 2.3.7.2 paveiksle.

2.3.7.2 pav. Klaipėdos ir Liepojos laisvųjų ekonominių zonų tiesioginių užsienio investicijų dinamika 2005 – 2009 metų laikotarpiu

Šaltinis: sudarytas darbo autorės, remiantis Klaipėdos ir Liepojos ekonominių zonų duomenimis [100; 106; 116]

Remiantis 2.3.7.2 paveikslo duomenimis, akivaizdžiai pastebimas Klaipėdos laisvosios ekonominės pranašumas pritraukiant tiesiogines užsienio investicijas lyginant su Liepojos SEZ.

2005 metais Liepojos specialioji ekonominė zona sulaukė tik 10,5 mln. eurų, tuo pat metu Klaipėdos laisvoji zona gavo 3,7 karto daugiau TUI t.y. 38,5 mln. eurų. Analizuojamu 2005-2009 m. laikotarpiu tiek Klaipėdos, tiek Liepojos ekonominėse zonose TUI šaltai didėjo, žinoma, Klaipėdos LEZ tiesioginės užsienio investicijos augo spartesniais tempais. 2009 metais tiesioginių užsienio investicijų skirtumai Klaipėdos ir Liepojos ekonominėse zonose tapo dar didesnis, Klaipėdos LEZ pritraukė 624,7 mln. Lt. (t.y. 181,1 mln. eurų), tuo tarpu Liepojos ekonominė zona 2009 metais pritraukė 26 mln. Lt., t.y. 2,7 proc. daugiau nei 2008 m. tiesioginių užsienio investicijų, tačiau net 7 kartus mažiau nei Klaipėdos LEZ. Didelę įtaką tokiems TUI skirtumams tarp analizuojamų Klaipėdos ir Liepojos laisvųjų ekonominių zonų, turi faktas, kad, nors tiek Lietuva, tiek Latvija yra Europos Sąjungos valstybė, tačiau, kaip rodo Pasaulio banko šalių investicinės aplinkos reitingai, Lietuva tarp Naujųjų Europos Sąjungos valstybių investuotojams Klaipėdos laisvoji ekonominė zona yra patrauklesnė verslo realizavimui nei Latvijos Liepojos SEZ [119].

Apibendrinant galima teigti, jog tiesioginių užsienio investicijų kitimas Klaipėdos apskrityje, sąlygoja didesnę tiesioginių užsienio investicijų srautą į Klaipėdos laisvąją ekonominę zoną. Klaipėdos ir Kauno laisvosios ekonominės zonos - sėkmingai egzistuojančios ir perspektyviai vykdančios veiklą laisvosios ekonominės zonos, dominančios ne tik užsienio, bet ir vietinius

investuotojus. Klaipėdos LEZ galima pavadinti Lietuvos ekonomikos varikliu, nes joje nuolat sukuriama papildomų darbo vietų, mokslo žinių, kuriamas gamybos ir paslaugų potencialas. Lyginant Klaipėdos LEZ su Liepojos SEZ, pastebimi Klaipėdos LEZ veiklos produktyvumo pranašumai pritraukiant užsienio investicijas, prognozuojama, kad Klaipėdos LEZ taps patraukliausia vidurio Europos laisvąja ekonomine zona, nes zona atitinka šalies ūkio poreikius, ji pritraukia naujo kapitalo, čia kuriamos naujos darbo vietos, diegiamos naujos technologijos ir visa tai prisideda prie Lietuvos ekonomikos augimo. Tokiu būdu neabejotinai stiprėja šalies konkurencinės pozicijos prieš kaimynines valstybes (Latviją, Estiją) viliojant užsienio investicijas, tuo pačiu didėja Klaipėdos uosto patrauklumas.

3. NAUJŪJŲ LIETUVOS REGIONŲ MODELIAVIMAS PAGAL TIESIOGINES UŽSIENIO INVESTICIJAS

Lietuva šiuo metu išgyvena rimtų ekonominių iššūkių etapą. 2008 m. rudenį kilusi pasaulinė finansų krizė nutraukė pigių kreditinių išteklių srautą į Lietuvą. Keletą metų iš eilės skolintais iš komercinių bankų pinigais finansuota sparti ekonominė plėtra baigėsi giliu ekonominiu nuosmukiu. Tiesioginės užsienio investicijos lieka viena iš likusių alternatyvų finansuoti Lietuvos regionų ekonomikos atsigavimą. Šiuo metu šalies politikai plačiai diskutuoja apie būsimą Lietuvos regioninę politiką. Regionų kūrimą šalies viduje skatina ir globaliniai ekonominiai ir politiniai pokyčiai - globalinių ekonominių blokų kūrimasis bei visoje Europoje stiprėjančios centrinės valdžios decentralizacijos tendencijos. Žiūrint iš ekonominių pozicijų, regiono sėkmingos ekonominės plėtros pagrindas yra jo sugebėjimas prisitaikyti prie vietinių ir regioninių rinkų integravimosi į pasaulinę (pirmiausia europinę) rinką, naujos infrastruktūros (pvz., informacinių ir komunikacinių technologijų atsiradimo) bei naujai atsirandančių institucinių struktūrų tarpvalstybiniame, valstybiniame, regioniniame ir vietiniame lygmenyse.

Remiantis daugelio mokslininkų ir ekonomikos ekspertų teigimu, svarbiausi kriterijai, pagal kuriuos yra skirstomos Lietuvos apskritys į regionus yra *ekonominiai, etniniai, kultūriniai bei istoriniai*.

Šiandien yra plačiai diskutuojama apie tris galimas Lietuvos regionines struktūras:

1. *Trys regionai ir atskirai – sostinė Vilnius*. Šis modelis vienas iš realiausių, nes pagal Europos Sąjungos direktyvas regionai, turintys ne mažiau 800 000 gyventojų, gali rengti projektus tiesioginiams ES fondams. LR Vyriausybės valdančių partijų atstovai svarstė, kad Lietuvoje galėtų būti keturi regionai: Aukštaitija ir Dzūkija taptų vienu regionu, Kaunas ir Suvalkija - kitu, o Šiauliai, Žemaitija, Klaipėda ir Tauragė - trečiu. Svarstyta, kad dar vienas regionas galėtų būti Vilnius [47].
2. *Keturi regionai, suskirstyti etniniu principu*. Naujus regionus išskirti tokiais pavadinimais: Aukštaitija, Dzūkija (Dainava), Suvalkija (Sūduva) ir Žemaitija. Žemaitijos regione gali būti išskirta ypatinga buvusio Klaipėdos krašto teritorija - Mažoji Lietuva kaip subregionas (Nausėda, Tamošiūnas, 2009).
3. *Penki regionai pagal šalies didmiesčius* (Vilnių, Kauną, Klaipėdą, Šiaulius ir Panevėžį). Šis modelis gali būti racionaliausias ekonominiu ir socialiniu aspektais. Tačiau, pasirinkus šį variantą, *tikslas gauti didesnę ES fondų paramą nebus pasiektas, nes*

regionuose nebus reikiamo gyventojų skaičiaus. Tokiu būdu, pertvarkant apskritis, nebūtų decentralizuota ir paramos gavimo tvarka [75].

Leknickienės (2009) tvirtinimu, būtent tokiu principu buvo grindžiamas ir šalies Bendrasis planas, kuriame penkiems didiesiems miestams suteiktas metropolinių centrų statusas [117].

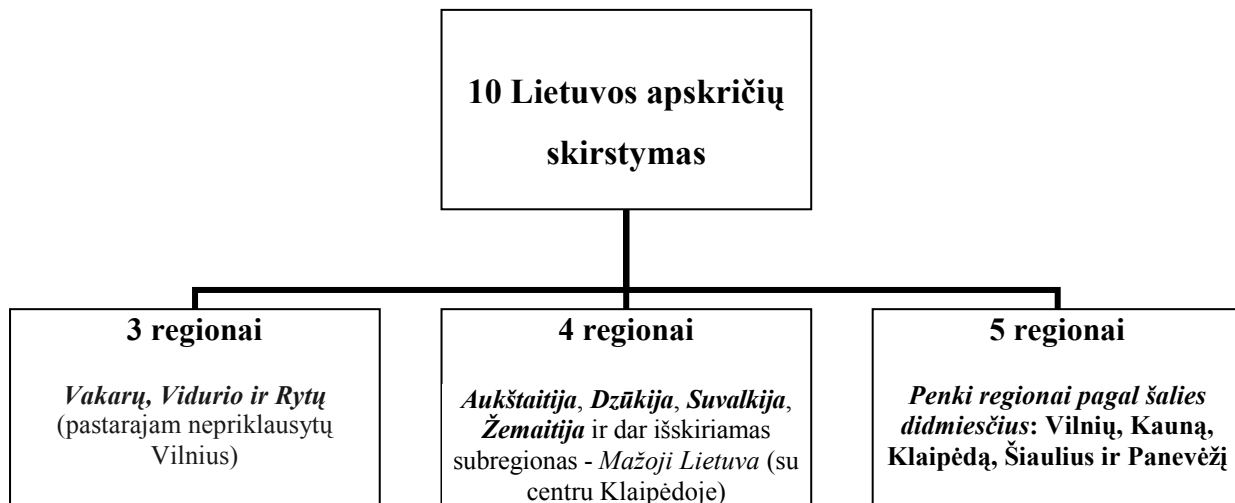
Pagal LR Regioninės plėtros įstatymo 8 straipsnį, naujas Lietuvos regionų projektas įsigalios nuo 2011 m. sausio 1 d. iki šios datos Vidaus reikalų ministerija turi parengti naują Lietuvos regionų projektą. Šiame magistro darbe, remiantis Vilniaus universiteto doc. dr. V. Čapliko Lietuvos regionų padalijimo žemėlapiu ir LR Vyriausybės valdančių partijų atstovų projektais, kad Lietuvoje galėtų būti išskirti trys, keturi ar penki regionai, todėl sekančiame skyriuje pateikiami Lietuvos apskričių stambinimo modeliai ir atskleistas ekonominis šių modelių reikšmingumas Lietuvos regionams [74].

3.1. Lietuvos apskričių stambinimo modeliai pagal tiesiogines užsienio investicijas

Atsižvelgiant į tai, kad yra planuojama kuo skubiau pertvarkyti šalies teritorinę administracinę suskirstymą, įvykdant esminę Lietuvos apskričių reformą, atitinkančią Europos Sąjungos regioninės politikos principus, yra teisinga, jog vykdant reformą turi būti sumažintas apskričių skaičius, sudarant 3, 4 ar 5 šalies makrostruktūrinius administracinius darinius – regionus. Remiantis ES šalių patirtimi, kriterijais, kiekybiniais ir kokybiniais jų regionų rodikliais Lietuvoje galėtų būti 3 - 4 apskritys - regionai, kurių potencialas jau yra susiformavęs, o tolesnė jų raida galėtų būti įvairiais metodais ir priemonėmis tik koreguojama.

Pagal Europos statistikos (Eurostat) klasifikaciją 4 administraciniai teritoriniai vienetai patektų į gausiausią (o kartu ir mažiausią) trečiojo rango regionų – NUTS-3 – grupę. Joje yra 15 šalių su 1031 regionu (NUTS - 1 grupėje yra tik 77 regionai). Labiau padidinus Lietuvos apskričių - regionų skaičių, jie taptų per smulkūs. Svarbiausia šios numatomos Lietuvos apskričių reformos priežastis yra ta, kad pagal vieną iš daugelio ES taisyklių, mūsų apskritys pasirodo per mažos, kad galėtų savarankiškai gauti Europos Sąjungos paramą. Jas reikia padidinti iki tam tikro dydžio, todėl TUI pasiskirstymo pagal planuojamus Lietuvos regionus tyrimas atliekamas modeliuojant iš 10 Lietuvos apskričių ir paliekant 3, 4 ar 5 regionus, pagrindžiant ekonominę šių regionų skirstymo naudą.

Regionų modeliavimas atliekamas siekiant pasirinkti perspektyviausią Lietuvos regionų suskirstymo modelį, skirstant Lietuvą pagal etninę, kultūrinę, gamtinę, kalbinę ir istorinę patirtį į 3, 4 ar 5 regionus (žr. 3.1.1 paveikslą).

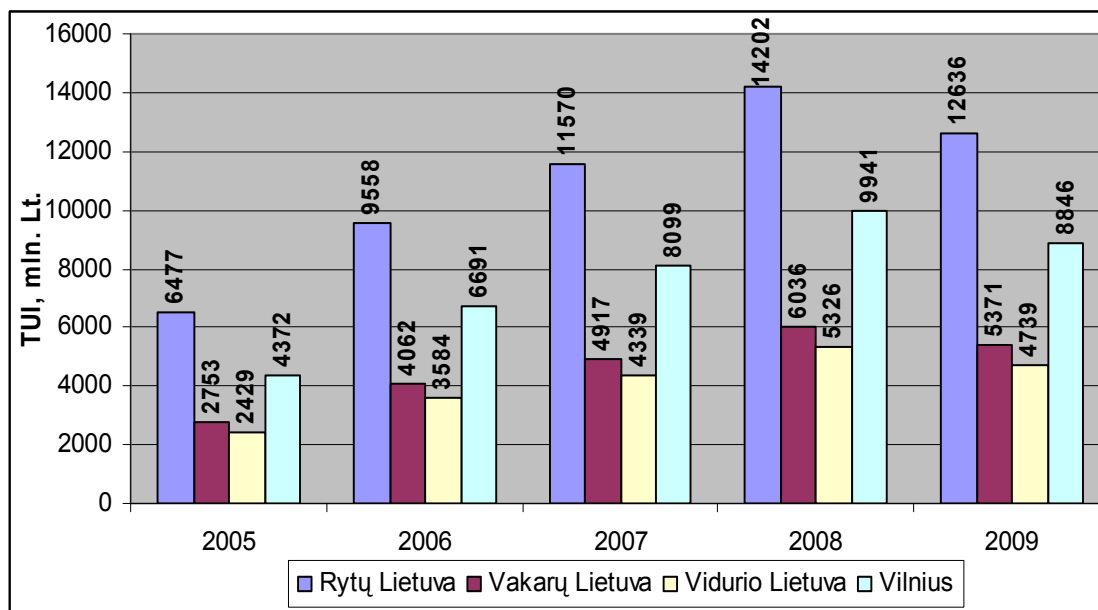
3.1.1 pav. Galimi Lietuvos regionų administracinio - teritorinio suskirstymo būdai

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Lietuvos statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenimis [68]

Realiausias galimas Lietuvos regionų suskirstymas būtų paliekant 3 regionus, atskirai išskiriant Vilniaus regioną, nes, pagal pagrindinį regionų suskirstymo kriterijų būtina, kad kiekviename regione būtų po 800 tūkst. gyventojų. Kiti du tyrime (paliekant 4 ir 5 regionus) analizuojami Lietuvos regionų skirstymai neišpildytų reikalaujamo gyventojų skaičiaus kriterijaus, todėl abejotina, jog jie bus įgyvendinti.

Pagal Lietuvos statistikos departamento pateikiamus duomenimis, 2010 m. pradžioje Lietuvoje buvo 3,329 mln. gyventojų, ekonomiškai įvertinus 3 galimų suskirstymų variantus, gaunasi, jog Lietuvos teritoriją tikslinga suskirstyti Lietuvą į tris regionus: Vakarų, Vidurio ir Rytų (pastarajam nepriklausytų Vilnius).

Siekiant išanalizuoti tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymo tendencijas, 3.1.2 paveiksle pateikiamas TUI modeliavimas išskiriant 3 Lietuvos regionus.

3.1.2 pav. Tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymas pagal 3 Lietuvos regionų modelį, mln. Lt.
Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Lietuvos statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenimis [121]

Iš aukščiau pateikto paveikslo matyti, jog 2005 - 2009 m. tiesioginės užsienio investicijos pasiskirsčiusios netolygiai: vidutiniškai didžiausia TUI dalis (39 proc. visų Lietuvos TUI) atitenka Rytų Lietuvos regionui, Vilniaus regionui - 28 proc., šiek tiek mažesnė TUI dalis atitenka Vakarų (18 proc.) ir Vidurio Lietuvos (15 proc.) regionams.

Didžiausia TUI dalis atitenka Rytų Lietuvos regionui dėl to, kad teritoriniu požiūriu tai stambiausias regionas, susidedantis iš Aukštaitijos ir Dzūkijos regionų. Vilniaus regionui tenkančių TUI dalis viršija 3 Lietuvos regionams tenkančių TUI vidurkį (25 proc.), nes Vilniaus regionas yra ekonomiškai stipriausias regionas, kuriame sukuriama didžiausia bendrojo vidaus produkto dalis, augančios eksporto apimtys, daugiausia veikiančių įmonių, todėl ir užsienio investuotojams tai patikimiausias regionas investuoti. Pastebima, jog mažesnės TUI dalys atitenka Vakarų (18 proc.) ir Vidurio Lietuvos (15 proc.) regionams, neviršija vidurkio (25 proc.). Šiek tiek mažesnę TUI kiekį analizuojamuose regionuose nulemia sąlyginai mažesnė regionų teritorijų apibrėžtis, svarbu paminėti, jog Vakarų Lietuvai 2005-2009 m. tenkanti TUI dalis viršija Vidurio Lietuvos TUI srautus, tai įtakoja palankesnę Vakarų Lietuvos investicinę aplinką, sėkmingai veiklą plečianti Klaipėdos laisvoji ekonominė zona, ekonomiškai stipri Vakarų Lietuvos ekonominė padėtis.

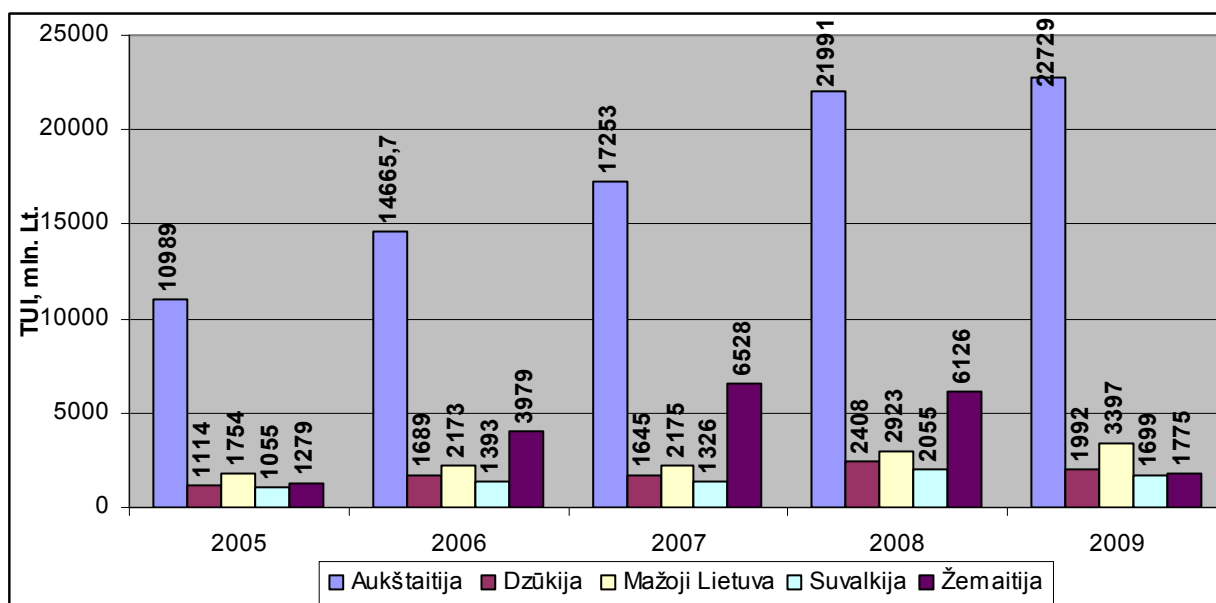
Analizuojant TUI pasiskirstymo netolygumus pagal 3 Lietuvos regionų modelį, nustatyti mažesni regioniniai skirtumai lyginant su dabartiniu Lietuvos apskričių TUI pasiskirstymu (žr. 3.1.1

ir 3.1.2 lentelės), atlikus ekonominį vertinimą, gauta, jog tiesioginės užsienio pasiskirsto tolygiau.

Remiantis LR vidaus reikalų ministerijos pateikta „Apskričių reformos koncepcijos (projekto)“ išvada, modelis, pagal kurį galėtų būti sustambintos Lietuvos apskritys, pateikiamas 3.1.3 paveiksle. Siekiant pavaizduoti pagal 4 Lietuvos regionų stambinimo modelį, vadovautasi doc. dr. Čapliko sudarytu žemėlapiu, kadangi daugumos ekspertų nuomonė tuo klausimu sutapo, yra siūlomi aukščiau pateikti regionų pavadinimai ir į juos įeinantys administraciniai regionai:

- **Aukštaitija** (Pakruojis, Pasvalys, Biržai, Radviliškis, Panevėžys, Kupiškis, Rokiškis, Anykščiai, Utena, Zarasai, Kėdainiai, Ukmergė, Molėtai, Švenčionys, Ignalina).
- **Žemaitija** (Kretinga, Skuodas, Mažeikiai, Akmenė, Joniškis, Klaipėda, Plungė, Telšiai, Šiauliai, Šilutė, Šilalė, Kelmė, Tauragė, Raseiniai).
- **Mažoji Lietuva** (su centru Klaipėdoje, į kurį įeity Klaipėdos, Šilutės rajonai ir Kuršių Nerija).
- **Suvalkija** (Jurbarkas, Šakiai, Kaunas, Jonava, Vilkaviškis, Marijampolė, Prienai).
- **Dzūkija** (Kaišiadorys, Širvintos, Vilnius, Alytus, Trakai, Šalčininkai, Lazdijai, Varėna) [67].

Remiantis naujuoju „Apskričių reformos projektu“ ir nuo 2011 m. sausio 1 d. pasikeisiančiu Lietuvos regionų teritoriniu - administraciniu suskirstymu, atliekant tyrimą, modeliuojami TUI pasiskirstymo skirtumai. Tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymas pagal 4 Lietuvos regionus 2005 – 2009 m. laikotarpiu pateikiamas 3.1.3 paveiksle.

3.1.3 pav. Tiesioginės užsienio investicijos pagal 4 Lietuvos regionų modelį, mln. Lt.
 Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Lietuvos statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenimis [67]

Remiantis 3.1.3 paveikslo duomenimis, matome, jog dabartines Lietuvos apskritis (nuo 2011 sausio 1 d.) pakeitus modeliuojamais regionais (Aukštaitija, Dzūkija, Mažoji Lietuva, Suvalkija ir Žemaitija) TUI dinamika 2005-2009 m. akivaizdžiai skirtusi, lyginant su dabartiniu Lietuvos apskričių TUI pasiskirstymu. Pagal 4 Lietuvos regionų modelį, pastebimi mažesni tiesioginių užsienio investicijų skirtumai, lyginant su Lietuvos apskrityse TUI pasiskirstymo netolygumais. 2005 - 2009 m. tik Dzūkijoje fiksuojamas pastovus tiesioginių užsienio investicijų didėjimas, likusiuose (Aukštaitijos, Mažosios Lietuvos, Suvalkijos ir Žemaitijos) regionuose TUI kinta netolygiai – tai didėja, tai mažėja.

Pagal 4 Lietuvos regionų modelį, pastebima, kad didžiausia TUI dalis analizuojamu 2005 - 2009 m. laikotarpiu atitektų Aukštaitijos regionui, vidutiniškai 13606,2 mln. Lt., tuo tarpu vidutiniškai mažiausia TUI dalis, beveik 17 kartų mažesnė, t.y. vos 807 mln. Lt. atitektų Suvalkijos regionui. Dzūkijos, Žemaitijos, Mažosios Lietuvos regionams tenka mažesnė tiesioginių užsienio investicijų dalis, lyginant su Aukštaitijos regionu. Dzūkijos regionui 2005 m. sudaro 2657 mln. Lt., o 2009 metais – 5808 mln. Lt., padidėjimas sudaro 118,5 proc. punktų. Pastovų TUI didėjimą šiame regione nulemia vien tai, jog į jo sudėtį įeina Lietuvos sostinė – Vilnius, pritraukianti daugiausia užsienio investuotojų kapitalo, čia yra fiksuojamas didžiausias įmonių skaičius, didelė sukuriama BVP dalis (38,75 proc. punktų viso Lietuvos BVP), daugiausia sukurta darbo vietų, didžiausias gyventojų tankis.

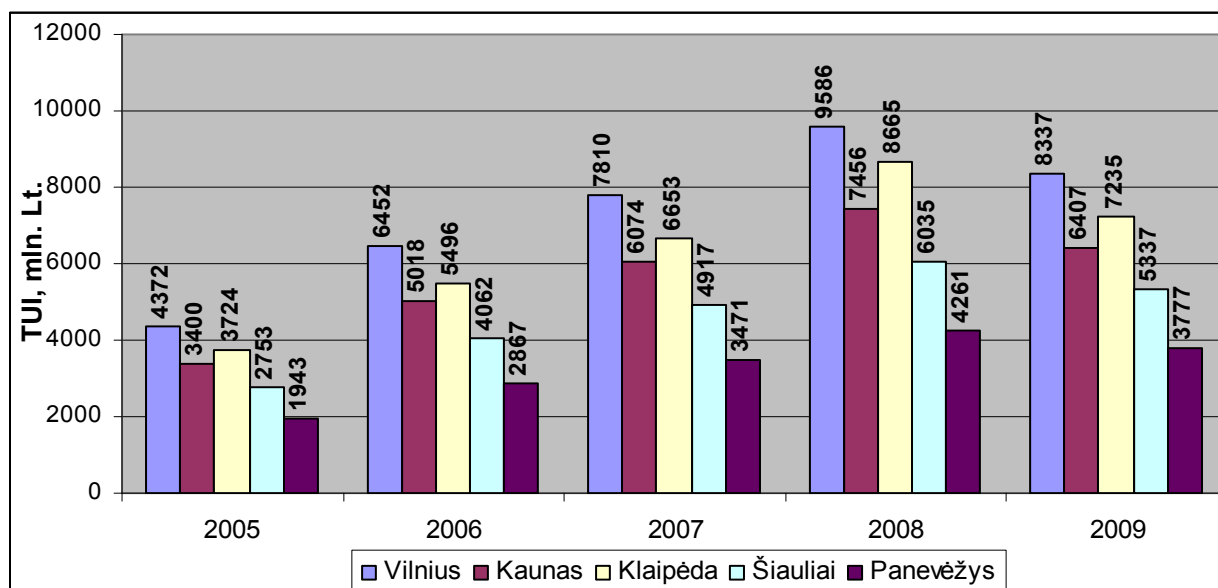
Žemaitijos regione 2005 m. TUI sudaro 1225,4 mln. Lt, o 2008 metais – net 6002,6 mln. Lt., padidėjimas sudaro net 389,85 proc. punktus. Pagrindinė priežastis, kodėl šiame regione pastebimi tokie staigūs TUI padidėjimai yra tai, jog į šio regiono sudėtį įeina Telšių apskritis, kuri iš kitų Lietuvos regionų išsiskiria tuo, kad turi „Mažeikių naftą“, kuri pagal įvairius statistikos rodiklius – tiesiogines užsienio investicijas, parduotos produkcijos apimtis, lietuviškos kilmės prekių eksportą - regioną iškelia tarp Lietuvos regionų lyderių. Tačiau pasaulinė ekonominė krizė sumažino šiam regionui tenkančių TUI srautus ir 2009 metais TUI sumažėjo iki 1643 mln. Lt., lyginant su 2008 metais, sumažėjimas sudaro 3,65 karto.

Mažosios Lietuvos regionui 2005 - 2009 m. laikotarpiu vidutiniškai tenka 2632,28 mln. Lt. ir pritraukiamų TUI, lenkia tik Suvalkijos regioną, kuriam analizuojamu laikotarpiu vidutiniškai tenka vos 807 mln. Lt. 2005 - 2008 metais TUI srautas Mažosios Lietuvos regione nuolat didėja: 2005 m. teko 1748,7 mln. Lt., o 2008 metais – 3941 mln. Lt., padidėjimas sudaro 125,37 proc. punktų. Svarbus veiksnys, skatinantis tiesiogines užsienio investicijas į šį regioną yra tai, jog Mažosios Lietuvos centras – Klaipėda, kurioje yra įkurta sėkmingiausia Lietuvoje Laisvoji ekonominė zona,

pritraukianti didžiulius užsienio investuotojų kapitalo srautus, nulemiančius viso regiono sėkmingą investicinę - ekonominę veiklą. Tačiau 2009 ekonominis nuosmukis tiek investicinei, tiek socialinei - ekonominei veiklai padarė neigiamų padarinių: padidėję emigrantų srautai, ryškiai padidėjęs bankrutuojančių įmonių skaičius, išaugę mokesčiai, - visa tai neigiamai paveikė ne tik Mažosios Lietuvos regiono, bet ir visų likusių regionų ekonominius - socialinius bei investicinius rodiklius.

Mažiausia TUI dalis 2005 – 2009 m. laikotarpiu tenka Suvalkijos regionui. Kaip matyti iš 3.1.3 paveikslo duomenų, Suvalkijos regionui tenka vos 584 mln. Lt, o 2008 metais – 1074 mln. Lt. - TUI srautas padidėjo 1,8 karto, tačiau 2009 m. pastebimas TUI sumažėjimas 14,5 proc. punktais. Pagrindinė priežastis, kodėl Suvalkijos regione yra sulaukiama mažiausiai tiesioginių užsienio investicijų yra tai, jog šiame regione būtina gerinti investicinę aplinką, skatinti užsienio investuotojų kapitalo atėjimą įvairiomis mokesčių lengvatomis. 2005 – 2009 m. Suvalkijos regionui tenka vos 807 mln. Lt. ir tai sudaro vos 3,18 proc. punktų visų Lietuvos TUI. Ne veltui yra tikimasi, kad panaikinus Lietuvos apskritis, t.y. sustambinus regionus, bus įgyvendinta galimybė sulaukti daugiau tiesioginės paramos iš struktūrinių Europos Sąjungos fondų, bus pagerinta Lietuvos regionų investicinė aplinka, o, svarbiausia, sukurta naujų darbo vietų.

Dar vienas modelis, pagal kurį galėtų būti sustambintos Lietuvos apskritys – paliekant penkis regionus pagal šalies didmiesčius (Vilnių, Kauną, Klaipėdą, Šiaulius ir Panevėžį). Šis modelis gali būti racionaliausias ekonominiu ir socialiniu aspektais. Tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymas pagal 5 regionų modelį pateikiamas 3.1.4 paveiksle.

3.1.4 pav. Tiesioginės užsienio investicijos pagal 5 Lietuvos regionų modelį, mln. Lt.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Lietuvos statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenimis [121]

Iš aukščiau pateikto paveikslo akivaizdu, kad 2005 - 2009 m. tiesioginės užsienio investicijos, lyginant su anksčiau analizuotais 3 ir 4 regionų modeliais, pasiskirsčiusios tolygiausiai. Tai įrodo 3.1.2 lentelėje pateikti Džini koncentracijos koeficiento reikšmės. Vidutiniškai didžiausia TUI dalis (26,85 proc. punktų visų Lietuvos TUI) atitenka Vilniaus regionui, Klaipėdos regionui vidutiniškai tenka 23 proc., šiek tiek mažesnė TUI dalis atitenka Kauno (20,83 proc. punktų). Mažesnė TUI dalis tenka Šiaulių (17 proc.) ir Panevėžio (11,97 proc. punktų) regionams. Didžiausią TUI dalį Vilniaus regionui nulemia šio regiono stipriausia ekonominė ir investicinė aplinka: sukuriama didžiausia BVP dalis, augančios eksporto apimtys, tankus veikiančių įmonių skaičius. Vilniaus, Klaipėdos, Kauno regionams tenkančios TUI dalys viršija 5 Lietuvos regionams tenkančių TUI vidurkį (20 proc. ribą), tuo tarpu Šiaulių ir Panevėžio regionuose TUI pasiskirstymas nesiekia 5 Lietuvos regionų modelio vidurkio. Palyginus nežymią regionų diferenciaciją pagal TUI pasiskirstymą (žr. 3.1.4 lentelę), nulemia planuojamuose regionuose išvystyta stipresnė ekonominė ir investicinė aplinka: į ekonomiškai stipresnius regionus (Vilnių, Kauną, Klaipėdą) ateina daugiau TUI, užsienio investuotojai labiau linkę investuoti į geriau išvystytą materialinę bazę ir infrastruktūrą.

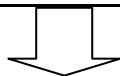
Siekiant išsamiau atlikti tiesioginių užsienio investicijų Lietuvos regionuose analizę, tikslinga įvertinti šio kiekybinio rodiklio netolygų pasiskirstymą pagal galimus 3, 4 ir 5 Lietuvos regionų modelius. Tikslinga yra palyginti tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymo netolygumus, esančius 10 Lietuvos apskričių (žr. 3.1.1 lentelėje) su modeliuojamais Lietuvos regionais (žr. 3.1.2 lentelėje).

TUI pasiskirstymas tiek dabartinėse Lietuvos apskrityse, tiek planuojamuose regionuose įvertinamas remiantis Džini ir Lorencio koeficientais, kurie išdėstyti žemiau pateikiamose lentelėse.

3.1.1 lentelė

Gini ir Lorencio koncentracijos koeficientai Lietuvos apskrityse

Gini ir Lorencio koncentracijos koeficientai	2005	2006	2007	2008	2009	Vidutinės reikšmės
K_{Gini}	0,4498	0,4604	0,511	0,4862	0,518	0,4851
K_{Lorencio}	0,3628	0,3734	0,424	0,3992	0,43	0,39788

3.1.2 lentelė

Gini ir Lorencio koncentracijos koeficientų reikšmės pagal galimus Lietuvos regionų modelius

3 regionų modelis		4 regionų modelis		5 regionų modelis	
Gini koncentracijos koeficientai	Lorencio koncentracijos koeficientai	Gini koncentracijos koeficientai	Lorencio koncentracijos koeficientai	Gini koncentracijos koeficientai	Lorencio koncentracijos koeficientai
0,095	0,007	0,3467	0,2587	0,344	0,256

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Lietuvos statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenimis [121]

Remiantis aukščiau pateiktų lentelių duomenimis, akivaizdžiai išryškėja 2005-2009 metais esamų Lietuvos apskričių ir planuojamų Lietuvos regionų TUI koncentracijos lygis atskiruose regionuose skirtumai. Lietuvos apskričių TUI pasiskirstymą Džini (Gini) koeficiento vidutinė reikšmė analizuojamu laikotarpiu sudaro 0,4851, tai reiškia, jog tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymas Lietuvos apskrityse yra labai netolygus.

Analizuojant modeliuojamų Lietuvos regionų TUI regioninį pasiskirstymą 2005-2009 m. laikotarpiu, pastebimi kur kas mažesni TUI netolygumai. Pagal 3 regionų modelį, Džini koeficiento (žr. 3.1.2 lentelę) vidutinė reikšmė, lyginant su kitais modeliais yra mažiausia – 0,0095, tai reiškia, jog atskiruose regionuose TUI pasiskirsčiusios tolygiai. Didžiausia TUI koncentracija atskiruose Lietuvos regionuose, nustatytas 4 Lietuvos regionų atveju, nes Džini koeficientas lygus 0,3467, vadinasi, atskiruose regionuose TUI koncentracijos lygis didesnis. TUI pasiskirstymo, pagal 5 regionų modelį, gauta nežymiai didesnė vidutinė reikšmė (0,344), lyginant su 4 Lietuvos regionų modeliu.

Apskaičiavus Lorencio koncentracijos koeficientą gauti rezultatai rodo, kad, remiantis nauju Lietuvos regionų administraciniu - teritoriniu suskirstymais, 2005-2009 m. laikotarpiu esminių pasiskirstymo netolygumų nėra, kadangi gautos Lorencio koncentracijos koeficiento reikšmės

neviršija 0,3 ribą, o tai reiškia, jog, pagal 3, 4 ir 5 regionų modelius, tiesioginės užsienio investicijos pasiskirsčiusios tolygiai.

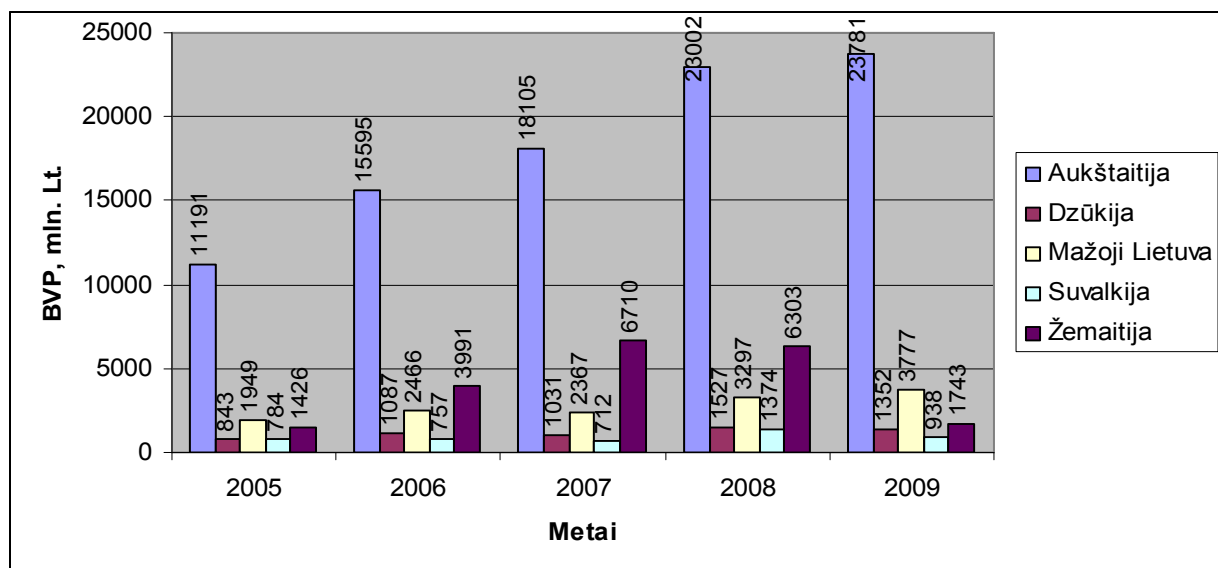
Tuo tarpu, remiantis dabartine Lietuvos apskričių situacija (žr. 3.1.1 lentelę), gautasis Lorencio koncentracijos koeficientas 2005-2009 m. laikotarpiu rodo, jog egzistuoja esminiai tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymo netolygumai, kadangi visos reikšmės viršija 0,3 ribą, - visa tai įrodo, jog apskričių netolygumams mažinti būtina imtis efektyvių priemonių. Visa tai įrodo planuojamos Lietuvos apskričių reformos tikslingumą, kurios svarbiausias rezultatas ir bus taip norimas Lietuvos regioninių skirtumų sumažinimas. Logiška, jog sumažėjus tiesioginių užsienio investicijų regioniniams skirtumams, automatiškai sumažės ir kitų magistro darbe analizuojamų kiekybinių veiksnių – eksporto, bendrojo vidaus produkto, vidutinio darbo užmokesčio, nedarbo lygio, įmonių skaičiaus - regioniniai skirtumai. Veiksnių, lemiančių TUI į Lietuvą, modeliavimas pagal Lietuvos regionų modelį pateikiamas sekančiame poskyryje.

Apibendrinant galima teigti, kad regionų stambinimas ženkliai sumažina Lietuvos apskrityse susidariusius tiesioginių užsienio investicijų skirtumus. Analizuojant modeliuojamuose Lietuvos regionuose TUI pasiskirstymą 2005-2009 m. laikotarpiu, pastebimi kur kas mažesni tiesioginių užsienio investicijų netolygumai. Pagal 3 regionų modelį, Džini koeficiento vidutinė reikšmė, lyginant su kitais modeliais yra mažiausia – 0,0095, tai reiškia, jog atskiruose regionuose TUI pasiskirsčiusios tolygiausiai. Didžiausi TUI pasiskirstymo netolygumai Lietuvos regionuose, gauti remiantis 4 Lietuvos regionų atveju, nes Džini koeficientas lygus 0,3467, vadinasi, atskiruose regionuose TUI koncentracijos lygis didesnis. Pagal 5 regionų modelį, gauta nežymiai mažesnė vidutinė reikšmė (0,344), lyginant su 4 Lietuvos regionų modeliu. Apskaičiavus Lorencio koncentracijos koeficientą gauta, kad, remiantis nauju Lietuvos regionų administraciniu - teritoriniu suskirstymu, 2005-2009 m. laikotarpiu esminių pasiskirstymo netolygumų nėra, kadangi gautos Lorencio koncentracijos koeficiento reikšmės neviršija 0,3 ribą, o tai reiškia, jog sutambinus regionus tiesioginės užsienio investicijos pasiskirsčiusios tolygiau nei pagal Lietuvos apskritis, todėl hipotezė, jog regionų sustambinimas ženkliai sumažina TUI pasiskirstymo netolygumus, pasitvirtina.

3.2. Veiksnių, lemiančių tiesiogines užsienio investicijas į Lietuvą, pasiskirstymas pagal pasirinktą Lietuvos regionų modelį

Regionų formavimas yra labai svarbus šalies teritoriniam ugdymui, visos šalies ir atskirų regionų gyventojų gyvenimo lygio kėlimui. Dėl to neatsitiktinai visos, net mažos, Europos šalys turi aiškiai toli į priekį numatančią regioninę politiką. Be to, regionai ir regioninė politika, kaip ir regioninė statistika, yra vienas svarbiausių Europos Sąjungos reikalavimų. Vėliau ar anksčiau tuos klausimus reikės išspręsti ir Lietuvoje, todėl analizuojant tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymą pagal planuojamą Lietuvos regionų stambinimo modelį, įsitikinta, jog Lietuvos apskričių sumažinimas ženkliai sumažina TUI pasiskirstymo netolygumus. Analitinėje magistro darbo dalyje įrodyta, jog tarp tiesioginių užsienio investicijų ir veiksnių, lemiančių TUI į Lietuvą, egzistuoja stiprus tarpusavio ryšys, todėl šiame poskyryje pateikiamos veiksnių, - bendrasis vidaus produktas, eksportas, vidutinis darbo užmokestis, nedarbo lygis, įmonių skaičius - vidutinės reikšmės pagal naująjį Lietuvos regionų pasiskirstymo modelį, bandant įrodyti veiksnių reikšmingumą, norint sumažinti šalies regioninius skirtumus.

Analizė pradedama nuo svarbiausių tiesioginėms užsienio investicijoms reikšmę turinčio veiksnio - bendrojo vidaus produkto 2005 - 2009 m. laikotarpio kitimo pagal 4 regionų pasiskirstymą, kuris pateikiamas 3.2.1 paveiksle.

3.2.1 pav. Bendrojo vidaus produkto dinamika 2005-2009 m. pagal 4 Lietuvos regionų modelį, mln. Lt.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Lietuvos statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenimis [84]

Remiantis 3.2.1 paveikslo duomenimis, 2005-2009 m. vidutiniškai didžiausia bendrojo vidaus produkto dalis – net 67,3 proc. punktai viso Lietuvos BVP tenka Aukštaitijos regionui. Pastebima, jog Aukštaitijos regione 2005-2009 m. bendrojo vidaus produkto apimtis nuolat didėja. Teritoriniu požiūriu Aukštaitijos regionas didžiausias (žr. 4 priedą), todėl tai vienas iš ekonomiškai stipriausių Lietuvos regionų, pritraukianti daugiausia tiesioginių užsienio investicijų.

Mažesnę bendrojo vidaus produkto dalis 2005-2009 m. laikotarpiu atitenka Žemaitijos ir Mažosios Lietuvos (Pamario) regionams – atitinkamai 14,7 ir 10,2 proc. punktų Lietuvos BVP.

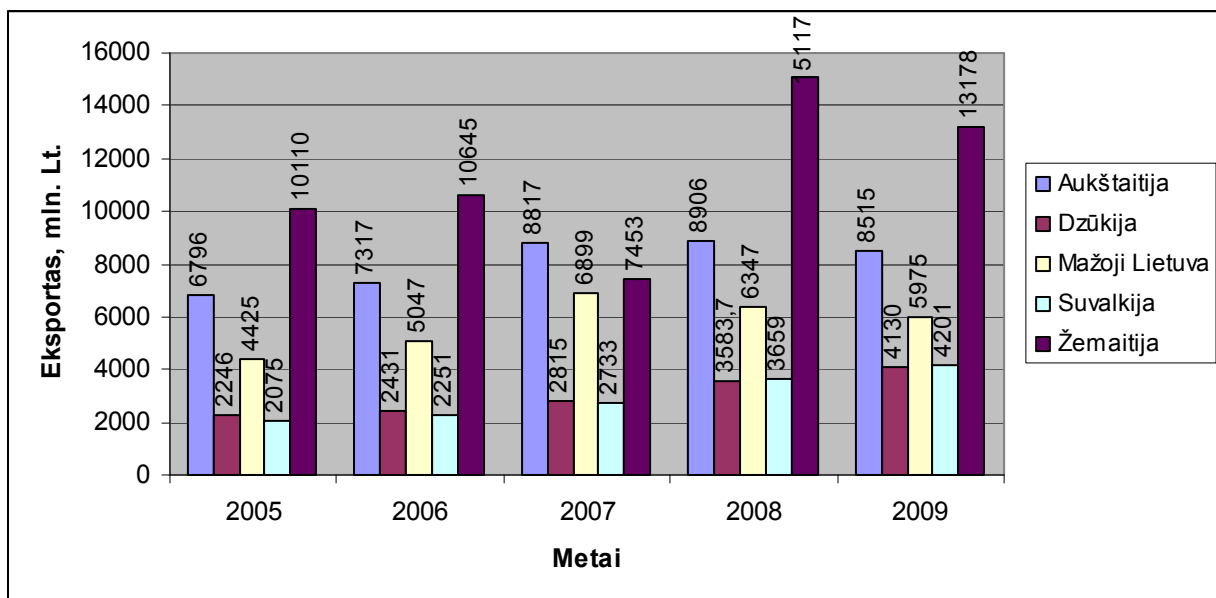
Mažesnę bendrojo vidaus produkto koncentraciją Žemaitijos regione nulemia tai, kad į šio regiono ribas įeina ekonomiškai silpnesnės apskritys (Telšių, šiaurinė Tauragės ir vakarinė Šiaulių apskritys). Manau, jog Lietuvos apskričių stambinimas Žemaitijos regionui atneštų ekonominę naudą, nes tokioms ekonomiškai atsilikusioms apskritims kaip Šiauliai, Telšiai ir Tauragė būtina didesnė Europos Sąjungos parama, kuriant naujas darbo vietas, nes, ypač dabar, ekonominio nuosmukio metu, gyvybiškai svarbios yra užsienio investicijų injekcijos, norint paskatinti verslo plėtrą.

Tuo tarpu Pamario subregione, atlikus BVP pasiskirstymą pagal 4 Lietuvos regionų modelį, 2005-2009 m. laikotarpiu fiksuojama vidutiniškai nedidelė bendrojo vidaus produkto apimtis dėl mažos regiono teritorijos, kadangi jį sudaro tik dabartinė Klaipėdos ir pietinė Kauno apskritys, todėl logiška, jog pastebima nemaža BVP atskirtis lyginant Aukštaitijos regionu (daugiau nei 6 kartus sukuriama mažiau BVP).

Mažiausia 2005-2009 m. BVP dalis tenka Dzūkijos ir Suvalkijos regionams, atitinkamai 4,3 ir 3,4 proc. punktai viso Lietuvos sukuriama BVP. Esminė priežastis, nulemianti mažą, lyginant su Aukštaitijos regionu, bendrojo vidaus produkto koncentraciją, yra ekonomiškai silpnesnių apskričių sudėtis, įeinanti į šiuos regionus (t.y. Marijampolė, Alytaus ir pietinė Kauno apskrities dalis). Visa tai įrodo magistro darbo hipotezės prasmingumą, pažymint, jog regionų stambinimas ženkliai sumažintų TUI pasiskirstymo netolygumus, nes pagrindinis apskričių didinimo tikslas – Europos Sąjungos tiesioginės paramos lėšos, kurios padėtų silpnesniems regionams skatinti ekonomines veiklas, nes vienintelis dalykas, kurio reikia ekonomiškai atsilikusiems šalies regionams – gyvybiškai svarbios lėšų injekcijos.

Kitas svarbus veiksnys, nulemiantis TUI pasiskirstymą Lietuvos regionuose, yra eksportas. Tikslinga yra pateikti 2005-2009 m. eksporto apimčių pasiskirstymą pagal naująjį Lietuvos regionų modelį, siekiant atskleisti ekonomiškai stipresnių ir silpnesnių regionų dinamiką bei pažymint apskričių panaikinimo reformos prasmingumą.

Remiantis 4 Lietuvos regionų administraciniu - teritoriniu pasiskirstymu, 3.2.2 paveiksle pateikiamas 2005-2009 m. eksporto apimčių kitimas.

3.2.2 pav. Eksporto dinamika 2005-2009 m. pagal 4 Lietuvos regionų modelį, mln. Lt.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Lietuvos Statistikos departamento duomenimis [86]

Remiantis 3.2.2 paveikslo duomenimis, 2005-2009 m. vidutiniškai didžiausia eksporto dalis – 36,3 proc. viso Lietuvos eksporto atitenka Žemaitijos regionui. Žemaitijos regione 2005-2009 m. eksporto apimtis 2005-2008 m. nuolat didėjo, o nuo 2009 m. sumažėjo 12,8 proc. punktų. Didžiausią įtaką ženkliai augančiai eksporto apimčiai 2005-2008 m. turėjo stambiausios ir plačiai žinomos apskrities pramonės įmonės - „Mažeikių naftos“ (naftos perdirbimas) didėjančios eksporto apimtys, todėl analizuojamu laikotarpiu didėjo ir Lenkijos tiesioginės užsienio investicijos į Mažeikių naftos perdirbimo įmonę.

Taip pat didelė eksporto dalis 2005 - 2009 m. laikotarpiu tenka Aukštaitijos regionui – atitinkamai 25,9 proc. punktų Lietuvos eksporto. Stipriasis eksporto apimtis stimuliuoja tai, jog į Aukštaitijos regiono sudėtį patenka Vilniaus apskritis, ekonomiškai stipriausias Lietuvos regionas. Mažesnę eksporto koncentraciją šiame regione, lyginant su Žemaitija, nulemia ekonomiškai silpnesnių apskričių įtaka šio regiono eksporto apimtims (Utenos, Panevėžio ir rytinė Šiaulių apskritys).

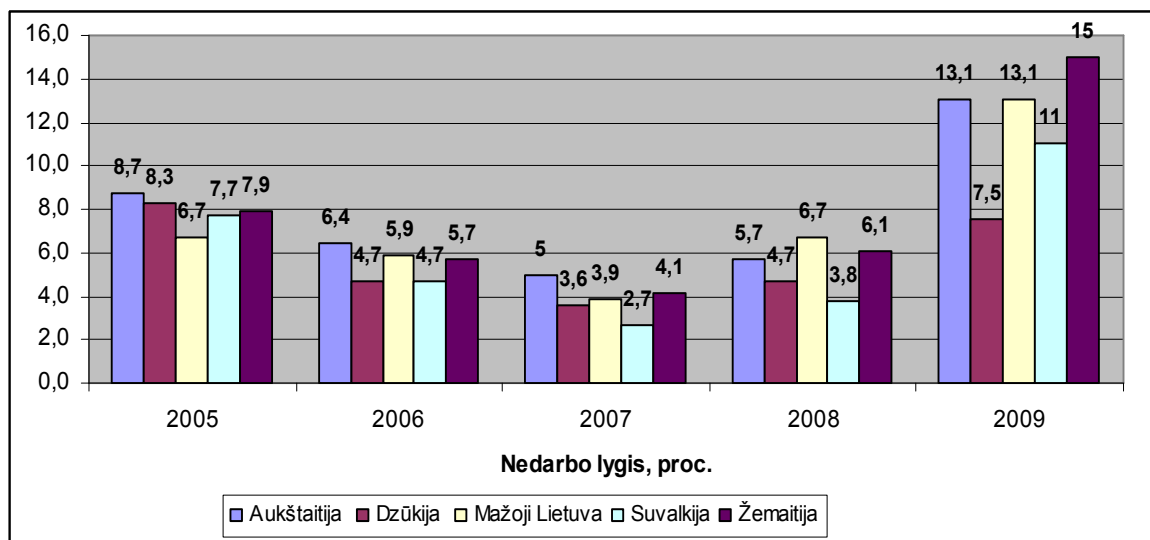
Šiek tiek mažesnės eksporto apimtys fiksuojamos Mažosios Lietuvos subregione, vidutiniškai 2005-2009 m. laikotarpiu šiam regionui tenka 18,4 proc. punktų Lietuvos eksporto. Šio regiono sparčius eksporto pajėgumus nulemia tai, jog į šio regiono teritoriją įeina ekonomiškai stipri Klaipėdos apskritis, ne tik sėkmingai eksportuojanti prekes į užsienio šalis, bet ir pritraukianti

didžiules tiesioginių užsienio investicijų apimtis. Pastebėta tendencija, jog 2005-2009 m. laikotarpiu tiesioginių užsienio investicijų apimtys Pamario subregione didėjo, tačiau eksporto apimtys nuo 2008 m. ėmė mažėti. Vadinasi, Mažosios Lietuvos regionas vykdo sėkmingą tiesioginių užsienio investicijų pritraukimo politiką ir, nepaisant ekonominio nuosmukio, nepraranda užsienio investuotojų pasitikėjimo Pamario regionu. Svarbią reikšmę Mažosios Lietuvos (Klaipėdos apskritis ir pietinė Tauragės apskritis) turi Klaipėdos jūrų uostas ir perspektyviai veiklą plečianti Klaipėdos laisvoji ekonominė zona.

Mažiausia 2005-2009 m. eksporto dalis tenka Dzūkijos ir Suvalkijos regionams, atitinkamai 9,8 ir 9,6 proc. punktai viso Lietuvos eksporto. Esminė priežastis, nulemianti mažesnę, lyginant su Žemaitijos ar Aukštaitijos regionais, eksportą, yra ekonomiškai silpnesnių apskričių sudėtis, įeinanti į šiuos regionus (t.y. Marijampolė, Alytaus ir pietinė Kauno apskrities dalis). Visa tai įrodo magistro darbo hipotezės prasmingumą, pažymint, jog regionų stambinimas ženkliai sumažintų TUI pasiskirstymo netolygumus, nes pagrindinis apskričių didinimo tikslas – Europos Sąjungos tiesioginės paramos lėšos, kurios padėtų silpnesniems, atsilikusiems Lietuvos regionams skatinti gamybos potencialą bei eksporto apimtis.

Svarbus veiksnys, lemiantis tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymą Lietuvos regionuose, yra nedarbo lygis. Analitinėje magistro darbo dalyje gauta išvada, jog tose apskrityse, kuriose tiesioginių užsienio investicijų apimtys didesnės - mažesnis nedarbo lygis, didesnis gyventojų užimtumas, ir atvirkščiai. Tikslinga, siekiant įrodyti, jog regionų stambinimas sumažina tiek TUI, tiek ir esminių veiksnių (bedrojo vidaus produkto, eksporto, nedarbo lygio, vidutinio darbo užmokesčio bei įmonių skaičiaus) pasiskirstymo netolygumus, išanalizuoti nedarbo lygio kitimą pagal naująjį Lietuvos regionų modelį.

Taigi 3.2.3 paveiksle pateikiama 2005-2009 m. laikotarpio nedarbo lygio dinamika Lietuvos regionuose.

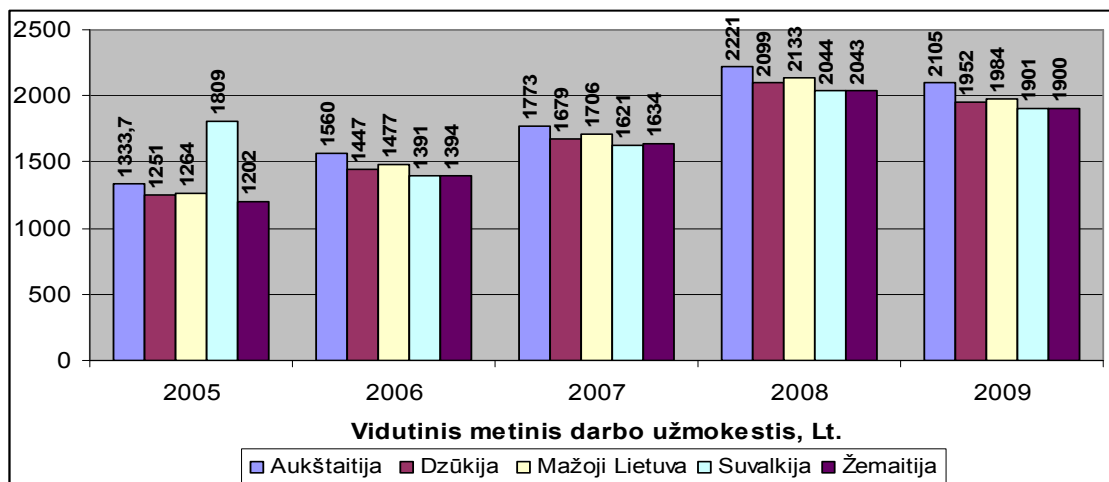
3.2.3 pav. Nedarbo lygio dinamika 2005-2009 m. pagal naująjį Lietuvos regionų modelį
Šaltinis: apskaičiuota darbo autorės, remiantis Lietuvos statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenimis [110]

Remiantis aukščiau pateikto paveikslo duomenimis, matyti, kad 2005-2007 metais visuose regionuose nedarbo lygis mažėja, tačiau 2008 m. pastebimas nedarbo lygio Aukštaitijos, Dzūkijos, Pamario, Suvalkijos ir Žemaitijos regionuose padidėjimas, kuris analizuojamų regionų mastu sudaro 1,54 procentinius punktus. 2008 m. nedarbo lygio padidėjimą nulėmė prasidėjusi ekonominė krizė, ženkliai pabloginusi Lietuvos ekonominį augimą. 2009 metais, lyginant su praėjusiais metais, nedarbo lygis visuose regionuose šoktelėjo daugiau nei dvigubai, vidutinis nedarbo lygis visų regionų mastu padidėjo 6,56 proc. punktais. Ekonomikos nuosmukis ženkliai pablogino visus magistro darbe analizuojamus veiksnius, lemiančius tiesiogines užsienio investicijas į Lietuvą, todėl, mano nuomone, Apskričių reforma yra naudingas žingsnis, siekiant atgaivinti atvėsusią šalies ekonomiką, nes tiek ES parama, tiek administracinės naštos mažinimas (kasmet sutaupant po 40 mln. Lt.) ilgalaikėje perspektyvoje padės stabilizuojant šalies ekonomiką, gal net išvengti Lietuvos bankroto, kuriant naujas darbo vietas, didinant Lietuvos gyventojų užimtumą ir dėlto mažinant nedarbo lygį.

Kitas svarbus veiksnys, nulemiantis tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymą Lietuvos regionuose – vidutinis darbo užmokestis. Tikslinga yra pateikti 2005 - 2009 vidutinio darbo užmokesčio pasiskirstymą pagal naująjį Lietuvos regionų modelį, siekiant sumažinti ekonomiškai stipresnių ir silpnesnių regionų ekonominę - socialinę atskirtį, pažymint planuojamos Lietuvos

apskričių reformos prasmingumą.

Remiantis 4 Lietuvos regionų modeliu, 3.2.4 paveiksle pateikiamas 2005 - 2009 m. vidutinio darbo užmokesčio pasiskirstymas.

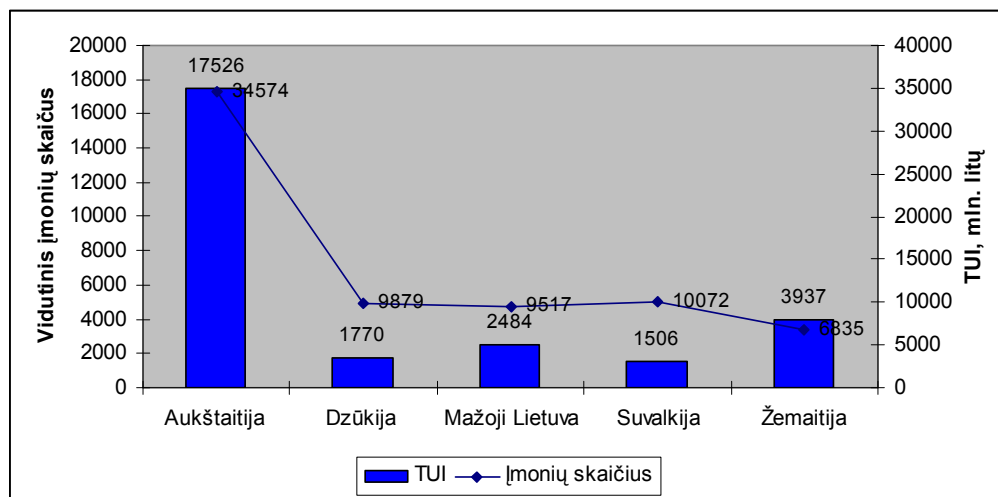
3.2.4 pav. Vidutinio darbo užmokesčio kitimas 2005-2009 m. pagal 4 Lietuvos regionų modelį, mln. Lt.

Šaltinis: apskaičiuota darbo autorės, remiantis LR Finansų ministerijos duomenimis [112]

Remiantis 3.2.4 paveikslo duomenimis, 2005-2009 m. laikotarpiu vidutinis bruto darbo užmokestis visuose Lietuvos regionuose kinta apylygiai. Pastebima tendencija, jog 2005 - 2008 m. vidutinis darbo užmokestis Aukštaitijos, Dzūkijos, Pamario, Suvalkijos ir Žemaitijos regionuose didėjo, šis laikotarpis siejamas su ekonomikos augimu, klestėjimu. Tačiau 2009 metais visuose Lietuvos regionuose vidutinis bruto darbo užmokestis vidutiniškai sumažėjo 139,3 lito. Mažiausias 2005-2009 m. vidutinio atlyginimo sumažėjimas (vidutiniškai 116 Lt.) fiskuojamas Aukštaitijos regione, tuo tarpu didžiausias darbo užmokesčio kritimas pastebimas Mažosios Lietuvos subregione (149 Lt.).

Dar vienas svarbus veiksnys, nulemiantis TUI pasiskirstymą Lietuvos regionuose – vidutinis įmonių skaičius. Tikslinga pateikti 2005 - 2009 vidutinį įmonių pasiskirstymą, remiantis naujuoju Lietuvos regionų modelį, siekiant pavaizduoti vidutinio įmonių skaičiaus ir tiesioginių užsienio investicijų dinamiką.

Remiantis naujuoju Lietuvos regionų administraciniu - teritoriniu suskirstymu, 3.2.5 paveiksle pateikiamas 2005-2009 m. vidutinio įmonių skaičiaus ir tiesioginių užsienio investicijų kitimas.

3.2.5 pav. 2005-2009 m. vidutinio įmonių skaičiaus ir tiesioginių užsienio investicijų kitimas
Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Lietuvos statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenimis [96]

Remiantis 3.2.5 paveikslo duomenimis, pastebima, kad vidutinio įmonių skaičius ir TUI kinta tolygiai. Atlikus skaičiavimus įsitikinta, jog tarp TUI ir vidutinio įmonių skaičiaus gauta reikšminga rodiklių priklausomybė, nes koreliacijos koeficiento reikšmė yra didesnė už 0,9686, įrodantis, kad ryšys tarp šių kintamųjų apimčių svyravimų egzistuoja labai stiprus ir tiesioginis, t.y. didėjant TUI Lietuvos regionuose, atitinkamai didėja įmonių skaičius. Norint vieno požymio bendro kitimo dalį paaiškinti kito požymio reikšmių kitimu, apskaičiuotas determinacijos koeficientas. Gauta jo reikšmė 0,9686 leidžia teigti, jog 96,86 % įmonių skaičiaus kitimo galima paaiškinti TUI kitimu. Koreliacijos koeficiento reikšmingumui įvertinti gautos reikšmės patikrintos Stjudento kriterijumi. Galima teigti, kad apskaičiuotas koreliacijos koeficientas yra reikšmingas. Taip pat apskaičiuotas elastingumo koeficientas parodo, kad tiriamų TUI apimčiai pakitus 1%, atitinkamai vidutinis įmonių skaičius pasikeistų (padidėtų arba sumažėtų) 0,62 %.

Iš 3.2.5 paveikslo duomenų akivaizdu, jog 2005-2009 m. laikotarpiu tiek vidutinis įmonių skaičius, tiek vidutinis TUI skaičius sustambintuose Lietuvos regionuose kinta apylygiai, išskyrus Aukštaitijos regioną, kadangi daugiausia tiek įmonių, tiek TUI atitenka šiam regionui, o likusiuose regionuose abu analizuojami rodikliai pasiskirsto apylygiai.

2005-2009 m. Aukštaitijos regionui vidutiniškai tenka 48,8 proc. Lietuvos įmonių, tai nulemia aukštą šio regiono ekonomikos išsivystymo lygį, pirmaujančią ekonominę padėtį kitų Lietuvos regionų atžvilgiu. Kaip matome, šiam regionui analizuojamu laikotarpiu tenka vidutiniškai

daugiausia ir tiesioginių užsienio investicijų (net 64,4 proc.), lyginant su kitais regionais. Dzūkijos, Mažosios Lietuvos, Suvalkijos ir Žemaitijos regionuose 2005-2009 m. vidutinis įmonių skaičius pasiskirstęs apylygiai: Suvalkijos regionui vidutiniškai tenka 14,2 proc. punktų visų Lietuvos įmonių skaičiaus, Dzūkijos – 13,9 proc. punktų, Pamario subregionui – 13,2 proc. punktų ir mažiausiai – 9,6 proc. punktų atitenka Žemaitijos regionui.

Apibendrinant veiksmų, lemiančių TUI į Lietuvą, pasiskirstymo pagal naująjį Lietuvos modelį, ypatumus 2005-2009 m. laikotarpiu pastebėta, kad Aukštaitijos regionui tenka didžiausia tiesioginių užsienio investicijų (net 64,4 proc. punktai), bendrojo vidaus produkto (67,4 proc. punktai), įmonių skaičiaus koncentracija (48,8 proc. punktai), todėl šį regioną galima laikyti ekonomiškai stipriausiu regionu, lyginant su likusiais regionais. Tuo tarpu Dzūkijos, Mažosios Lietuvos, Suvalkijos ir Žemaitijos regionuose TUI, bendrasis vidaus produktas, eksportas, nedarbo lygis, vidutinis atlyginimas ir įmonių skaičius pasiskirstęs apylygiai, esminių regioninių tarp pastarųjų regionų skirtumų nepastebėta.

3.3. Lietuvos apskričių stambinimo vertinimas tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymo požiūriu

Analizuojant Lietuvos apskričių stambinimo modelius teoriniu ir praktiniu požiūriu, būtina išsiaiškinti, kokia galima nauda iš planuojamos Lietuvos apskričių reformos šalies ekonomikai, įvertinus su šia reforma susijusias sąnaudas ir numatant laukiamą *naudą* Lietuvos ekonomikai. Kiekybinius pokyčius turi lydėti kokybiniai, t.y. apskritys iš tikrųjų turi tapti svarbiais valstybės valdymo teritoriniais vienetais su aiškiai atidalytomis funkcijomis, vyriausybės įgaliojimais, savarankiškų sprendimų teise ir t.t. Tikimasi, kad būtų galima atpiginti patį šalies valdymą ir tokiu būdu būtų pasiektas socialinis ir ekonominis efektas, įvykdyti ir ES reikalavimai dėl regionų [78].

LR premjero Kubiliaus (2009) tvirtinimu, Lietuvai apskričių naikinimo reforma būtina: "Tai reiškia *išvalyti Lietuvą nuo perteklinės administracinės naštos*, ir mes manome, kad apskričių viršinininkų administracijos kaip tarpiniai dariniai iš tikrųjų nepasiteisino".

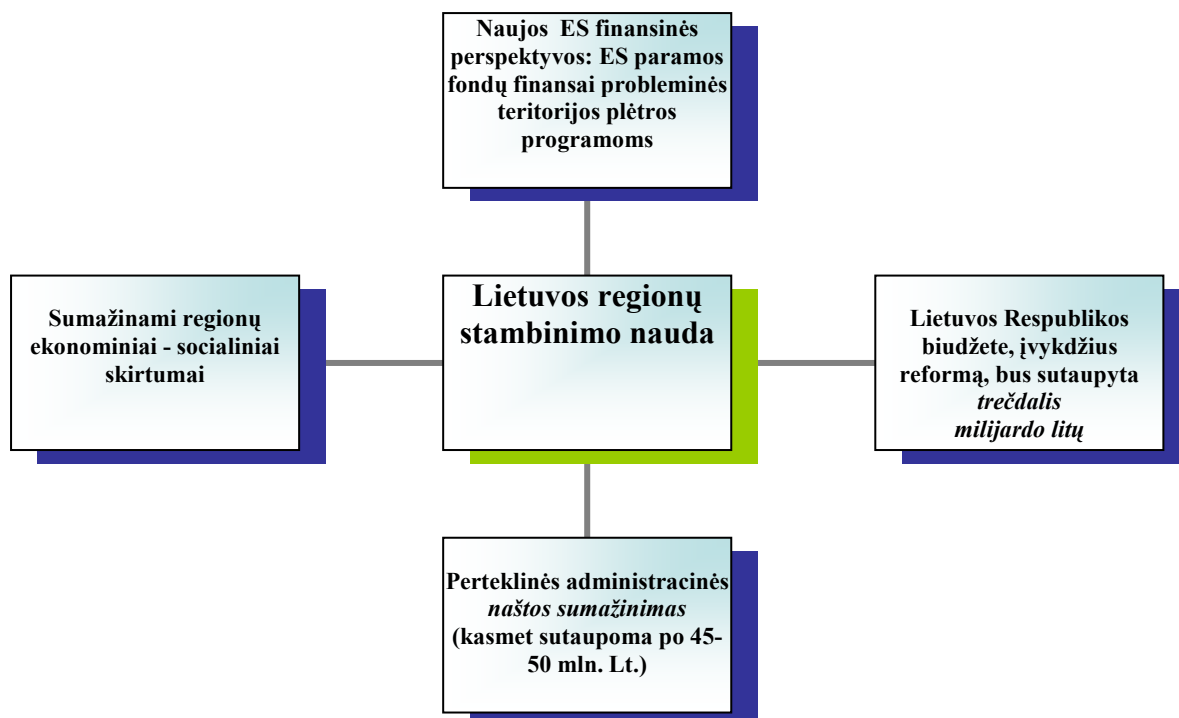
Remiantis Apskričių reformai įgyvendinti sudarytos grupės nario parlamentaro Dinaus (2009) teigimu, apskričių reorganizacijos į regionus tikslas – sudaryti kuo palankesnes galimybes ES fondų paramai gauti, decentralizuoti paramos gavimo ir skirstymo mechanizmą. *Prarandame dalis paramos, nes Europos Sąjunga į Lietuvą žiūrima kaip į vieną regioną*. Nė viena iš dabartinių

10 šalies apskričių negalėtų savarankiškai pretenduoti į ES paramą. Siekti paramos galėtų tokie regionai, kuriuose būtų ne mažiau kaip 800 tūkst. gyventojų [80].

Pagal darbo grupės pateiktus siūlymus, Apskričių reformai įgyvendinti preliminariai reikėtų 27,5 mln. litų. Iš viso apskričių viršininkų administracijoms darbo užmokesčiui šiemet skirta per 68 mln. litų. Anot ministro, *iš darbo užmokesčio fondo galima sutaupyti apie 40-50 mln. litų*, tikintis *naujos ES finansinės perspektyvos* [104].

Noreikienės teigimu, iš beveik 712 mln. litų atėmus apskričių panaikinimo reformai įgyvendinti reikalingus 27 mln. litų, galima būtų sutaupyti apie pusę likusios sumos - t.y. *trečdalį milijardo litų* [80].

Svarbiausi Lietuvos Respublikos politikų argumentai „už“ Lietuvos apskričių panaikinimą, bei esminiai faktai, pagrindžiantys nuo 2011 m. sausio 1 d. apskričių panaikinimo reformą, ir atskleidžiantys ekonominę naudą Lietuvai pateikiami 3.3.1 paveiksle.

3.3.1 pav. Lietuvos regionų stambinimo nauda
Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis [104;114]

Remiantis 3.3.1 paveiksle pateikiamais argumentais „už“ Lietuvos apskričių panaikinimo reformą ir naujų regionų sukūrimą, pastebima, kad vienareikšmiškai teigiami Naujųjų Lietuvos euroregionų privalumai lenkia neigiamus Lietuvos apskričių naikinimo padarinius.

Nepaisant numatomų teigiamų apskričių panaikinimo tendencijų, yra nuomonių, pristabdančių drastiškas reformų nuotaikas ir siūlančių neskubant argumentuotai įsitikinti

planuojamos apskričių panaikinimo reformos naudingumu.

Čiupailos (2007) teigimu, ryžtas daryti radikalius pokyčius gali atnešti ne tik teigiamų, bet ir *neigiamų rezultatų*: "Jeigu reikėtų perimti iš apskričių socialinius objektus, ligonines, polderius ar krantotvarką, įtikima, kad jie atsidurtų ministerijų kompetencijoje. O tai - ne regionų plėtra, o *valdžios centralizacija*, vadinasi, - ne logiškas žingsnis" [123].

Remiantis Žiemo teigimu, negalima nedaryti „reformos dėl reformos“, atkreipdamas dėmesį į tai, kad naujosios apskričių reformos autoriai palankiausiai nusiteikę Vilniaus ir Kauno apskričių naudai. Šios apskritys užima 27,3 procento viso krašto teritorijos, jose gyvena daugiau kaip 1,5 mln. gyventojų, šiame regione sukuriama apie 54 proc. bendrojo šalies gyventojų produkto. Tuo tarpu Marijampolės apskrityje, anot Žiemo, padėtis tokia: gyventojai darbo išvyksta ieškoti svetur, dalis Marijampolės apskrityje esančių didžiųjų pramonės įmonių yra pristabdžiusios gamybą, vyksta darbo jėgos migracija į didžiuosius miestus, mirtingumo rodiklis viršija gimstamumo rodiklį, centralizuojant institucijų valdymą, regionuose mažėja darbo vietų kvalifikuotiems darbuotojams [80].

Apskričių reformos priešininkų nuomone, dabartinės Lietuvos apskritys nebuvo panaudotos, kaip efektyvi regioninės politikos ir regionų plėtros vykdymo priemonė, buvo naudojamos tik kaip vykdomosios valdžios įrankis, todėl yra siūloma keisti situaciją atitinkamai perskirstant funkcijas tarp ministerijų, apskričių ir savivaldybių, prieš tai realiai įvertinus jos kaštus socialiniu, ekonominiu ir kitais aspektais, bei sukuriant regionų ekonominius skirtumus mažinančių priemonių planą [79].

Pagrindinis tikslas turėtų būti valdžios priartinimas prie žmonių, o ne didesnis šalies valdymo centralizavimas, nes nutiks taip, kad dabartinių naikinamų apskričių centrai, kuriems neatiteks regiono centro funkcijos, praradę administracinio vieneto statusą ir patrauklumą, praras ir daug tiesioginių užsienio investicijų [80].

Apibendrinant Lietuvos apskričių panaikinimo ir ateities regionų vertinimo analizę, būtina pažymėti, jog Apskričių reformą skatina įgyvendinti Lietuvą ištikusi ekonominė krizė, verčianti šalies politikus imtis efektyvių ES paramos lėšų pritraukimo ir taupymo programų, siekiant sumažinti perteklinę administracinę šalies našta. Akivaizdu, jog kokių keliu pasuks administracinės teritorinės reformos tobulinimas ir jos bendroji raida, priklauso nuo politinių sprendimų, taip pat nėra abejonės, kad tie sprendimai bus teisingi tiek, kiek jie remsis mokslo žiniomis, kitų valstybių patirtimi, o svarbiausia - bendrąja šalies strategija.

IŠVADOS

Tiesioginės užsienio investicijos, yra viena iš veiksmingiausių priemonių siekiant sumažinti susidariusius Lietuvos apskričių regioninius skirtumus, skatinant atskirų regionų gyvenimo lygio kilimą. Itin svarbi veiksnių, lemiančių TUI, reikšmė: vieni veiksniai skatina TUI šalyje, kiti - riboja.

Atlikus tiesioginių užsienio investicijų 2005–2009 m. analizę, nustatyta, kad TUI pasiskirstymas Lietuvos apskrityse yra labai netolygus, atskleista ryški regionų diferenciacija (didžiulis skirtumas tarp Vilniaus ir Tauragės apskritims tenkančių TUI). Nustatyta, kad 2005-2009 m. Vilniaus, Klaipėdos ir Šiaulių apskrityse TUI srautai didėja, tuo tarpu likusiose Lietuvos apskrityse TUI kinta netolygiai: tai didėja, tai mažėja. Neigiamus rezultatus nulėmė 2008 m. prasidėjęs ekonomikos nuosmukis, ženkliai pabloginęs visus makroekonominis rodiklius: staiga išaugo nedarbo lygis, ženkliai sumažėjo gyventojų užimtumas, bendrojo vidaus produkto ir eksporto apimtys, vidutinis atlyginimas, net įmonių skaičius.

Vilniaus apskričiai analizuojamu 2005-2009 m. tenka daugiausia TUI – vidutiniškai 60,56 proc. punktų visų Lietuvos TUI. Tai nulemia Vilniaus regiono palanki verslo aplinka, ekonominiu požiūriu tai stipriausias Lietuvos regionas, kuriame sukuriama didžiausia BVP dalis (38,75 proc. punktų) viso Lietuvos BVP, eksporto apimtys (13 proc.), tankus veikiančių įmonių tinklas (33 proc.), aukščiausias vidutinis darbo užmokestis (2146 Lt.). Telšių apskričiai atitenka vidutiniškai didelė TUI dalis – 13,74 proc. punktų, šiame regione ženklus eksporto, nulėmusio TUI į šią apskritį poveikis, čia fiksuojamos didžiausios eksporto apimtys (31,7 proc.). Klaipėdos ir Kauno apskritys 2005 – 2009 m. pritraukė atitinkamai 9 ir 10,3 proc. punktų visų Lietuvos TUI.

Klaipėdos ir Kauno apskrityse yra įsikūrusios laisvosios ekonominės zonos, padedančios pritraukti didelius TUI srautus, šiuose regionuose stipri veiksnių, skatinančių TUI į šias apskritis, įtaka: sukuriama BVP dalis (atitinkamai 19,1 ir 14,3 proc. punktų), eksporto apimtys (atitinkamai 20,38 ir 14,8 proc. punktų), sąlyginai didelis veikiančių įmonių skaičius (atitinkamai 19,8 ir 12,1 proc. punktų), aukštas vidutinis atlyginimas (1743 ir 1756 Lt.)

Tuo tarpu Tauragės ir Marijampolės apskritys, pritraukiančios mažiausiai tiesioginių užsienio investicijų, vidutiniškai pritraukia vos 0,15 ir 0,4 proc. punktų visų Lietuvos TUI, - tokius regionų skirtumus lemia būtent prastai išplėtotą investicinę aplinką, silpna apskričių ekonomika. Tai įrodo esminių veiksnių, nulemiančių TUI pasiskirstymą Tauragės ir Marijampolės regionuose, 2005-2009 pasiskirstymas šiuose regionuose: sukuriama mažiausia BVP dalis (atitinkamai 1,7 ir 3,3 proc. punktai Lietuvos BVP), nedidelės eksporto apimtys (1 ir 2,7 proc. punktų), maža veikiančių įmonių

dalį (2,7 ir 4,3 proc. punktu), mažiausias vidutinis darbo užmokestis (atitinkamai 1626 ir 1577 Lt.). Palyginus ekonomiškai stipriausius (Vilniaus, Kauno, Klaipėdos) ir silpniausius Lietuvos regionus (Tauragė, Marijampolė), - ryškėja Lietuvos regioniniai skirtumai, kuriuos būtina sumažinti.

Apskaičiavus TUI pasiskirstymą apskrityse Džini koeficientu, įsitikinta, jog tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymas apskrityse yra labai netolygus. Tą pačią tendenciją įrodo gauti Lorencio koncentracijos koeficiento rezultatai, kuriais remiantis nustatyta, kad Lietuvos apskrityse analizuojamu 2005 - 2009 m. egzistuoja esminiai TUI pasiskirstymo netolygumai, kadangi visos gautos reikšmės viršija 0,3 ribą, o tai reiškia, jog regionų netolygumams mažinti būtina imtis efektyvių priemonių.

Išanalizavus TUI ir jas lemiančių ekonominių veiksnių tarpusavio ryšius, nustatyta, kad BVP ir eksportas – esminiai TUI lemiantys veiksniai, iširta, jog 10 Lietuvos apskričių, ryšys tarp TUI ir BVP tiesioginis ir reikšmingas. Atlikus TUI priklausomybės nuo BVP pasikeitimo jautrumo analizę, įsitikinta, kad TUI labai jautriai reaguoja į BVP padidėjimą (sumažėjimą).

Atliktų skaičiavimų duomenys parodė, kad tarp tiesioginių užsienio investicijų ir nagrinėtų pirminių pajamų, gautų iš užsienio, bendrųjų nacionalinių pajamų ir einamųjų pervedimų iš užsienio egzistuoja stiprus tarpusavio ryšys, todėl daroma išvada, jog tiriamos tiesioginės užsienio investicijos visas analizuotas nacionalines pajamų sąskaitas veikia reikšmingai ir tiesiogiai.

Remiantis koreliacinės analizės rezultatais gauta, kad eksportas skatina tiesiogines užsienio investicijas Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Tauragės, Utenos, Alytaus ir Telšių apskrityse, tuo tarpu eksportas nėra toks reikšmingas veiksnys Klaipėdos, Tauragės, Šiaulių, Panevėžio ir Marijampolės apskrityse. Taip pat nustatyta, jog 2005-2009 m. laikotarpiu tarp nedarbo lygio ir TUI egzistuoja reikšminga tiesioginė priklausomybė Kauno, Klaipėdos, Marijampolės, Panevėžio, Šiaulių, Tauragės, Utenos ir Vilniaus apskrityse, tuo tarpu stiprus atvirkštinis, tačiau nereikšmingas ryšys gautas Alytaus ir Telšių apskrityse. Atlikus vidutinio darbo užmokesčio ir TUI tarpusavio ryšio analizę, rezultatai rodo, kad didėjant TUI Alytaus, Kauno, Klaipėdos, Marijampolės, Šiaulių, Tauragės, Telšių, Utenos ir Vilniaus didėja ir vidutinis atlyginimas, išskyrus Panevėžio apskritį.

Analizuojant modeliuojamuose Lietuvos regionuose TUI pasiskirstymą 2005-2009 m. laikotarpiu, pastebimi kur kas mažesni TUI netolygumai. Pagal 3 regionų modelį, gauta mažiausia TUI Džini koncentracijos koeficiento vidutinė reikšmė - 0,0095, lyginant su 4 ir 5 regionų modeliais, tai reiškia, jog 3 regionų modelio pavyzdžiu, regionuose TUI pasiskirsčiusios tolygiausiai. Didžiausias TUI pasiskirstymo skirtumas nustatytas remiantis 4 Lietuvos regionų atveju, nes Džini koeficientas lygus 0,3467, vadinasi, atskiruose regionuose TUI koncentracijos

lygis didesnis. TUI pasiskirstymo, pagal 5 regionų modelį, gauta panaši vidutinė reikšmė (0,344). Apskaičiavus Lorencio koncentracijos koeficientą gauta, kad, remiantis nauju Lietuvos regionų administraciniu - teritoriniu suskirstymu, 2005-2009 m. esminių pasiskirstymo netolygumų nėra, kadangi gautos Lorencio koncentracijos koeficiento reikšmės neviršija 0,3 ribą, o tai reiškia, jog sustambinus regionus tiesioginės užsienio investicijos pasiskirsčiusios tolygiau nei dabartinėse Lietuvos apskrityse, todėl hipotezė, jog regionų sustambinimas ženkliai sumažina TUI pasiskirstymo netolygumus, pasitvirtina.

Analizuojant 2005-2009 m. laikotarpį, atlikus veiksnių, lemiančių TUI į Lietuvą, tyrimą (bendrojo vidaus produkto, eksporto, vidutinio darbo užmokesčio, nedarbo lygio ir įmonių skaičiaus) nustatyta, kad visų veiksnių pasiskirstymas pagal 4 Lietuvos regionų modelį, tolygesnis, lyginant su Lietuvos apskričių makroekonominių veiksnių pasiskirstymu. Įrodyta, kad regionų stambinimas ženkliai sumažina ne tik tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymo netolygumus, bet ir teigiamai veikia esminių ekonominių veiksnių, sąlygojančių tiesiogines užsienio investicijas, regioninį pasiskirstymą, atskleisti mažesni regioniniai skirtumai.

REKOMENDACIJOS

- Atlikus veiksnių, lemiančių tiesiogines užsienio investicijas į Lietuvą, regioninių skirtumų analizę, gauti tyrimo rezultatai pagrindžia, jog būtina sumažinti Lietuvos apskrityse susidariusius ekonominius – socialinius skirtumus. Tiesioginių užsienio investicijų skatinimas į ekonomiškai silpnas apskritis (Alytaus, Tauragės, Marijampolės, Utenos, Šiaulių ir Panevėžio) yra viena iš likusių alternatyvų ekonominio nuosmukio metu atgaivinti išsekusią šių regionų ekonomiką, todėl būtina tęsti pramoninių parkų kūrimą šiose apskrityse, nes tai būdas papildomų darbo vietų atsiradimui, tokiose zonose kapi PP parkai, LEZ užsienio investuotojams suteikiamos mokestinės lengvatos, kurios yra viena iš pagrindinių paskatų, nulemiančių TUI atėjimą į Lietuvą.
- Siūloma sumažinti biurokratinės kliūtis investiciniams projektams (LEZ, industrinių parkų kūrimui) realizuoti – palengvinti žemės įsigijimo, jos paskirties pakeitimo, statybų įforminimo ir kitas procedūras, šiandien tai ypač svarbu Kauno ir Klaipėdos laisvųjų ekonominių zonų plėtrai, todėl LR Vyriausybė privalo visomis priemonėmis gerinti investicinę aplinką, skatinant eksportą ir siekiant teigiamo užsienio prekybos balanso.
- Siekiant pritraukti daugiau tiesioginių užsienio investicijų į Lietuvą, būtina sumažinti pagrindinis mokesčius (pvz., pelno, gyventojų pajamų mokestį), tada bus sukuriama kelis kartus didesnė nauda Lietuvos ekonomikai. Papildomai sukurtos darbo vietos skatins vietos gyventojų vartojimą, mažins ženkliai išaugusį ir vis grėsmingai didėjantį nedarbo lygį ir augančius emigrantų srautus. Sumažinus mokesčius būtų gaunama daugiau lėšų į senkančią Lietuvos biudžetą, todėl, manau, mokesčių sumažinimas ne tik pritrauks daugiau užsienio kapitalo, bet, ekonominės krizės metu, tai gali būti puiki alternatyva siekiant išvengti Lietuvos bankroto. Pasaulio banko ekspertų teigimu, sumažinus pajamų mokesčių tarifus biudžetas per kelerių metų laikotarpį susibalansuoja ir tolygiau paskirstoma mokesčių našta. Ypatingai ekonomiškai atsilikusiose apskrityse tikslinga mažinti mokesčius. Tuomet potencialūs būtų suinteresuoti būtent į šias šalis investuoti savo kapitalą, tokiu būdu šalys turėtų realių perspektyvų kelti bendrą ekonomikos lygį. Gyventojų pajamų mokesčio tarifo mažinimas turėtų teigiamų pasekmių: skatintų ekonomikos augimo tempus, didintų šalies įmonių konkurencingumą bei skatintų TUI, padėtų iš esmės stabdyti gyventojų emigracijos procesą, mažinti „šešėlinę“ ekonomiką bei efektyvinti kovą su darbo užmokesčiu „vokeliuose“.
- Atlikus tiesioginių užsienio investicijų ir jas lemiančių veiksnių pasiskirstymą pagal siūlomus

Lietuvos regionų modelius, gauta, kad regionų stambinimas ženkliai sumažina Lietuvos TUI pasiskirstymo netolygumus, todėl rekomenduojama įvykdyti LR Apskričių naikinimo reformą. Daugelio ekonomikos ekspertų teigimu, regionų stambinimas, paliekant 4-5 regionus, leis LR Vyriausybei sutaupyti trečdalį milijardo litų, taip pat kasmet iš darbo užmokesčio fondo leis sutaupyti po 45-50 mln. litų. Apskričių reorganizacijos į regionus tikslas – sudaryti kuo palankesnes galimybes ES fondų paramai gauti, decentralizuoti paramos gavimo ir skirstymo mechanizmą. Prarandama dalis paramos, nes Europos Sąjunga į Lietuvą žiūri kaip į vieną regioną. Nė viena iš dabartinių 10 šalies apskričių negalėtų savarankiškai pretenduoti į ES paramą. Siekti paramos galėtų tokie regionai, kuriuose būtų ne mažiau kaip 800 tūkst. gyventojų.

- Atlikus TUI pasiskirstymo paliekant 3, 4 ir 5 regionus tyrimą, gauta, jog mažiausias TUI pasiskirstymo koncentracijos lygis gaunamas pasirinkus Lietuvos apskritis sustambinti paliekiant 3 regionus: Vakarų, Vidurio ir Rytų (pastarajam nepriklausytų Vilnius). Svarbiausia nauda iš Apskričių panaikinimo reformos, būtų ta, kad sustambinus regionus tiesioginės užsienio investicijos ir jas lemiantys veiksniai pasiskirstys tolygiau nei pagal Lietuvos apskričių teritorinį – administracinį skirstymą. Visa tai įrodo planuojamos Lietuvos apskričių reformos tikslingumą, kurios svarbiausias rezultatas ir bus taip norimas Lietuvos regioninių skirtumų sumažinimas. Atlikus tyrimą, nustatyta, kad sumažėjus TUI regioniniams skirtumams, automatiškai sumažės ir kitų kiekybinių veiksnių – eksporto, bendrojo vidaus produkto, vidutinio darbo užmokesčio, nedarbo lygio, įmonių skaičiaus - regioniniai skirtumai atskiruose regionuose.

LITERATŪRA

Rašytiniai šaltiniai:

1. Asiedu, E. (2004). *The Determinants of Employment of Affiliates of US Multinational Enterprises in Africa*. Development Policy Review. Vol. 22, Issue 4.
2. Balčiūnas, N., Banelienė, R., Janulevičiūtė, V., Kazlauskaitė, J., Šarkinaitė, S., Žemaitis, V. (2002). *Valstybės skola: teoriniai pagrindai ir skolinimosi rizika*. Vilnius: Vilniaus universitetas.
3. Baumol, W. J., Blinder, A. S. (1994). *Macroeconomics: Principles and Policy*. 6th ed. New York: The Dryden Press, Harcourt Brace College Publishers.
4. Bartosevičienė, V. (2006). *Ekonominė statistika*. Kaunas: Technologija.
5. Bernatonytė, D. (2007). *Tarptautinė prekyba*. Kaunas: Technologija, p.116 – 118.
6. Buračas, A. (1997). *Lietuvių – anglų kalbų aiškinamasis bankinių – komercinių terminų žodynas*. Kaunas: Morkūnas ir Co, p. 89.
7. Cibulskienė, D., Butkus M. (2007). *Investicijų ekonomika: realiosios investicijos*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
8. Cuthbertson, K., Nitzche, D. (2001). *Investments: Spots and Derivatives Markets*. J. Wiley & Sons, LTD, p. 84.
9. Damodaran, A. (2002). *Investment valuation*. John Wiley & Sons, Inc, p. 943.
10. Darbo ir socialinių tyrimų institutas. (1998). *Darbo rinkos terminai ir sąvokos*. Vilnius: Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnyba, leidykla AGORA.
11. Davulis, G. (2003). *Ekonomikos teorija*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas.
12. Dornbusch, R., Fischer, S., Startz, R. (1998). *Macroeconomics*. New York: Irwin McGraw – Hill.
13. Downes, J., Goodman, J.E. (1998). *Dictionary of Finance and investment terms*. New York: Baroon's.
14. Ginevičius, R., Rakauskienė, O.G., Patalavičius R., Tvaronavičienė, M., Kalašinskaitė, K., Lisauskaitė, V. (2005). *Eksporto ir investicijų plėtra Lietuvoje*. Vilnius: Technika.
15. Grižas, R. A. (2003). *Tarptautiniai ekonominiai santykiai*, p. 102-110.
16. Kancerevyčius, G. (2006). *Finansai ir investicijos*. Kaunas: Smaltijos leidykla, p. 267.
17. Kvainauskaitė, V. (2004). *Tarptautinių ekonominių santykių pagrindai*. Kaunas: Technologija.
18. Mačys, G. (2005). *Regionų ekonomika, politika ir valdymas Lietuvoje*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
19. McGraths, P. T. (1999). *Tarptautinės ekonomikos pagrindai*. Vilnius: Margi raštai, p. 70-72.
20. Navickas, V. (2005). *Europos sąjungos rinkų ypatumai*. Kaunas: Technologija, p. 122-127.
21. Rakauskienė, O. G. (2006). *Valstybės ekonominė politika*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
22. Snieška, V., Čiburienė, J. (2005). *Makroekonomika*. Kaunas: Technologija.
23. Snieška, Simkunaite. (2009). *Socio-Economic Impact of Infrastructure Investments*, p. 16-26. *Inžinerinė ekonomika*. 1392-2785, 2009 m. Nr. 3 (63).
24. Šatas, J. (2006). *Tarptautiniai atsiskaitymai*. Vilnius: Eugrimas.
25. Valakevičius, E. (2005). *Investicijų mokslas*. Kaunas: Technologija.
26. Valančius, K. L. (2005). *Investicijų teisė*. Vilnius: Eugrimas.
27. Valkauskas, R. (2005). *Statistika*. Vilnius: VVAM.
28. Amdam, R. P., Lunnan, R., Ramanauskas, G. (2007). *FDI and the Transformation from Industry to Service Society in Emerging Economies: A Lithuanian – Nordic Perspective*. *Inžinerinė ekonomika*, 2. Kaunas: Technologija.
29. Balčiūnas, P. (2008). Šiaulių apskritis šimtmečio nesulauks. *Šiaulių kraštas*, gruodžio 6 d., p. 5.

30. Bernatonytė, D., Neverauskas, B. (2002). *Eksporto rizika ir jos mažinimo galimybės*. Inžinerinė ekonomika, 4 (30). Kaunas: Technologija, p. 45 – 50.
31. Beržinskienė, D., Martinkus, B. (2001). *Nedarbas ir ekonominės bei socialinės jo pasekmės*. Inžinerinė ekonomika, 2. Kaunas: Technologija, p. 58-60.
32. Bjorvatn, K. (2000). *FDI in LDC: Facts, theory and empirical evidence*. Manuscript NHH/LOS.
33. Dubauskas G. (2001). *Tarptautiniai finansai*. Vilnius: Generolo J. Žemaičio Lietuvos karo akademija, p. 126 – 128.
34. Dunning, J. H. (1993). *The Globalization of Business*. London: Rutledge.
35. Dunning, J. H., Narula, R. (1996). *The investment development path revisited*. Foreign Direct Investment and Governments: Catalysts for Economic Restructuring. London: Rutledge.
36. Golikova, Z. (2008). *Veiksnių, lemiančių tiesiogines užsienio investicijas į Lietuvą, analizė. Bakalauro darbas*. Šiauliai: Šiaulių universitetas.
37. Grubestic (2009). *The management and Measurement of Infrastructure: Performance, Efficiency and Innovation*. Growth and change (1)., p. 184-187.
38. Hsiao, C., Shen, Y. (2003). *Foreign Direct Investment and Economic Growth: The Importance of Institutions and Urbanization*. Economic Development & Cultural Change, Vol. 51, Issue 4, p. 98 – 101.
39. Kalašinskaitė, K., Tvaronavičienė, M. (2003). *TUI į Lietuvos ūkį: tendencijų ir efektyvumo įvertinimas*. Verslas: teorija ir praktika, IV tomas. Vilnius: VGTU, p. 63-65.
40. Kasiulevičius, V., Denapienė, V. (2008). *Statistikos taikymas mokslinių tyrimų analizėje*. Gerontologija 2008; 9(3): 176–180.
41. Kavaliauskienė, V., Ruchovienė D. (2000). *Investicijų apskaičiavimo ekonominė nauda ir taikymo praktikoje kliūtys*. Inžinerinė ekonomika, 4. Kaunas: Technologija, p. 47 – 53.
42. Kėdaitienė, A. (2004). *Tiesioginės užsienio investicijos į Lietuvos ūkį*. Lietuvos ekonomikos apžvalga. ISSN 1392-351X. Nr. 1, p. 38-43.
43. Kruger, J. (2001). *Foreign Investment*. Namibian Economist. Part V of VII. Windhoek: Business Intelligence.
44. Kvainauskaitė, V. (2003). *Makroaplinkos veiksniai ir jų įtaka prognostiniam baldų paklausos Lietuvoje vertinimui*. Inžinerinė ekonomika. p. 107 – 108.
45. Lofthau, S. (2001). *Investment management*. John Wiley & Sons, LTD, p. 239.
46. Makki, S.S., Somwaru, A. (2004). *Impact of FDI and trade on economic growth: evidence from developing countries*. American Journal of Agricultural Economics, Vol. 86, Issue 3, p. 86-94.
47. Nausėda, A., Tamošiūnas, T. (2009). Lietuvos regioninės politikos kaitos tendencijos Europos Sąjungos kontekste. ISSN 1648-9098. Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos. Šiauliai: ŠU, p. 177-186.
48. Norvaišienė, R. (2004). *Įmonės investicijų valdymas*. Kaunas: Technologija, p. 206.
49. Norvaišienė, R., Stankevičienė, J. (2007). *Vidinių veiksnių ir kapitalo struktūros sprendimų sąveika Baltijos šalių listinguojamose įmonėse*. Inžinerinė ekonomika, 2. Kaunas: Technologija.
50. Ramsden, P. (2007). *Finansai ne finansų vadovams*. VŠĮ Conto litera.
51. Norvaišienė, R., Stankevičienė, J. (2007). *Vidinių veiksnių ir kapitalo struktūros sprendimų sąveika Baltijos šalių listinguojamose įmonėse*. Inžinerinė ekonomika, 2. Kaunas: Technologija.
52. Ramsden, P. (2007). *Finansai ne finansų vadovams*. VŠĮ Conto litera.
53. Rudytė, D., Beržinskienė, D., Prichotskytė F. (2008). *Darbo užmokesčio diferenciacija: veiksniai ir tendencijos*. Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos. 12(3):251-261, ICID: 876750.

54. Ruplienė, D., Garšvienė, L. (2008). *Tiesioginių užsienio investicijų įtaka šalies ekonominiam augimui*. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. 12(3):262-270, ICID: 876752.
55. Ruplienė, D., Montvilaitė, K., Grigaliūnienė, Ž. (2008). *Tiesiogines užsienio investicijas lemiantys veiksniai*. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. 12(3):271-280, ICID:876753.
56. Samuolis, G. (2001). *Tiesioginės užsienio investicijos – vienas svarbiausių šalies renovacijos veiksnių*. Vilnius: Lietuvos ekonomikos apžvalga, p. 48-55.
57. Saggi, K., Glass, A. (1999). *FDI policies under shared factor markets*. *Journal of International Economics*, p. 310-323.
58. Sberegaevs, N. (2005). *Local Free Economic Zones: New Approach and New Opportunities*. Kaunas: Technologija, p. 74-80.
59. Shatz, H., Venables, A.J. (2000). *The geography of International Investment*. World Bank Policy Research Working Paper, No. 2338.
60. Snieška, V., Čiburienė, J. (2005). *Makroekonomika*. Kaunas: Technologija, p. 61- 63.
61. Stanioytė, L., Žukauskas, P. (2001). *Tiesioginių užsienio investicijų rizikos indikatorius Baltijos šalims kūrimas*. *Inžinerinė ekonomika*, 1(21). Kaunas: Technologija, p. 59-68.
62. Startienė, G., Žilinskis, Ž. (2000). *Užsienio investicijų ir valiutos kurso sistemos ryšys Vidurio ir Rytų Europos šalyse*. *Inžinerinė ekonomika*, 3 (18). Kaunas: Technologija, p. 66-71.
63. Štreikienė, D. (2000). *Užsienio investicijos ir regionų plėtra Lietuvoje*. *Inžinerinė ekonomika*. Kaunas: Technologija, p. 57-65.
64. Invest in Lithuania (2005). Vilnius: *Laisvos reklamos idėjos*, p. 12-17.
65. Tiesioginės užsienio investicijos Lietuvoje (2009 01 01). *Lietuvos statistikos departamentas*. Vilnius.
66. Tumėnas, T. (2000). *Veiksniai, lemiantys tiesiogines užsienio investicijas į Lietuvą*. Mokslo darbai. EKONOMIKA, VU, ISSN 1392-1258, p. 131-149.
67. Žukauskas, P., Stanioytė, L. (2000). Tiesioginių užsienio investicijų klimato Baltijos šalyse palyginamoji analizė. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*. Kaunas: VDU, p. 181-189.

Elektroniniai šaltiniai:

68. LR Apskričių reformos koncepcijos (projekto)“ Virginija Kondratienė. [žiūrėta 2010-01-10]. Prieiga per Internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=2231&p_d=21319&p_k=1>
69. LR investicijų įstatymas. [žiūrėta 2009-12-01]. Prieiga per Internetą: <http://www3.lrs.lt/pls.inter2/dokpaieska.showdoc_1?p_id=245493>
70. LR Kauno LEZ įstatymas. [žiūrėta 2010-01-10]. Prieiga per Internetą: <<http://www.litlex.lt/scripts/sarasas2.dll?Tekstas=1&Id=20266>>
71. LR Klaipėdos LEZ įstatymas. [žiūrėta 2010-01-10]. Prieiga per Internetą: <<http://www.litlex.lt/scripts/sarasas2.dll?Tekstas=1&Id=19829>>
72. LR LEZ įstatymas. [žiūrėta 2010-01-10]. Prieiga per Internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=246111>
73. LR Nacionalinė darnaus vystymosi strategija. [žiūrėta 2010-01-10]. Prieiga per Internetą: <<http://www.litlex.lt/scripts/sarasas2.dll?Tekstas=1&Id=129391>>
74. LR Regioninės plėtros įstatymas. [žiūrėta 2010-02-07]. Prieiga per Internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_1?p_id=367934#top t>
75. LR Regioninės politikos ir plėtros išvados. [žiūrėta 2010-02-17]. Prieiga per Internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=2231&p_d=21319&p_k=1>
76. Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymas. [žiūrėta 2010-02-17]. Prieiga per Internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=302255>

77. LR žemės įstatymas. [žiūrėta 2009-12-01]. Prieiga per Internetą:
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=227303>.
78. Apskričių ateitis. [žiūrėta 2010-02-07]. Prieiga per Internetą:
<http://www.saulegriza.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=55:apskriciu-ateitis-1&catid=28:politika&Itemid=28>
79. Apskritys ar regionai? [žiūrėta 2009-12-01]. Prieiga per Internetą:
<<http://ausis.gf.vu.lt/mg/nr/2001/03/3ap.html>>
80. Apskričių reforma skendi migloje. [žiūrėta 2009-12-01]. Prieiga per Internetą:
<<http://www.valstietis.lt/Archyvas/Pirmas-puslapis/2009-metai-Vasaris/Apskriciu-reforma-skendi-migloje>>
81. Apskričių viršininkų administracijų kitamet turėtų nebelikti. [žiūrėta 2010-02-07]. Prieiga per Internetą:
<<http://politika.atn.lt/straipsnis/21254/apskriciu-virsininku-administraciju-kitamet-turetu-nebelikti>>
82. Aštrėja kova už investicijas. [žiūrėta 2009-12-01]. Prieiga per Internetą:
<<http://www.vtv.lt/naujienos/ekonomika/astreja-kova-uz-investicijas-6.html>>
83. Beržinskienė, D., Stoškus, S. The research of work search method choice applying of cluster analysis. *Engineering economics 2006/3 (48)*. [žiūrėta 2009-10-20]. Prieiga per internetą:
<<http://www.ktu.lt/lt/mokslas/zurnalai/inzeko/48/1392-2758-2006-3-48-50.pdf>>.
84. BVP. [žiūrėta 2009-12-19]. Prieiga per Internetą:
<<http://db1.stat.gov.lt/statbank/default.asp?w=1280>>
85. Diskusija dėl Lietuvos regionų ateities. [žiūrėta 2010-02-17]. Prieiga per internetą:
<<http://www.marijampole.aps.lt/ava/content/news.jsp;jsessionid=BB157205322FAF70B9999063BC474B44?docLocator=5D525FC3469E11DEA359746164617373&pathId=&type=NEWS&sortBy=publishDateFromDesc&inlanguage=lt&categoryId=>>>
86. Eksportas Lietuvos apskrityse. [žiūrėta 2010-02-17]. Prieiga per Internetą:
<<http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=2459>>
87. ES paramą perleido konkurentams. [žiūrėta 2009-12-19]. Prieiga per Internetą:
<<http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/pinigai/es-parama-uostas-perleido-konkurentams-58-37312>>
88. Evans K. Attracting Foreign Direct Investment for Development. *Global Forum on International Investment* [žiūrėta 2010-02-17]. Prieiga per internetą:
<<http://www.oecd.org/dataoecd/54/25/2764407.pdf>>.
89. Finansai ir Investicijos. *Finansų ministerijos fiskalinės politikos Interneto kursas*. [žiūrėta 2009-12-10]. Prieiga per internetą: <<http://finansai.tripod.com/P5.htm>>.
90. Garalienė, R., Belazarienė, G. (2001). Regiono investicinio klimato formavimas. [žiūrėta 2010-10-20]. Prieiga per internetą: <<http://www.lrti.lt/veikla/publikacijos.html>>
91. Gudavičius, S. (2009). Apskričių reforma spąstuose. [žiūrėta 2010-10-20]. Prieiga per internetą:
<<http://www.diena.lt/dienrastis/lietuva/apskriciu-reforma-spastuose-213160>>
92. International Labour Organization. Employment an unemployment. [žiūrėta 2010-01-15]. Prieiga per internetą:
<http://www.ilo.org/global/What_we_do/Statistics/topics/Employment/lang—en/index.htm>.
93. Investicijų skatinimo strategija ir tikslai 2010-2020 metams. [žiūrėta 2010-03-07]. Prieiga per internetą: <http://www.lepa.lt/files///File/Investuotojui/InvesticijuSkatinimoStrategija/inv_strateg_projektas.pdf>
94. Investicijų skatinimo programa. [žiūrėta 2009-12-29]. Prieiga per Internetą:
<<http://www.lepa.lt/lt/index.html>>
95. Investicijų skatinimo programa 3 dalis. [žiūrėta 2009-12-29]. Prieiga per Internetą:
<<http://www.e-stud.vgtu.lt/users/files/dest/8182/investiciju%20strategija.doc>>

96. Įmonių skaičius. [žiūrėta 2009-12-29]. Prieiga per Internetą:
<<http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=2581> >
97. Kareivaitė, R., Tamašauskienė, Z. (2007) Nedarbo ir infliacijos priklausomybės įvertinimas. *Ekonomikos ir vadybos aktualijos 2007: septintoji studentų mokslinių darbų konferencija*. [žiūrėta 2010-10-20]. Prieiga per internetą:
<<http://www.smf.su.lt/documents//konferencijos/SMD%20konferencija/2007/Ekonomikos%20ir%20vadybos%20aktualijos07.pdf>>.
98. Kauno laisvoji ekonominė zona. [žiūrėta 2009-12-29]. Prieiga per Internetą:
<<http://www.kfez.lt/page.php?lang=lt&page=privalumai>>
99. Kauno laisvoji ekonominė zona - amžiaus sfera. [žiūrėta 2009-12-19]. Prieiga:
<<http://www.ve.lt/?rub=1065924814&data=2003-01-09&id=1042047943>>
100. Klaipėdos LEZ. [žiūrėta 2010-01-19]. Prieiga per Internetą:
<<http://www.klaipedieciams.lt/?lt=1173352097> >
101. Klaipėdos LEZ duomenys. [žiūrėta 2010-01-19]. Prieiga per Internetą:
<http://lt.wikipedia.org/wiki/Laisvoji_ekonomine_zona>
102. Klasterinė analizė. [žiūrėta 2010-03-19]. Prieiga per Internetą:
<http://www.wiki.kobra.ktu.lt/index.php/Pagrindinis/Klasterine_Analize>
103. Koalicijos Susitarimas dėl apskričių reformos (2009). [žiūrėta 2010-02-01]. Prieiga per Internetą:<<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:kT5uIGem3UEJ:www.tspan.evezys.lt/files/Seimas%25202008/PRIEDAS%25208..doc+Permain%C5%B3+koalicijos+sutartis+2009&cd=1&hl=lt&ct=clnk&gl=lt>>
104. Kubilius, A. Dėl apskričių reformos: „Darom“. [žiūrėta 2010-03-19]. Prieiga per Internetą:
<<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/article.php?id=21642272>>
105. Lietuvos apskričių reformos projektas – jau realybė? [žiūrėta 2010-03-19]. Prieiga per Internetą:<<http://www.vtv.lt/naujienos/lietuvoje/lietuvos-apskriciu-reformos-projektas-jau-realybe-9.html>>
106. Lietuvos regioninės politikos strategija iki 2013 m. [žiūrėta 2010-03-19]. Prieiga per Internetą:
<http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=256343>
107. Lietuvos regioninė politika. [žiūrėta 2010-02-01]. Prieiga per Internetą: <<http://www.vrm.lt>>
108. Liepojos SEZ. Latvijos Statistikos departaments. [žiūrėta 2010-02-07]. Prieiga per Internetą:
<http://www.liaa.gov.lv/uploaded_files/00JAUNIE00/Invest/Business_locations/Liepaja.pdf>
109. Mažoji Lietuva. [žiūrėta 2010-02-07]. Prieiga per Internetą: <<http://www.mazoji-lietuva.lt/article.php?article=1810>>
110. Nedarbo lygis Lietuvos apskrityse. [žiūrėta 2010-03-07]. Prieiga per Internetą:
<<http://db1.stat.gov.lt/statbank/selectvarval/saveselections.asp?MainTable=M3030902&PLanguage=0&TableStyle=&Buttons=&PXSID=3787&IQY=&TC=&ST=ST&rvar0=&rvar1=&rvar2=&rvar3=&rvar4=&rvar5=&rvar6=&rvar7=&rvar8=&rvar9=&rvar10=&rvar11=&rvar12=&rvar13=&rvar14=>>>
111. Nusikalstamumas Lietuvoje. [žiūrėta 2010-03-07]. Prieiga per Internetą:
<http://www.nplc.lt/centrov_naujienos.aspx>
112. Pagrindiniai makroekonominiai rodikliai. [žiūrėta 2010-01-19]. Prieiga per Internetą:
<http://www.finmin.lt/web/finmin/fm_2009-09_projekcijos#1>
113. Patvirtinta apskričių viršininkų administracijų likvidavimo komisija. [žiūrėta 2010-02-07]. Prieiga per Internetą: <<http://www.lrvk.lt/naujienos/posedziu-sprendimai/?nid=5387>>
114. Permainų koalicijos sutartis (2009). [žiūrėta 2010-02-07]. Prieiga per Internetą:
<<http://svencionys.tsajunga.lt/?p=53>>
115. Pocius, A., Okunevičiūtė-Neveauskienė, L. (2005). Ekonominio nuostolio dėl Lietuvos darbo rinkos pokyčių įvertinimas. *Pinigų studijos 2005/2*. [žiūrėta 2009-12-19]. Prieiga per internetą:

- <http://www.lb.lt/lt/leidiniai/pinigu_studijos2005_2/pocius.pdf>.
116. Pramonių parkų ir LEZ strategija. [žiūrėta 2010-02-19]. Prieiga per internetą: [žiūrėta 2010-02-19]. Prieiga per internetą: <<http://www.vpvi.lt/lt/vpvi-pareng-pramonini-park-pl-tros-galimybi-vertinimo-studij/?start=40>>
117. Regioninės plėtros įstatymo projektas. [žiūrėta 2010-02-19]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=365727>
118. Skominas, V. *Makroekonomika*. [žiūrėta 2009-03-10]. Prieiga per internetą: <[http://www.sutkaitis.com/skominas/Makroekonomika%20\(V.Skominas\).pdf](http://www.sutkaitis.com/skominas/Makroekonomika%20(V.Skominas).pdf)>.
119. Specialiosios ekonominės zonos. [žiūrėta 2009-03-10]. Prieiga per internetą: <http://translate.google.lt/translate?hl=lt&langpair=en%7Clt&u=http://wapedia.mobi/en/Special_Economic_Zone>
120. Šiaulių regionas – susiformavęs natūraliai. [žiūrėta 2010-02-07]. Prieiga per internetą: <<http://www.siauliairegion.gov.lt/region/content/news.jsp;jsessionid=76CE284312A62BFCA34DDCAFCF49D255?docLocator=5AF7CA8BF34E11DDAEB5746164617373>>
121. Tiesioginės užsienio investicijos Lietuvos apskrityse. *Lietuvos Statistikos departamentas*. [žiūrėta 2010-03-07]. Prieiga per internetą: <<http://db1.stat.gov.lt/statbank/default.asp?w=1024>>
122. Toda-Yamamoto atliko priežastingumo testai. [žiūrėta 2010-02-07]. Prieiga per internetą: <http://mpira.ub.uni-muenchen.de/2564/1/MPRA_paper_2564.pdf>
123. Valdantieji sutarė dėl apskričių naikinimo. [žiūrėta 2010-02-17]. Prieiga per internetą: <<http://www.lrytas.lt/-12379704201237564719-valdantieji-sutar%C4%97-d%C4%971-apskri%C4%8Di%C5%B3-naikinimo-nuo-kit%C5%B3-met%C5%B3-papildyta.htm>>
124. Valdininkai nenori klausyti prezidento. [žiūrėta 2010-02-17]. Prieiga per internetą: <<http://www.ve.lt/?ats=1&data=2007-04-25&rub=1065924810&id=1177432130>>
125. Vyriausybėje – apie darbo santykių lankstumo ir darbuotojų apsaugos būtinybę. [žiūrėta 2010-02-10]. Prieiga per internetą: <<http://www.valstybes.lt/naujienos.php?idn=12681>>
126. Veitas, V. Tiesioginių užsienio investicijų įvadas ir pasaulinė praktika. *Ekonominių tyrimų centras* [žiūrėta 2009–12-21]. Prieiga per internetą: <www.erc.lt/get.php?f.448>.
127. Verslo paprastumo reitingai. [žiūrėta 2010-01-17]. Prieiga per Internetą: <<http://www.doingbusiness.org/EconomyRankings/?regionid=2>>

PAGRINDINIŲ SĄVOKŲ ANALIZĖ

Šios sąvokos magistro darbe pateikiamos remiantis šaltiniais: Vainienė, R. (2005). *Ekonomikos terminų žodynas*. Vilnius: Tyto alba; Pass, Ch., Lowes, B., Davies, L. (1997). *Ekonomikos terminų žodynas*. Vilnius: Baltijos biznis.

A

Augimas tempas – santykinis ekonominio rodiklio pasikeitimas lyginamaisiais laikotarpiais.

B

Bendrasis vidaus produktas (BVP) - yra vienas iš rodiklių parodančių tam tikros teritorijos ekonomikos lygį. Bendrasis vidaus produktas yra apibrėžiamas kaip galutinė prekių ir paslaugų sukurtų šalyje rinkos vertė per tam tikrą laiko tarpą.

Bendrosios nacionalinės pajamos (BNP) – bendrosios pajamos, kurias gauna rezidentų instituciniai vienetai: kompensacijos darbuotojams, su gamyba ir importu susiję mokesčiai, neįskaitant subsidijų, pajamos iš nuosavybės (gautinos atėmus mokėtinas), bendrasis likutinis perteklius ir bendrosios mišriosios pajamos. BNP gaunamos iš bendrojo vidaus produkto (BVP) atėmus, sukurto šalies teritorijoje, atėmus pirmines ne šalies gyventojų gaunamas pajamas ir pridėjus tokias pat pajamas, šalies gyventojų gaunamas iš kitų šalių.

Bendrasis naudingumas – nauda (pasitenkinimas), gaunama asmens iš tam tikro prekių ar paslaugų vartojimo.

D

Decentralizavimas – 1) procesas, kurio metu sprendimo teisė perduodama savarankiškiems subjektams; 2) lėšų išskirstymo į savarankiškus fondus procesas.

E

Einamieji pervedimai – tai ekonominės operacijos, kurių metu nerezidentas neatlygintinai perduoda rezidentui prekes, paslaugas ar finansinį turtą.

Ekonomikos modelis – supaprastinta realaus proceso ar reiškinių bei pagrindinių jo bruožų samprata.

G

Gini (Džini) koeficientas – gyventojų pajamų pasiskirstymo statistinis rodiklis, vartojamas pajamų skirtumams apibūdinti. Taip pat Gini koeficientas gali būti vartojamas ir rinkos koncentracijai įvertinti.

K

Klasteris – vienetas, sudarytas iš kelių vieno tipo elementų, kuris veikia kaip vieninga sistema, turinti tam tikrų savybių.

Krizė – verslo ciklo fazė, kuriai būdinga: santykinai ilgai trunkantis didelis nedarbas, gamybos apimtys mažėjimas, dėl to didelės dalies gamybinių pajėgumų nepanaudojimas.

P

Pasiskirstymas – sąnaudų (ir pajamų) paskirstymas tarp skirtingų prekių, panaudojimo būdų ar bendrovės padalinių, jei įmanoma priskirti sąnaudas (ir pajamas) tiems padaliniams, kuriuose sąnaudos ir pajamos atsiranda.

Pramoninis parkas – pagal tam tikrus reikalavimus suplanuota vieta, numatyta prekybai bei pramonei ir atskirta nuo gyvenamųjų rajonų.

R

Regioninė politika – valstybės priemonių, kuriomis siekiama išlyginti regionų ekonominio išsivystymo skirtumus, visuma. Paprastai regioninė politika vykdoma suteikiant regionui finansinių paskatų (mokesčių lengvatų) ir subsidijų arba pačiai valstybei imantis aktyvių infrastruktūros gerinimo projektų.

1 priedas

Reikalingos informacijos atrinkimo matrica

<i>Makroekonominiai rodikliai</i> Įtakoiantys veiksniai	<i>BVP</i>	<i>Eksportas</i>	<i>Nedarbo lygis</i>	<i>Vidutinis darbo užmokestis</i>	<i>Tiesioginės užsienio investicijos</i>	<i>Materialinė bazė</i>
Ekonominiai	Infliacijos lygio pokyčiai (nominaliam BVP), Nedarbo lygis, Investicijos, Vyriausybės išlaidos, Eksportas, Importas, Gyventojų pajamos	Auganti paklausa, Gamybos kaštų augimas, Paskolos, Palūkanų norma, Vyriausybės išlaidų augimas, Investicijos	Darbo užmokesčio dydis, Naujų darbo vietų sukūrimas, Infliacijos lygis, Šešėlinė ekonomika, Investicijos	Valiutos kursas, Vieninga valiuta (euras), Mokesčiai, Muitas, Importas, Eksportas	Darbo užmokesčio dydis, Išteklių kaina, Infliacija, Šalies ekonominio išsivystymo lygis	Nedarbas, Infliacija, Šalies skolinimosi reitingas pasaulyje, Ekonomikos augimas
Psichologiniai		Gyventojų lūkesčiai, panika	Nepasitikėjimas savimi, Nepasitenkinimas darbu, Diskriminacija			
Socialiniai	Demografiniai pokyčiai, Gyventojų išsilavinimas, Gyventojų profesinė kompetencija	Polinkis taupyti, Polinkis vartoti, Pajamų dalis skiriama maistui, pramogoms, santaupoms, Migracija	Demografiniai pokyčiai, Migracija, Gyventojų išsilavinimas, Kompiuterinis raštingumas, Gyvenimo kokybė, Gyvenimo trukmė, Socialinė apsauga, Bedarbio pašalpos dydis, Nusikaltimų skaičius,	Gyventojų skaičius, Gyventojų nacionalizmas, Religija, Kultūriniai skirtumai, Darbo jėgos kvalifikacija	Darbo jėgos profesinė kompetencija, Gyventojų kultūra, Religija, Nusikaltimų mastas ir prevencija (kriminogeninė situacija) Gyventojų nacionalizmas	Socialinių pašalpų gavėjų skaičius, socialinių pašalpų dydis, Migracija
Techniniai	Naujos technologijos, Šalies technologinis išsivystymo lygis	Naujos technologijos	Naujos technologijos	Technologinis šalies išsivystymo lygis,	Technologinis šalies išsivystymo lygis	
Geografiniai	Patogi geografinė padėtis investicijoms, Gamtiniai ištekliai		Kaimyninių šalių ekonominis išsivystymo lygis	Geografinė padėtis Susisiekimas daugeliu transporto būdų, Produktų transportavimo įvairios galimybės (naftotiekis, dujotiekis ir t.t.), Klimatas	Geografinė padėtis	

Teisiniai	Mokesčių įstatymai,		Darbo santykius reglamentuojantys įstatymai, Pensijinis amžių, Vaiko, galinčio dirbti amžių reglamentuojantys įstatymai, Lygių galimybių įstatymai,	Mokesčių įstatymai, Verslo subjektų veiklą reglamentuojantys įstatymai, Įstatyminės bazės stabilumas, Įstatymai reglamentuojantys genetiškai modifikuotų produktų auginimą	Privatizavimo, Žemės išsigijimo įstatymai, Mokesčių įstatymai, Verslo subjektų veiklą reglamentuojantys įstatymai, Įstatyminės bazės stabilumas, Įėjimo barjerai	
Politiniai	Narystė ES, Šalies ūkio raidos strategija, Inovacijas skatinanti politika	Mokesčių lengvatos sektoriams, Galimybė susigražinti mokesčius Darbo užmokesčio ir kainų kontrolė.	Dvišales sutartys dėl mokesčių su kitomis šalimis, Narystė ES, Nedarbo mažinimo politika	Narystė ES, Diplomatinis bendradarbiavimas su užsienio valstybėmis, Politinės situacijos stabilumas, Kariniai konfliktai, Bevizis režimas	Šalies investicijų skatinimo politika, Narystė ES, Korupcija, Politinis stabilumas, Kariniai konfliktai,	Narystė NATO, Narystė ES, Socialinė šalies politik , Fiskalinė politika

Mėlynai pažymėti veiksniai šiame darbe nepaliesiti

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

2 priedas

Ryšio tarp vidutinio darbo užmokesčio ir tiesioginių užsienio investicijų nustatymas Lietuvoje

Metai	TUI (x)	Vidutinis darbo užmokestis (y)	x*y	x ²	y ²	\hat{y}_{xi}
2005	16192,6	1359	22005743	262200295	1846881	67,37
2006	23895,8	1590	37994322	571009258	2528100	-91,9
2007	28924,6	1829	52903093	836632485	3345241	-107,68
2008	35503,9	2281	80984396	1260526915	5202961	10,99
2009	31591	2193	69279063	997991281	4809249	121,23
Suma	136107,9	9252	263166618	3928360234	17732432	
Vidurkis	27221,58	1850,4	52633324	785672047	3546486,4	
r = 0,9673 R ² =0,9357 y _x = 471,3x+0,05 Q= 0,7453				Reikšmingumas t _r = 53,1112 α 0,1 0,05 0,01 t _k 1,8946 2,3646 3,4995 t _r > t _k , koreliacija reikšminga		

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis LR Finansų ministerijos duomenimis [110]

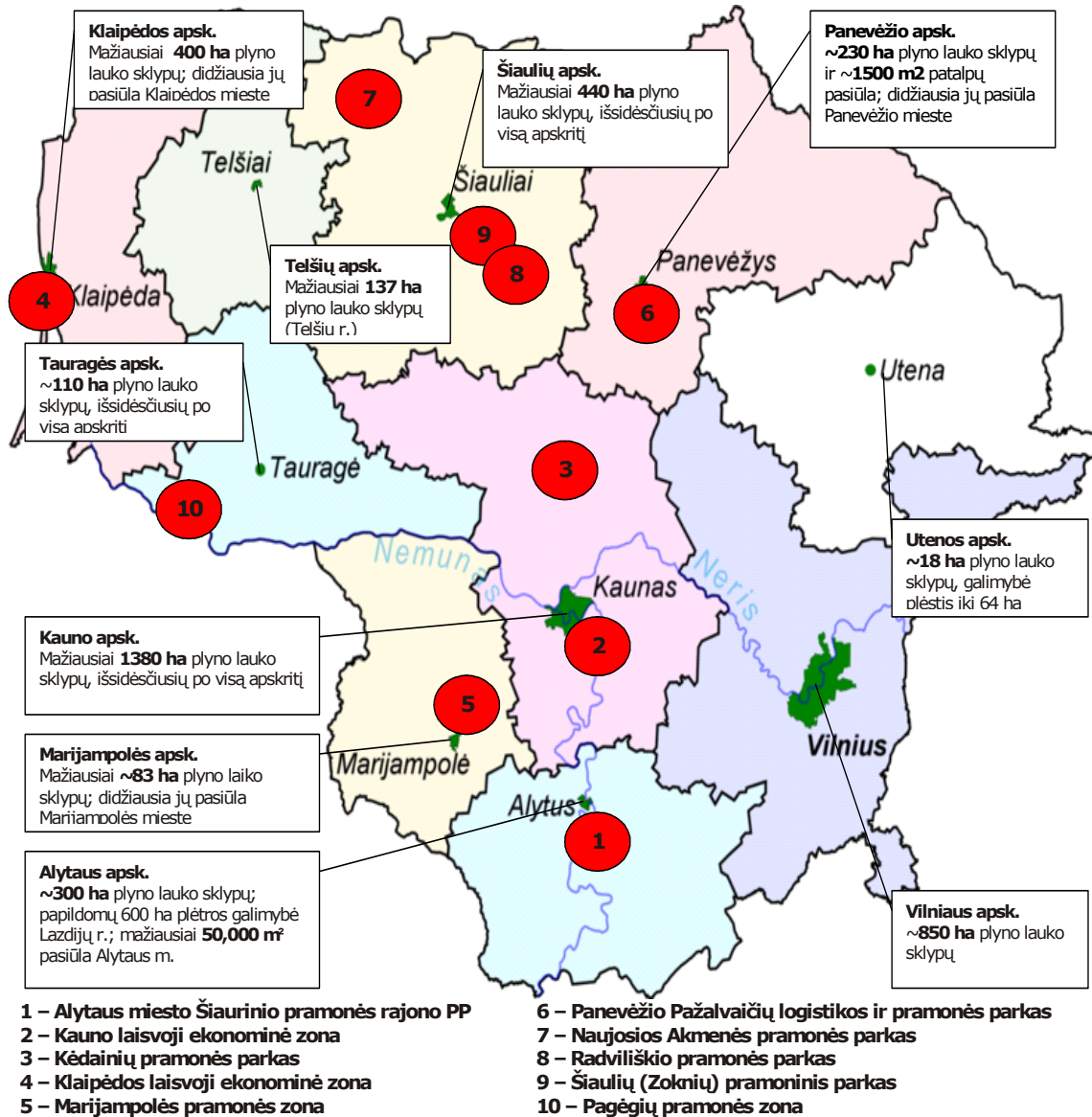
3 priedas

Ryšio tarp eksporto ir tiesioginių užsienio investicijų nustatymas Lietuvoje

Metai	TUI (x)	Eksportas (y)	x*y	x ²	y ²	\hat{y}_{xi}
2005	16192,6	25631	415032531	262200295	656948161	0
2006	23895,8	28239,4	674803055	571009258	797463712	0
2007	28924,6	29498,5	853232313	836632485	870161502	0
2008	35503,9	38806,2	1377771444	1260526915	1505921158	0
2009	31591	36618,9	1156827670	997991281	1340943837	0
Suma	136107,9	30544	4477667012	3928360234	5171438371	
Vidurkis	27221,58	932922191	895533402	785672047	1034287674	
r = 0,9159 R ² = 0,8389 y _x = 12857,1x + 0,6944 Q = 0,5952				Reikšmingumas t _r = 24,3570 α 0,1 0,05 0,01 t _k 1,8946 2,3646 3,4995 t _r > t _k , koreliacija reikšminga		

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Lietuvos statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenimis [86]

Pramoninių teritorijų pasiūla Lietuvoje

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Pramoninių parkų ir LEZ duomenimis [116]

